YUNESKO – AZƏRBAYCAN: GƏLƏCƏYƏ KÖRPÜ

UNESCO—AZERBAIJAN: BRIDGE TO FUTURE

1965

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN
İŞLƏR İDARƏSİNİN
KİTABXANASI

TƏHSİL
BAKI – 2005

YUNESKO – AZƏRBAYCAN:
GƏLƏCƏYƏ KÖRPÜ

UNESCO – AZERBAIJAN:
BRIDGE TO FUTURE

«TƏHSİL» NƏŞRİYYATI
BAKI – 2005

T ə r t i b e d ə n l ə r :

f.e.n., dos. **Rasim Süleymanov,**
Azad Axundov

Y91 «YUNESKO–Azərbaycan: gələcəyə körpü», Bakı, «Təhsil», 2005, 160 səh.

Topluya YUNESKO-nun Azərbaycanla əməkdaşlığının ən önəmli sahələrindən birinə–təhsilə həsr olunmuş beynəlxalq konfransın materialları daxil edilmişdir.

Konfrans 2005-ci il avqustun 24–25-də Bakıda keçirilmişdir.

«UNESCO–Azerbaijan: bridge to future», Baku, «Tahsil», 2005, 160 p.

Collection includes the proceeding of the International Conference held by the Ministry of Education of Azerbaijan and UNESCO.

Conference was held in August 24–25, 2005 in Baku.

Y $\frac{4304000000}{053}$ 2005

© «Təhsil», 2005

«YUNESKO–AZƏRBAYCAN: GƏLƏCƏYƏ KÖRPÜ»

Konfransın proqramı
24 avqust 2005-ci il

PLENAR HİSSƏ

Mehriban Əliyeva
Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, YUNESKO-nun xoşməramlı səfiri
Koişiro Matsuura – ***YUNESKO-nun Baş Direktoru***
Azərbaycan təhsili: problemlər, reallıqlar, perspektivlər
Misir Mərdanov–***Azərbaycan Respublikasının Təhsil Naziri***
Azərbaycanda qeyri-neft sektorunun inkişafında insan resurslarının rolu
Marko Borsotti – ***BMT-nin Rezident əlaqələndiricisi***
Qaçqın və məcburi köçkün uşaqların təhsilinin təşkili
Əli Həsənov – ***Azərbaycan Respublikası Baş Nazirinin müavini, Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin işi üzrə Dövlət Komitəsinin sədri***
Təhsilin inkişafına dəstək sahəsində YUNESKO-nun təcrübəsi
Mir Əsgər Hüseyn–***YUNESKO-nun Təhsil Siyasəti və Strategiyası Departamentinin direktoru***

I BÖLMƏ:

ALİ TƏHSİL (BAKI DÖVLƏT UNİVERSİTETİ)

XXI əsr: universitetlərin cəmiyyətdə yeri və rolu
Abel Məhərrəmov – ***Bakı Dövlət Universitetinin rektoru***
Qloballaşma şəraitində ali təhsilin problemləri
Dendev Badarç–***YUNESKO-nun Moskva bürosunun əməkdaşı***

Tələbə həyatının təşkili: müasir baxışlar və təcrübələr
Hamlet İsaxanlı – ***Xəzər Universitetinin rektoru***

II BÖLMƏ:

ÜMUMİ ORTA TƏHSİL (HEYDƏR ƏLİYEV ADINA MÜASİR TƏHSİL KOMPLEKSİ)

Ciriş sözü
Elman Məmmədov – ***Heydər Əliyev adına Müasir Təhsil Kompleksinin direktoru***
Keyfiyyətli təhsil: UNİCEF-in nöqteyi-nəzərindən
Hanaa Singer – ***UNİCEF-in Azərbaycandakı nümayəndəsi***
Davamlı insan inkişafı sahəsində fasiləsiz təhsil: konsepsiya və praktik tətbiq
Urxan Ələkbərov – ***YUNESKO-nun İnsan və Biosfer Milli Komitəsinin sədri, akademik***
BMT-nin Təhsil, Elm və Mədəniyyət üzrə Təşkilatı (YUNESKO) ilə Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi arasında əməkdaşlıq haqqında Qarşıhqlı Anlaşma Memorandumu

Mehriban ƏLİYEVA

Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, YUNESKO-nun xoşməramlı səfiri

– Cənab Baş Direktor!
Hörmətli xanım Matsuura!
Əziz xoşməramlı səfirlər!
Xanımlar və cənablar!

Bugünkü konfransın iştirakçılarının hamısını salamlayır, sizin hər birinizə «Xoş gəlmisiniz!» deyirəm. İnanıram ki, bugünkü konfransımız çox səmərəli keçəcək və Azərbaycan təhsilinin inkişafına öz müsbət təsirini göstərəcəkdir.

İlk növbədə icazə verin, ölkəmizdə rəsmi səfərdə olan YUNESKO-nun Baş Direktoru Koişiro Matsuuranı sizin hamınızın adından salamlayım. Cənab Baş Direktorla birlikdə Azərbaycana gəlmək üçün vaxt və imkan tapdığına görə xanım Takaka Matsuuraya öz minnətdarlığımı bildirirəm.

Nəzərinizə çatdırmaq istərdim ki, bu gün bizim qonaqlarımız arasında mənim həmkarlarım, YUNESKO-nun xoşməramlı səfirləri də iştirak edirlər. İcazə verin, onları sizə təqdim edim.

Məşhur fransız astronavtı Patrik Bodrini və onun ailə üzvlərini sizə təqdim edirəm. Xüsusi vurğulamaq istərdim ki, cənab Patrik Bodri gənclər üçün Avropa kosmik düşərgəsi layihəsinin müəllifidir. Onun təhsillə bağli çoxsayli layihələri böyük uğur qazanmışdır.

Bizim hörmətli qonaqlarımızın arasında xoşməramli səfir cənab Ömər Zülfi Livanelli də var. Onun zəngin yaradıcılığı xalqlar və mədəniyyətlər arasında dialoqun qurulmasına da xidmət edir.

Xoşməramli səfir cənab Kitin Minyoz məşhur səyyah və alimdir. O, sülh ideyalarının təbliği və ətraf mühitin qorunması

sahəsində çox mühüm işlər görmüşdür. Mən onu və onunla birlikdə ölkəmizə gələn xanımını salamlayır və sizə təqdim edirəm.

Mahir musiqiçi İvri Gitlıs artıq 20 ildir ki, xoşməramlı səfir kimi təhsilin və mədəniyyətin inkişafına xidmət edir. O, sülhə və birliyə çağıran mahnıları ilə bir çox ölkələrdə yaxşı tanınır.

Xoşməramlı səfir xanım Ki Fuk Fan Ti bütün həyatını sülh və barış ideyalarına həsr etmişdir. Onun yaratdığı Beynəlxalq Ki Fondu hərbi münaqişələr zamanı zərər çəkən uşaqlara yardım göstərir. Mən onu və həyat yoldaşını sizə təqdim edirəm.

Hörmətli cənab Baş Direktorla birlikdə Azərbaycana YUNESKO-nun məsul işçiləri və ekspertləri də gəliblər. Ekspertlərin bir çoxu ölkəmizdə olub, məcburi köçkün və qaçqın ailələrində yaşayan uşaqların təhsil problemləri ilə bağlı müxtəlif layihələri işləyib hazırlayıblar və bu gün də bizimlə əlaqələrini uğurla davam etdirirlər.

Bu gün bizim konfransda Azərbaycan təhsilinin çox nüfuzlu nümayəndələri iştirak edirlər. Mən inanıram ki, siz bugünkü konfransın ideyalarını öz konkret fəaliyyətinizdə həyata keçirməyə çalışacaqsınız. Sizə bu işdə uğurlar arzulayıram.

Bugünkü tədbirimizdə səfirlər və beynəlxalq qurumların nümayəndələri də iştirak edirlər. Ümidvaram ki, Azərbaycan təhsilinin dünya təhsil məkanına daxil olması prosesində onlar da öz köməyini göstərəcəklər.

Bizim konfransın çox simvolik və böyük mənaya malik adı var: Gələcəyə körpü. Mən inanıram ki, biz birlikdə bu körpünü yaratmağa nail olacağıq.

Əziz dostlar! YUNESKO-nun dəstəyi ilə 2000-ci ildə Dakarda keçirilən ümumdünya təhsil forumunun sənədləri sizə yaxşı məlumdur. Əslində bu, hamımız üçün təhsil sahəsində müəyyən edilmiş ümumi bir strategiyadır. Sözsüz ki, hər bir ölkə bu strategiyanı həyata keçirəndə öz milli xüsusiyyətlərini və təhsil sahəsində toplanmış təcrübəni nəzərə almalıdır.

Məlumdur ki, Azərbaycanın təhsil sistemində həyata keçirilən islahatlar xüsusi dövlət proqramı şəklində təsdiq olunmuşdur. Bu qlobal proqramla yanaşı, Təhsil Nazirliyi və təhsillə bağlı olan digər qurumlar da çox mühüm layihələr üzərində işləyirlər. Bu layihələrin bir qismində mötəbər beynəlxalq təşkilatlar da iştirak edir. Mən təhsillə bağlı bir layihəni xüsusi vurğulamaq, «Yeniləşən Azərbaycana yeni məktəb» barəsində ayrıca danışmaq istərdim. Bu layihədə dövlət qurumları ilə yanaşı, vətəndaş cəmiyyətinin bir çox strukturları da iştirak edir.

Bildiyiniz kimi, Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü ilə həyata keçirilən bu layihə çərçivəsində təkcə bu il ərzində ölkəmizin müxtəlif regionlarında 132 məktəbin inşası və lazımi avadanliqla təchiz olunması nəzərdə tutulmuşdur.

Bu gün mən böyük fərəh hissi ilə demək istəyirəm ki, bu il ərzində Azərbaycanda irimiqyasli bir layihə həyata keçirilmişdir. Ölkə Prezidentinin sərəncamına müvafiq olaraq klassik, müasir Azərbaycan və dünya ədəbiyyatının ən dəyərli əsərləri latın qrafikası ilə çap olunur. Bu layihə üzrə indiyədək hərəsi 25 min tirajla 250-dən çox kitab çap edilərək Azərbaycan oxucularına çatdırılmışdır. Azərbaycanın hər bir məktəbi, kitabxanası bu kitablarla təmin olunmuşdur. Həmin kitablar bu gün bu sarayda nümayiş etdirilir.

Bir sözlə, bütün bunlar deməyə imkan verir ki, bizim təhsilimizin inkişaf istiqaməti düzgündür və böyük uğurlarımız da vardır. Amma uğurlarla yanaşı, təhsil sistemində bu günə qədər həl-

lini tapmayan problemlər də var. Bu problemlərin bir çoxu keçmiş sovetlər məkanına xas olan problemlərdir. Mənə elə gəlir ki, bu problemlərin aradan qaldırılması üçün pilot layihələr həyata keçirsəydik pis olmazdı. Digər keçmiş sovet respublikalarında da bu təcrübədən istifadə oluna bilərdi.

Bizim ən ağır problemimiz Ermənistan – Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsidir. Azərbaycan 1 milyondan artıq qaçqın və məcburi köçkünü olan ölkədir. Ərazimizin 20 faizi işğal altındadır. Məcburi köçkünlərin təhsilinin təşkili ilə bağli ölkəmizdə nadir təcrübə qazanılmışdır. Biz işğala məruz qalan ərazilərdə əvvəllər mövcud olan təhsil infrastrukturunu qoruyub saxlaya bilmişik. Bu məktəblər qaçqın-köçkünlər yaşayan düşərgələrdə yerləşir. Biz həm də müəllim kollektivlərini saxlaya bilmişik və onlar düşərgələrdə uşaqların təlim-tərbiyəsi ilə məşğul olurlar. Bu, doğrudan da nadir bir təcrübədir. Mən inanıram ki, bu təcrübədən bütün münaqişə zonalarında istifadə oluna bilər. Hamımızın ən böyük arzusu odur ki, torpaqlarımız azad olunandan sonra bu məktəblər öz doğma yerlərinə qayıtsın və fəaliyyətini normal şəraitdə davam etdirə bilsin.

Ümidvaram ki, YUNESKO ilə birlikdə hazırlanan yeni proqramlar məcburi köçkün və qaçqın uşaqlarının təhsilinə öz müsbət təsirini göstərəcəkdir.

Hörmətli Baş Direktor! Çıxışımın sonunda Sizə bir kitab təqdim etmək istərdim. Sizin nitqlərinizdən ibarət olan bu kitab xüsusi nəşrdir. Bu kitab Azərbaycan oxucularına ünvanlanmış sözlərinizlə açılır. Kitaba Azərbaycan xalqının qəhrəmanlıq dastanı olan «Dədə Qorqud»un təntənəli yubileyində çıxışınız da daxildir. Bu kitabın nəşri ilə bağlı Sizi ürəkdən təbrik edirəm. İcazə verin, kitabı təqdim edim və Sizi çıxışa dəvət edim.

Koişiro MATSUURA

YUNESKO-nun Baş Direktoru

Çox hörmətli xanım Əliyeva!
Hörmətli Baş nazirin müavini!
Hörmətli təhsil naziri!
BMT-nin nümayəndələri, xanımlar və cənablar!

Bu konfransın açılışında iştirak etmək mənim üçün böyük şərəfdir. Konfrans təhsilə həsr olunmuşdur və bu, Azərbaycan üçün çox mühüm məsələlərdən biridir. Azərbaycanla YUNESKO-nun əməkdaşlığı çox böyük önəm daşıyır. Mən xanım Mehriban Əlıyevaya işgüzarlığına və canfəşanlığına görə minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm. YUNESKO-da biz onun mədəniyyət sahəsindəki gözəl işlərindən xəbərdarıq. Eyni zamanda, təhsil sahəsində gördüyü işlər də nəzərəçarpan və təqdirəlayiqdir.

Təhsil naziri Misir Mərdanova da öz minnətdarlığımı bildirirəm ki, Parisdə müzakirələr zamanı bu təşəbbüsü irəli sürüb və çox yerində, vaxtında keçirilən bir tədbirin təşkilinə nail olubdur.

Bu, mənim Azərbaycana ikinci səfərimdir. Cənab İlham Əliyevin və Mehriban xanımın dəvəti ilə ölkənizə gəlmişəm. Birinci dəfə mən beş il öncə Prezident Heydər Əliyevin dəvəti ilə «Kitabi-Dədə Qorqud» eposunun 1300 illiyinə həsr edilmiş tədbirlərlə əlaqədar gəlmişdim. Heydər Əliyevlə çəkilmiş şəkillərimi bu gün fondda görəndə çox şad oldum. Bu şəkillər mənə çox dərin təəssürat bağışlamışdır.

Bizim ikitərəfli münasibətlərimizdə çox irəliləyiş olmuşdur. Bakının İçərişəhəri 2003-cü ildə YUNESKO-nun dünya mədəni irsi siyahısına daxil edilmişdir. Mən bu gün orada da olmuşam.

YUNESKO-nun mədəni irs siyahısına düşə biləcək yerlərə də baş çəkəcəyəm. Onlar Qobustan və Atəşgahdır. Bu səfər zamanı mən Heydər Əliyev Fondunda da olmuşam. Azərbaycanın birinci xanımı tərəfindən yaradılan daha bir fondda olmağı da qarşıma məqsəd qoymuşam. Bu, Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları Fondudur. Eyni zamanda, bu səfər zamanı Beynəlxalq Muğam Mərkəzinin binasının təməlinin qoyulmasında da iştirak edəcəyəm və bu, mənim üçün böyük şərəfdir.

Bildiyiniz kimi, 2003-cü ildə Azərbaycan muğamı YUNESKO-nun bəşəriyyətin mənəvi və şifahi mədəni irsinə daxil edilmişdir. Lakin indiki səfərimin əsas məqsədlərindən biri məhz təhsillə bağlıdır. Yəni biz Azərbaycanla bu sahədə əməkdaşlığımızı daha da genişləndirmək istəyirik. Artıq bizim Azərbaycanla texniki-peşə, informasiya və kommunikasiya texnologiyaları sahəsində geniş əməkdaşlığımız var və bu YUNESKO-nun iki qurumunun – texniki-peşə təhsili və təlimi üzrə mərkəzi (Bonnda yerləşir) və Moskvada yerləşən təhsildə informasiya texnologiyaları strukturu, xətti ilə həyata keçirilir.

Eyni zamanda, YUNESKO hamı üçün təhsil təşəbbüsünü həyata keçirir. 2005-ci ildə irəli sürülmüş bu təşəbbüsdə YUNESKO-nun davamlı inkişaf layihəsinə yönəldilmiş təhsil proqramının yerinə yetirilməsi çox önəmli yer tutur. Bu proqramda 2005-ci ildən 2014-cü ilə qədər təhsil onillıyinin keçirilməsi qərara alınmışdır və YUNESKO bu sahədə əsas rol oynayacaq təşkilatlardan biridir. Bu məqsədlə hazırda biz hərtərəfli plan üzərində işləyirik.

Bilirik ki, Azərbaycan bu təşəbbüsə qoşulan əsas tərəfdaşlardan biri olacaq və davamlı inkişafma yönəldilmiş proqramları dəstəkləyəcəkdir. Bu il Prezident İlham Əlıyev tərəfindən yüksək səlahiyyətlərə malık olan təhsil komissiyası yaradılmışdır. Komissiyanın əsas vəzifəsi təhsilin bütün aspektlərini yaxşılaşdırmaq və dünya standartlarına uyğun bir şəklə gətirməkdir. Bunun üçün Azərbaycanda mövcud olan təhsil sisteminin güclü və zəif tərəfləri dərindən öyrəniləcək və təhsilin yaxşılaşdırılmasına dair aparılacaq işlərin istiqamətləri müəyyənləşdiriləcəkdir.

Bu il iyulun 6-da YUNESKO Parisdə təhsil sisteminin davamli inkişafına yönəldilmiş islahatlara həsr olunmuş bir konfrans keçirmişdir. Konfrans Azərbaycanın təhsil naziri tərəfindən də dəstəklənmişdir. Azərbaycanda keçirilən indiki konfrans çox vaxtında görülən bir tədbirdir. Azərbaycanda təhsil sistemi sahəsində çox nəzərəçarpan, müsbət dəyişikliklər baş vermişdir. Bununla əlaqədar biz çox dərin müzakirələr aparmışdıq və bu müzakirələr zamanı Azərbaycanda təhsilin bütün aspektləri nəzərdən keçirilmişdir.

Biz bilirik ki, Azərbaycan çox böyük problemlərlə rastlaşmışdır. Bununla belə, çox yüksək nailiyyətləri qoruyub saxlaya bilmişdir. Yəni savadlılığın səviyyəsi, davamlılıq çox yüksək olaraq qalır.

Bununla belə, bəzi problemlər var və əgər indi onların üzərində işləməsək, uzunmüddətli perspektivdə bu problemlər ölkənin təhsil sisteminə və iqtisadi inkişafına çox mənfi təsir göstərə bilər. Artıq bizə verilən məlumata görə, xüsusən orta məktəblərdə davamlılığın azalması müşahidə olunur. Ümumiyyətlə, müəllimlik metodikalarma yenidən baxılmalıdır. Təhsil mühitinin pisləşməsi ilə müşahidə olunan bəzi aspektlər mövcuddur. İnformasiya texnologiyalarının olmaması böyük bir problemdir. Son bir neçə il ərzində Azərbaycanda çox ölçülüb-biçilmiş makroiqtisadi

siyasət aparıldığına görə və neft sektoruna qoyulan sərmayələr sayəsində üzümüzə gələn bir neçə il ərzində ölkədə ÜDM-in 3 dəfə artacağı gözlənilir. Ümidvarıq ki, neft sənayesindən əldə olunan gəlirlər çox düşünülmüş şəkildə istifadə olunacaq, ölkənin insan potensialının güclənməsinə yönəldiləcəkdir. Prezident İlham Əliyev tərəfindən bu sahədə aparılan siyasət bizdə nikbinlik doğurur.

Bu konfransda biz Azərbaycanda təhsil islahatına yönəldilmiş tədbirlər haqqında daha geniş məlumat almaq istərdik. Bütün bunlar Parisdə müzakirə olunan məsələlərin məntiqi davamı olacaq və davamlı inkişafa yönəldilmiş təhsil onilliyinin əsas məqsədlərini Azərbaycanda tətbiq etmək niyəti güdür. Öz tərəfimizdən sizə islahatlarınızda hərtərəfli yardım göstərəcəyik. Son müzakirələrimizin nəticəsi olaraq, Azərbaycan hökuməti ilə əməkdaşlığa dair memorandum imzalayacağıq. Bizim əsas prioritetlərimiz strateji planlaşdırma və təhsilin idarə edilməsi, təhsil əldə etmək imkanlarında bərabərlik, təhsilin keyfiyyəti, əsas texniki və peşə vərdişləri, yüksək informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının təhsilə tətbiqi və təhsildə beynəlxalq əməkdaşlıqdır.

Azərbaycana bu səfərimin əsas məqsədləri Azərbaycanda keçirilən təhsil islahatlarının izlənməsi, təhlili və bunun əsasında Təhsil Nazirliyinin ümumi məruzəsini hazırlamaqdır.

Mən ümidvaram ki, sizin keçmişdə əldə etdiyiniz nailiyyətlər bu konfransda müzakirə olunacaqdır. Lakin bununla yanaşı, mövcud olan problemlər haqqında geniş fikir mübadiləsi ediləcək və bu da aparılan islahatları daha da istiqamətləndirəcəkdir. Konfransın nəticələrinə əsasən, YUNESKO-nun gələcəkdə Azərbaycana göstərəcəyi yardımının istiqamətlərini müəyyənləşdirəcəyik.

Diqqətinizə görə sağ olun.

K.Matsuuranın «Şöhrət» ordeni ilə təltif edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı

BMT-nin Təhsil, Elm və Mədəniyyət üzrə Təşkilatı (YUNESKO) ilə Azərbaycan Respublikası arasında qarşılıqlı əlaqələrin inkişaf etdirilməsindəki xidmətlərinə görə YUNESKO-nun Baş Direktoru Koişiro Matsuura «Şöhrət» ordeni ilə təltif edilsin.

İLHAM ƏLİYEV

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 23 avqust 2005-ci il

Misir MƏRDANOV

Azərbaycan Respublikasının Təhsil Naziri

AZƏRBAYCAN TƏHSİLİ: PROBLEMLƏR, REALLIQLAR, PERSPEKTİVLƏR

YUNESKO-nun Baş Direktoru cənab Matsuura!
Hörmətli xoşməramlı səfirlər!
Hörmətli Mehriban xanım!
Xanımlar və cənablar!

Möhtəşəm «Gülüstan» sarayında keçirilən və Azərbaycan təhsilinin inkişafı üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edən bu mötəbər məclisdə Sizi salamlayır, dərin hörmət və ehtiramımı ifadə edirəm. Xüsusi fərəh hissi ilə bildirirəm ki, YUNESKO-nun Baş Direktoru cənab Matsuuranın konfransda iştirakı Azərbaycan təhsili üçün ən əhəmiyyətli və yaddaqalan hadisələrdən biridir.

Məlumat üçün nəzərinizə çatdırıram ki, bu, YUNESKO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban xanımın təşəbbüsü ilə Təhsil Nazirliyinin YUNESKO ilə birgə keçirdiyi ikinci konfransdır. İlk tədbir YUNESKO rəhbərliyinin təşkilatçılığı ilə 2005-ci il iyulun 6-da Parisdə keçirilmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, YUNESKO-nun tarixində ayrıca bir ölkəyə həsr olunmuş belə tədbirlər ilk dəfə məhz Azərbaycanla bağlı keçirilir.

Hörmətli konfrans iştirakçıları!

Son illərdə ümummilli liderimiz Heydər Əliyev tərəfindən əsası qoyulmuş və bu gün Prezident İlham Əlıyev tərəfindən həyata keçirilən uğurlu siyasət nəticəsində ölkəmizdə bərqərar olmuş siyasi stabillik və yüksək iqtisadi inkişaf tempi bütün sahələrdə olduğu kimi, təhsil sahəsində də ciddi irəliləyişlərə səbəb olmuş, xüsusilə Təhsil Nazirliyinin beynəlxalq əlaqələri xeyli genişlənmişdir. Hazırda Azərbaycanın ali məktəblərində 41 ölkədən 3500-dək əcnəbi tələbə təhsil alir. Bu, 2004-cü illə müqayisədə 1000 nəfər çoxdur. Xarici ölkələrdə təhsil alan azərbaycanlı tələbələrin də sayı xeyli artmışdır. Dünyanın aparıcı universitetlərində Azərbaycanın orta məktəblərini bitirmiş 3000-dən artıq gənc yüksək göstəricilərlə ölkəmiz üçün zəruri ixtisaslara yiyələnir.

Bu gün Təhsil Nazirliyi dünyanın 30-dək dövlətilə təhsil əlaqələri yaratmış, 20-dən artıq beynəlxalq təşkilatla ümumilikdə 60-dan çox birgə layihə və proqramlar həyata keçirir.

Beynəlxalq əlaqələr sahəsində Təhsil Nazirliyinin **YUNESKO ilə əməkdaşlığı** xüsusilə fərqlənir. Bu əməkdaşlıq bir neçə istiqamətdə həyata keçirilir. Onları sizin diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm:

1. «Təhsil hamı üçün» proqramı çərçivəsində səmərəli əməkdaşlıq nəticəsində 2000-ci ildə Azərbaycan üzrə Milli hesabat hazırlanmışdır. Azərbaycanın nümayəndə heyəti Dakar şəhərində dünya təhsil forumunda iştirak etmiş, forumda «Təhsil hamı üçün – 2015» Proqramı qəbul edilmişdir. Bu istiqamətdə işlər davam edir.

2. «Assosiativ məktəblər» layihəsinə Azərbaycan 2000-ci ildən fəal qoşulmuşdur. 18 təhsil müəssisəsi bu layihə çərçivəsində səmərəli əməkdaşlıq edir. Azərbaycanın bir sıra ümumtəhsil məktəbləri, o cümlədən Bakının 145, 181 və 220 nömrəli məktəbləri keçirilən müsabiqələrin qalibi olmuşdur. Layihənin əhəmiyyəti nəzərə alınaraq, əhatə dairəsinin daha da genişləndirilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

1965
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN İŞLƏR İDARƏSİNİN KİTABXANASI

3. Azərbaycanda texniki-peşə təhsilinin inkişafı sahəsində Təhsil Nazirliyinin YUNESKO ilə birgə əməkdaşlığı istiqamətində xeyli müsbət işlər görülmüşdür, lakin bu sahədə əməkdaşlığın daha da genişləndirilməsi son dərəcə vacibdir.

4. YUNESKO ilə birgə həyata keçirilən inklüziv təhsil layihəsi 2005-ci ilin yanvarından başlanmışdır. Bu məqsədlə təşkilat tərəfindən ayrılmış qrant çərçivəsində Bakı və Sumqayıt şəhərlərində 2 məktəb və 2 uşaq bağçası müəyyənləşdirilmiş, 24 xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaq layihəyə cəlb edilmişdir. Hazırda layihə üzrə işlər davam etdirilir.

5. Ali məktəblərdə YUNESKO kafedralarının yaradılması sahəsində əməkdaşlıq bilavasitə ali təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilınəsinə, Azərbaycan ali təhsilinin beynəlxalq təhsil sisteminə inteqrasiyasına zəmin yaradır.

Beynəlxalq əlaqələr sahəsində ən əhəmiyyətli nailiyyətlərdən biri Azərbaycan ali təhsilinin beynəlxalq təhsil sisteminə inteqrasiyası istiqamətində atılan addımlardır. Cari ilin mayında Norveçdə Avropa təhsil nazirlərinin növbəti yığıncağında Azərbaycan **Boloniya prosesinə** qoşulmuşdur. Bununla əlaqədar Təhsil Nazirliyi, Avropanın norma və standartlarına müvafiq olaraq, ali təhsil sahəsində qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi, bu sektorda islahatların aparılması, vahid Avropa təhsil məkanına inteqrasiyanı sürətləndirmək məqsədilə informasiya və təcrübə mübadiləsi, ali təhsildə kredit sisteminin tətbiqi kimi öhdəliklər götürmüşdür. Ümumiyyətlə, 2010-cu ilədək Boloniya prosesinin qarşıya qoyduğu məqsədlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur və Təhsil Nazirliyi tərəfindən bu istiqamətdə məqsədyönlü işlər görülür.

Xanımlar və cənablar!

Bu il iyulun 6-da YUNESKO-da keçirilən birinci konfrans zamanı ölkəmizdə təhsilin inkişafının bu nüfuzlu təşkilatın rəhbərliyi ilə razılaşdırılmış əsas prioritetlərini diqqətinizə yetirmək istəyirəm:

- ♦ Davamli insan inkişafında təhsilin rolunun artırılması;
- ♦ Təhsildə bərabər imkanların yaradılması;
- ♦ Təhsil qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsi;
- ♦ Təhsildə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi;
- ♦ Təhsilin keyfiyyətinin təmin edilməsi;
- ♦ Təhsili idarəetmənin təkmilləşdirilməsi;
- ♦ Bütün təhsil pillələri üzrə yeni kurrikulum hazırlığı;
- ♦ Müəllim hazırlığı və ixtisasartırma sisteminin təkmilləşdirilməsi;
- ♦ Təhsil müəssisələrinin akkreditasiyası;
- ♦ Boloniya prosesi çərçivəsində Avropa təhsil sisteminə inteqrasiya;
- ♦ Ali təhsil müəssisələrində kredit sisteminin tətbiqi;
- ♦ Təhsil sistemində yeni maliyyələşmə mexanizmlərinin tətbiqi;
- ♦ Təhsilin bir pilləsindən digərinə keçid mexanizminin təkmilləşdirilməsi;
- ♦ Məktəbəqədər təhsilin təkmilləşdirilməsi;
- ♦ Ümumi orta təhsilin strukturunun təkmilləşdirilməsi;
- ♦ Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi üzrə yeni sistemin yaradılması;
- ♦ Təhsil müəssisələrinin fəaliyyətinin monitorinqi və qiymətləndirilməsi üzrə yeni mexanizmlərin tətbiqi.

Hörmətli konfrans iştirakçıları!

Bütün bunlarla yanaşı, Azərbaycan təhsilinin inkişafına təsir göstərən keçid dövrünün problemləri ilə sizi tanış etmək istəyirəm.

Uzun müddət totalitar bir rejimdə fəaliyyət göstərən təhsil sistemindən demokratik dəyərlərə, dünya təcrübəsinə əsaslanan milli təhsil sisteminə keçid, təbii ki, ciddi çətinliklərlə müşayiət olunmuşdur. Vahid tədris planları, proqramları və dərsliklərlə işləyən Sovet məktəbindən milli məktəbə keçid təhsil sistemi qarşısında duran mühüm bir vəzifə kimi qısa müddətdə həll edilməli idi.

Azərbaycan təhsil sisteminin dünya təhsil sisteminə inteqrasiyası müstəvisində qarşıya çıxan problemlər milli təhsilin inkişafı kontekstində öz həllini tapmali idi. İlk növbədə təhsilin məzmununda dəyişikliklərin edilməsi, məzmunun məhz milli və ümumbəşəri dəyərlər əsasında hazırlanması xüsusi aktuallıq kəsb edirdi. Sovet dövründə əksər dərsliklərin kommunist ideologiyasını əks etdirməsi, yalnız bir neçə adda dərslikdən başqa, digər bütün dərsliklərin Moskvadan hazır gətirilməsi, onların təxirəsalinmadan yeniləşdirilməsinə ciddi ehtiyac yaratmışdı.

Müstəqilliyin ilk illərində inkişafı ləngidən amillərdən biri də kiril əlifbasından latın qrafikalı əlifbaya kütləvi keçid olmuşdur. Çox qısa zamanda bütün proqramların, dərsliklərin, dərs vəsaitlərinin, təlim və əlavə oxu materiallarının milli-mənəvi və ümumbəşəri dəyərlər əsasında yenidən hazırlanması və latın qrafikası ilə nəşri zərurəti yaranmışdı.

Ermənistanın Azərbaycana təcavüzü, Dağlıq Qarabağ və ona bitişik rayonları işğal etməsi nəticəsində 1 milyon insan öz doğma yurdundan didərgin düşmüşdür. Sağlam məntiqə sığmayan bir faktdır ki, Azərbaycan əhalisinin səkkizdə biri qaçqın və məcburi

köçkünə çevrilmişdir. Erməni təcavüzünün qurbanı olan, yurd-yuvalarından didərgin düşmüş minlərlə Azərbaycan vətəndaşı yaşayış üçün nəzərdə tutulmamış, insan sağlamlığı üçün son dərəcə yararsız yerlərdə məskunlaşmışdır. Yalnız təhsil müəssisələrinin binalarında və onların yataqxanalarında 8000-ə qədər məcburi köçkün ailəsi yerləşmişdir.

Təcavüz nəticəsində işğal edilmiş ərazilərdə, ümumilikdə 1000-ə yaxın təhsil müəssisəsi dağıdılmış, 115 min şagird, 16 minə yaxın müəllim məcburi köçkün düşmüşdür. Dünya praktikasında Azərbaycan yeganə ölkədir ki, böyük çətinliklərə baxmayaraq, işğal edilmiş ərazilərdə mövcud olmuş təhsil infrastrukturunu qoruyub saxlamış və ölkənin müxtəlif regionlarında, zəruri şərait yaratmaq mümkün olmasa belə, məcburi köçkün təhsil müəssisələrinin fəaliyyətini və köçkün uşaqların təhsilini təşkil etmişdir.

Heyrət ediləcək bir haldır ki, Ermənistanın Azərbaycana təcavüzü, milyonlarla insanı öz doğma yurdundan didərgin salması, minlərlə uşağı, gənci, qocanı, qadını məhv etməsi, azərbaycanlılara qarşı artıq neçənci dəfə soyqırımı həyata keçirməsi xalqımızın tolerantlıq, dözümlülük, humanistlik hisslərini azalda bilməmişdir. Bütün bunlardan sonra, hələ də, Azərbaycan xalqı münaqişənin sülh yolu ilə həllini istəyir və buna inanır. Budur Azərbaycan xalqının son dərəcə böyüklüyü və humanistliyi!

Məhz keçid dövrünün problemlərinin qısa müddətdə aradan qaldırılması, müstəqil Azərbaycanda milli təhsil sisteminin yaradılmasının vacibliyi təhsil islahatlarını zəruri etmişdir. Hələ 1999-cu ildə ümummilli liderimiz Heydər Əliyev tərəfindən təsdiq edilmiş «Azərbaycan Respublikasının təhsil sahəsində İslahat Proqramı» Azərbaycan təhsilinin gələcək inkişaf konsepsiyası və

strategiyasını müəyyənləşdirmişdir. Proqrama əsasən üç mərhələdə aparılan islahatlar təhsil sisteminin normativ-hüquqi, iqtisadi və informasiya bazasının yaradılmasını, genişmiqyaslı islahatın aparılması üçün təşkilati-hüquqi, kadr, maliyyə, maddi-texniki təminat və yeni idarəetmə modelinin təşkili məsələlərini əhatə etmişdir. Hazırda proqramın III mərhələsində nəzərdə tutulan tədbirlər həyata keçirilir.

Dünya Bankının krediti əsasında həyata keçirilən Təhsil İslahat Layihəsi (1999–2004-cü illər) tədris planı və proqramları, tədris-metodik təminat, müəllimlərin ixtisasartırması, layihənin monitorinqi və qiymətləndirilməsi komponentlərini əhatə etmiş və 2004-cü ildə başa çatmışdır. Proqram çərçivəsində ilk dəfə olaraq pilot məktəbləri üçün yeni nəsil tədris proqramları, dərsliklər və metodik vəsaitlər, yeni kurrikulum nümunələri hazırlanmış, şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi üzrə yeni konsepsiya işlənmiş, milli qiymətləndirmə aparılmışdır.

Hazırda Təhsil Nazirliyi İkinci Kredit Sazişi əsasında **Təhsil Sektorunun İnkişafı Layihəsini (2003–2007-ci illər)** həyata keçirir. Təhsil Sektorunun İnkişafı Layihəsinin aşağıdakı əsas komponentlər üzrə həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur:

Birinci komponent: Ümumi təhsilin keyfiyyəti və real tələbatlara uyğunluğu. Bu komponent daxilində kurrikulum islahatı, müəllim hazırlığı, dərsliklər və oxu materialları altkomponentləri üzrə islahatlar aparılır.

İkinci komponent: Səmərəlilik və maliyyə islahatları. Bu komponent çərçivəsində maliyyələşdirmə və büdcə islahatları, rasionallaşdırma və məktəblərin maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi altkomponentləri üzrə tədbirlər həyata keçirilir.

Üçüncü komponent: Məktəb qrantı proqramı. Bu komponent çərçivəsində ümumi təhsildə bərabər imkanların yaradılması və məktəblərdə innovasiyaların tətbiqi istiqamətində qrant layihələri həyata keçirilir.

Dördüncü komponent: İdarəetmə, planlaşdırma və monitorinq. Bu komponent daxilində şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi, təhsilin idarəolunması üzrə məlumat sistemi, idarəetmə və planlaşdırma imkanları altkomponentləri üzrə islahatlar aparılır.

Beşinci komponent: Layihənin əlaqələndirilməsi və monitorinqi. Bu komponent daxilində Layihənin monitorinqi, ictimaiyyətin məlumatlandırılması, bir sıra tədqiqatların aparılması və digər tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

2002-ci ildən başlayaraq Təhsil Nazirliyi öz fəaliyyətində ölkə təhsilinin ən ciddi problemləri ilə bağlı strateji təhlillərlə əsaslandırılmış inkişaf proqramlarının işlənib hazırlanması və həyata keçirilməsinə üstünlük verir. Hazırda təhsil sisteminin müxtəlif sahələri üzrə ümumilikdə 15 proqram mövcuddur. Onlardan:

6 proqram həyata keçirilir:

– yeni ümumtəhsil məktəblərinin tikintisi;
– məktəblərin avadanlıqla təmin olunması;
– dərsliklə təminat;
– ümumtəhsil məktəblərinin İKT ilə təminatı;
– ümumtəhsil məktəbləri şəbəkəsində pedaqoji kadr təminatı;
– xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqların təhsilının təşkili.

3 proqram təsdiq mərhələsindədir:

– xüsusi istedada malik olan uşaqların (gənclərin) yaradıcılıq potensialının inkişafı;

– məktəbəqədər təhsilin təkmilləşdirilməsi;

– texniki-peşə təhsilinin təkmilləşdirilməsi.

6 proqram hazırlanma mərhələsindədir:

– təhsil sistemində şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsinin yeni modelinin yaradılması;

– Bakı şəhəri və Abşeron rayonunda yeni məktəblərin və mövcud məktəblərə əlavə sinif otaqlarının inşası;

– ümumtəhsil məktəblərinin istilik sistemi ilə təminatı;

– məktəb kitabxanalarının fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi;

– ali təhsilin təkmilləşdirilməsi;

– təhsil sektorunun inkişafı.

Həyata keçirilməyə başlanmış bir sıra proqramların artıq uğurlu nəticələri də olmuşdur. Məktəb tikintisi Proqramına əsasən 2003–2004-cü illərdə 6538 yerlik 19 yeni məktəb, 36 məktəblə 6380 yerlik 319 əlavə sinif otağı inşa olunmuş, 2004-cü ildə 7116 yerlik 21 yeni məktəbin tikintisinə başlanmışdır. Həm proqrama əsasən, həm də xarici ölkələrin qrantları, iş adamlarının, xeyriyyəçilərin vəsaitləri hesabına 1998–2005-ci illərdə 50219 yerlik 201 yeni məktəb binası inşa edilmişdir.

YUNESKO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüsü və təşkilatçılığı ilə Bakı şəhərində yerləşən xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqların təhsil aldığı 23 müəssisə əsaslı şəkildə bərpa edilmişdir, hazırda bu işlər respublikanın rayonlarında davam etdirilməkdədir. Kənd rayonlarında yerləşən və qəza vəziyyətində olan 132 məktəb üçün yeni binaların tikilməsi üzrə Heydər Əliyev Fondunda xüsusi proqram hazırlanmışdır və sentyabrın 15-dək onların inşasının başa çatdırılması üzrə intensiv iş aparılır.

Ən böyük nailiyyətlərimiz, şübhəsiz ki, dərslik siyasəti sahəsindədir. Son illərdə ümumtəhsil məktəbləri üçün 152 adda yeni dərslik və 50-dək adda dərs vəsaiti hazırlanmış, hazırda istifadə edilən 182 adda dərsliyin 83 faizi yeniləşdirilmişdir. Yoxsulluğun azaldılması və iqtisadi inkişaf üzrə Dövlət Proqramına uyğun olaraq 2003-cü ildə I–V siniflərin, 2004-cü ildə isə VI–VII siniflərin şagirdləri dərsliklərlə pulsuz təmin olunmuşlar. Cari ildə bu iş davam etdirilmiş, 117 adda 7.906.000 nüsxə dərslik çap olunmuş və məktəblərə çatdırılmışdır, beləliklə, 2005-ci il avqustun 15-dək Azərbaycanın bütün ümumtəhsil məktəblərinin I–XI sinif şagirdləri dərsliklərlə pulsuz təmin edilmişlər. Bununla da, postsovet məkanında, Azərbaycan, şagirdlərin dərsliklərlə pulsuz təmin edilməsini reallaşdıran yeganə ölkə olmuşdur.

Son illərdə təhsil sektorunun maliyyələşməsi dinamik inkişaf etmişdir. Təhsil sektoruna ayrılan büdcə 2003-cü ildə 2002-ci ilə nisbətən 12,4 faiz, 2004-cü ildə 2003-cü ilə nisbətən 26,7 faiz, 2005-ci ildə 2004-cü ilə nisbətən 28,7 faiz çox olmuşdur. Dövlət büdcəsində təhsil xərcləri 2005-ci ildə 17,2 faiz təşkil etmişdir. Bilavasitə Təhsil Nazirliyi tərəfindən maliyyələşən müəssisələrin təhsil xərcləri ümumi xərclərin 14,5 faizini təşkil edir.

Ölkədə planlı iqtisadiyyatdan bazar iqtisadiyyatına keçilməsi, yeni iqtisadi münasibətlərin yaranması ilə əlaqədar təhsilin iqtisadiyyatının da bu prinsiplərə uyğun qurulması zəruri məsələ kimi qarşıda durmuşdu. Məhz bu səbəbdən Təhsil Nazirliyinin strategiyasında səmərəlilik və maliyyə islahatı vacib yer tutur. Müasir dövr onu tələb edir ki, hər bir sərmayə qoyuluşu müsbət keyfiyyət dəyişikliyi ilə nəticələnsin. Bu baxımdan təhsil müəssisələrinin mövcud maliyyələşmə mexanizmi kifayət qədər sə-

mərəli deyildir və onun təkmilləşdirilməsinə ciddi ehtiyac vardır. Təhsil müəssisələrinə maliyyə müstəqilliyinin verilməsi, adambaşma maliyyələşdirmə prinsipinin tətbiq olunması, vəsaitin səmərəli bölüşdürülməsi və xərclənməsi sahəsində təcrübə, demək olar ki, yoxdur. Bu səbəbdən, islahat çərçivəsində ümumtəhsil məktəblərinin maliyyələşdirilməsi sahəsində eksperimentlərə başlanmışdır. Belə ki, 59 pilot məktəbinə maliyyə müstəqilliyi verilmiş, adambaşına maliyyələşdirmə mexanizmi smaqdan keçirilməyə başlanmışdır. Eksperimentin nəticələrinə əsasən, maliyyə islahatlarmm təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə real təsiri yoxlanılacaq, müsbət nəticələr əldə olunarsa, ikinci mərhələdə bu təcrübənin coğrafiyası genişlənəcək, üçüncü mərhələdə isə islahatlar bütün ölkəni əhatə edəcəkdir.

Hörmətli konfrans iştirakçıları!

İnanırıq ki, Təhsil Nazirliyi ilə BMT-nin Təhsil, Elm və Mədəniyyət üzrə Təşkilatı (YUNESKO) arasında bu gün imzalanacaq Memorandum təhsil sahəsində, Azərbaycan – YUNESKO əməkdaşlığı sahəsində yeni mərhələnin başlanğıcı olacaqdır. İmzalanmış Memoranduma əsasən Təhsil Nazirliyi və YUNESKO-nun birgə komissiyası yaradılacaq. Komissiyanın fəaliyyəti Memoranduma daxil edilmiş prioritet istiqamətlərin – keyfiyyətli təhsil üçün bərabər imkanların yaradılması, təhsili idarəetmənin təkmilləşdirilməsi, təhsilin bütün pillələrində müəllimlərin ixtisasının artırılması və kurrikulumun təkmilləşdirilməsi vasitəsilə təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsi, orta və texniki-peşə təhsili sahələrində vərdişlərin inkişafı, təhsildə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi, beynəlxalq əməkdaşlıq şəbəkəsinin yaradılması üzrə səmərəli əməkdaşlığın həyata keçirilməsinə yönələcəkdir.

Son illərdə təhsilin inkişafı sahəsində aparılan məqsədyönlü islahatlar, YUNESKO və eləcə də digər beynəlxalq təşkilatlarla səmərəli əməkdaşlıq, ölkə rəhbərliyinin təhsilə diqqəti və qayğısı tam əmin olmağa əsas verir ki, müasir Azərbaycan təhsili özünün zəngin mütərəqqi ənənələrinə, milli-mənəvi və ümumbəşəri dəyərlərə, beynəlxalq təcrübəyə əsaslanaraq daha da sürətlə inkişaf edəcəkdir. Bu istiqamətdə hamınıza yeni-yeni nailiyyətlər arzulayıram.

Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Marko BORSOTTİ
BMT-nin Rezident əlaqələndiricisi

AZƏRBAYCANDA QEYRİ-NEFT SEKTORUNUN İNKİŞAFINDA İNSAN RESURSLARININ ROLU

Təhsil nə üçün əhəmiyyətlidir:

♦ Yoxsulluq ilə təhsil arasında birbaşa qarşılıqlı əlaqə mövcuddur.

♦ Təhsil əmək bazarını əmək qüvvəsi ilə təmin edir.

♦ Təhsil davamlı iqtisadi inkişaf üçün insan potensialını yaradır.

♦ Təhsil işsizlik probleminin həll edilməsində əhəmiyyətli rol oynayır.

Nailiyyətlər:

♦ Azərbaycanda savadlılığın göstəricisi çox yüksəkdir və bu ölkədə beynəlxalq səviyyədə tanınmış təhsil müəssisələri fəaliyyət göstərir (məs., Dövlət Neft Akademiyası, Bakı Dövlət Universiteti).

♦ Burada təhsilə cəmiyyət tərəfindən hörmət yüksəkdir.

♦ Azərbaycanın təhsil sahəsində üstünlüyü: qərb yönümlü çoxdilli cəmiyyət.

♦ İslam dünyasında qızlar üçün birinci müasir məktəblər Bakıda açılmışdır və bu fakt Azərbaycanda qadınların təhsil alması üçün bərabər hüquqların mövcudluğunu göstərir.

♦ Azərbaycanın neft sənayesinin tarixi elm və texnologiyalarının inkişafına təkan vermişdir.

♦ Dənizin dibindən neftin çıxarılması sahəsində Azərbaycan mütəxəssisləri dünyada birinci olmuşlar (Neft Daşları).

♦ Petrokimya elmi Azərbaycanda uğurla inkişaf edir (məşhur alım Yusif Məmmədəlıyev).

♦ Azərbaycanda qabaqcıl və tanınmış riyaziyyat məktəbi mövcuddur.

♦ Astronomiya sahəsində nailiyyətlər: Qafqazda ən böyük olan Nəsirəddin Tusi adına Şamaxıdakı Astrofizika rəsədxanası.

♦ Bakı Konservatoriyasında dünyada tanınmış musiqiçilər çalışır.

♦ Azərbaycanda dünyada ən yüksək sürətlə inkişaf edən iqtisadiyyat və MDB ölkələrində ən yüksək sürətlə inkişaf edən sənaye mövcuddur.

♦ BTC və Cənubi Qafqaz neft kəmərlərinin açılması ilə bağlı olaraq neft və qaz ehtiyatlarının artması.

♦ Hökumətin neftdən gələn gəlirlərin qeyri-neft sektorunun inkişafına yönəldilməsi niyyəti.

♦ Hökumətin «qara qızıl»ı «insan qızılı»na çevirmək niyyəti.

♦ Neft layihələrinin həyata keçirilməsi insan inkişafına müsbət təsir göstərir. Bu təsir yuxarıda göstərilən sahədə çalışan insanların bilik və bacarıqlarının artırılması vasitəsilə özünü büruzə verir.

♦ Tələbələrin qəbulu sistemində şəffaflığın təmin edilməsi məqsədi ilə İKT-nin tətbiq edilməsi.

♦ 2006–2015 illər üçün Yoxsulluğun Azaldılması üzrə Dövlət Proqramının qəbul edilməsi.

♦ Müxtəlif təhsil pillələrində təhsilin keyfiyyətini müasir standartlara uyğunlaşdırmaq və təhsilin keyfiyyət monitorinqinin keçirilməsi üçün Təhsil üzrə Dövlət Komissiyasının yaradılması.

Problemlər:

♦ Sovet İttifaqınm dağılmasından sonra təhsilin keyfiyyətinin aşağı düşməsi prosesini dayandırmaq.

♦ Təhsilin keyfiyyətinin artırılması (iqtisadiyyatın ehtiyaclarını nəzərə almaqla kurrikulumun hazırlanması sahəsində islahatlar).

♦ Təhsilin idarə olunması (təhsilin idarəolunması sahəsində islahatlar, korrupsiyaya qarşı mübarizə, təhsil siyasəti).

♦ Təhsil sisteminin zəifləməsini aradan qaldırmaq məqsədi ilə büdcə vəsaitlərinin səmərəli istifadəsi (məktəb binaları, müəllimlərin məvacibləri, avadanlıq, dərsliklər).

Texniki-peşə təhsili:

♦ Texniki-peşə təhsilində struktur islahatların həyata keçirilməsi ehtiyacı (sistemin idarəolunması, maliyyələşmə, yüksək ixtisaslı kadrların hazırlanması, işsizlər üçün təkmilləşmə və yenidənhazırlanma kursları, yeni kurrikulumlarm hazırlanması və tətbiqi).

♦ Ölkənin iqtisadi ehtiyatlarını nəzərə almaqla yüksək ixtisaslı kadrların hazırlanması məqsədi ilə texniki-peşə məktəblərinin imkanlarını genişləndirmək (xüsusilə, kommersiya, biznes, xidmət, kənd təsərrüfatı, informatika, kiçik və orta müəssisələrin inkişafı sahəsində).

♦ Təhsil sisteminin Sovet erasından müasir dünyaya keçməsi prosesi natamam xarakter daşıyır.

♦ Təhsil sisteminin inkişafı Azərbaycanın iqtisadi inkişafından geri qalmışdır və bu əmək bazarında problemlər yaradır.

Ehtiyaclar:

♦ 2015-ci ilə qədər dünya standartlarına cavab verən təhsil sistemi qurmaq məqsədilə MDG (Millenium İnkişaf Prioritetləri) Proqramında əks olunan təhsil komponentlərini 10 illik Davamlı İnkişaf Strategiyasma daxil etmək.

♦ İbtidai təhsildə yüksək davamiyyət göstəricisini qoruyub saxlamaqla bu göstəricini orta təhsildə də maksimum dərəcəyə çatdırmaq.

♦ Təhsilin keyfiyyətinin artırılması.

♦ Ali təhsilin keyfiyyətinin artırılması.

♦ Əmək bazarının tələblərinə cavab verən kurrikulumların hazırlanması.

♦ İnkişaf edən özəl sektorunun insan resursları ilə bağlı ehtiyacını ödəmək məqsədilə yeni kurrikulumları hazırlamaq.

♦ Universitetlər, tədqiqat mərkəzləri və kiçik/orta müəssisələri arasında əməkdaşlığın stimullaşdırılması.

♦ Əmək qüvvəsinin rəqabət imkanlarını artırmaq.

♦ Müəllimlərin hazırlanması müasir standartlara uyğun həyata keçirilməlidir, onlar yüksək məvacib almalıdırlar və müəllim peşəsinin cəmiyyətdə böyük hörməti olmalıdır.

♦ Təhsil prosesinə digər maraqlı tərəflər də cəlb olunmalıdır (valideynlər, işverənlər).

Mühüm addımlar:

♦ Qeyri-neft sektorunda insan resursları sahəsində ehtiyacların qiymətləndirilməsi və müvafiq proqramlarm hazırlanması.

♦ Dövlət Neft Fondunun imkanlarından istifadə edərək insan resurslarının inkişafına əlavə sərmayələr qoymaq.

♦ Təhsilin kompyuterləşmə prosesini davam etdirmək.

♦ Təhsil Nazirliyinin idarəetmə və monitorinq sahəsində fəaliyyətini təkmilləşdirmək.

♦ Həyat boyu təhsil. Yaşlıların təhsili ilə bağlı siyasəti inkişaf etdirmək.

♦ Texniki-peşə sahəsində təhsil müəssisələrinin qiymətləndirilməsi və sertifikasiyası sahəsində yeni mexanizmlərin yaradılması.

♦ Müasir texnologiyaların tətbiqi.

Qeyd:

Azərbaycan azsaylı ölkələrdən biridir ki, onun iki YUNESKO-nun xoşməramli səfiri var:

Xanım Mehriban Əliyeva, Azərbaycanın birinci xanımı, Heydər Əliyev Fondunun Prezidenti, cənab Mstislav Rostropoviç, dünyada tanınmış violonçelçi və dirijor.

Əli HƏSƏNOV

Azərbaycan Respublikası Baş Nazirinin müavini, Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədri

QAÇQIN VƏ MƏCBURİ KÖÇKÜN UŞAQLARIN TƏHSİLİNİN TƏŞKİLİ

Hörmətli xanım Mehriban Əliyeva!
Hörmətli cənab Koişiro Matsuura!
Hörmətli qonaqlar!
Hörmətli xanımlar və cənablar!

İlk növbədə hazırkı dövrdə Azərbaycan üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edən belə bir tədbirin keçirilməsinə görə **YUNESKO-nun xoşməramlı səfiri, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevaya və YUNESKO-nun Baş Direktoru cənab Koişiro Matsuuraya** Azərbaycandakı bir milyon qaçqın və məcburi köçkünlər adından dərin minnətdarlığımızı bildirir, dəyirmi masanın işinə uğurlar diləyirəm.

YUNESKO-nun Baş Direktorunun bir sıra xoşməramlı səfirlərlə birlikdə Azərbaycana səfərindən böyük məmnunluq duyur və bunu YUNESKO-nun xoşməramlı səfiri, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevaya və Azərbaycan xalqına səmimi münasibət kimi qiymətləndiririk.

Ölkəmizdəki qaçqın və məcburi köçkün uşaqların təhsil problemləri məsələsinə toxunmazdan əvvəl Ermənistan–Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi və onun nəticəsi olaraq ya-

ranmış 1 milyonadək qaçqın və məcburi köçkünlər barədə tədbir iştirakçılarına çox qısa məlumat vermək istərdim.

Ermənistanın 1988–1992-ci illərdə planlı şəkildə həyata keçirdiyi son etnik təmizləmə siyasəti nəticəsində tarixən onun ərazisində yaşamış 250 min nəfər azərbaycanlı son nəfərədək öz doğma yurdlarından zorla qovulmuş, Ermənistan silahlı qüvvələrinin ölkəmizə hərbi təcavüzü nəticəsində Azərbaycan torpaqlarının 20 faizi–Dağlıq Qarabağın, eləcə də ona bitişik olan 7 rayonun ərazisi işğal olunmuş, 700 min nəfərədək soydaşımız öz daimi yaşayış yerlərindən məhrum olaraq məcburi köçkün düşmüş və respublikanın 62 şəhər və rayonunda müvəqqəti məskunlaşmışdır. Eyni zamanda, 1990-cı ildə Orta Asiyadan didərgin salınmış 50 min nəfərədək Ahıska türkü də Azərbaycanda sığınacaq tapmışdır.

Azərbaycanda həmçinin 11 min nəfərdən çox üçüncü ölkədən «qaçqın» statusu almaq niyyətində olan (sığınacaq axtaran) şəxs mövcuddur. Onların böyük əksəriyyətini çeçen mənşəli Rusiya vətəndaşları, Əfqanıstan, İran, İraq, Fələstindən olan şəxslər təşkil edir.

Beləliklə, hazırda Azərbaycanda bir milyona yaxın qaçqın, məcburi köçkün və «qaçqın» statusu almaq niyyətində olan (sığınacaq axtaran) şəxs vardır.

Hazırda dünyada 19 mln. nəfərdən çox qaçqın, məcburi köçkün vardır. Onun 5 faizi Azərbaycanın payına düşür. Dünyanın kiçik bir parçası olan 8 milyonluq Azərbaycan əhalisinin hər 8 nəfərindən biri qaçqın və ya məcburi köçkündür. Bu da dünyada analoqu olmayan bir hadisədir.

Artıq 12 ildən çoxdur ki, məcburi köçkünlərin əksəriyyəti hələ də çadır düşərgələrində, dəmir yolu üzərindəki yük vaqonlarında, yataqxanalarda, tikintisi yarımçıq qalmış binalarda olduqca dözülməz şəraitdə yaşayırlar.

Xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin beynəlxalq aləmdə apardığı işlərin nəticəsi olaraq Ermənistan–Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin əsl mahiyyəti dünya ictimaiyyətinə çatdırıldı, münaqişənin siyasi həlli, işğal olunmuş ərazilərin azad edilməsi, qaçqın və məcburi köçkünlərin doğma yurdlarına qaytarılması ilə bağlı beynəlxalq hüquq normalarına uyğun qərarlar qəbul edildi. Belə ki, BMT Təhlükəsizlik Şurasının 1993-cü ildə 4 qətnaməsi qəbul edildi. Həmin qərarlara görə, işğalçı Ermənistan Azərbaycan torpaqlarını azad etməli, məcburi köçkünlər öz yurdlarına qaytarılmalı və Dağlıq Qarabağın statusu məsələsi müəyyən edilməli idi;

ATƏT-in 1996-cı il Lissabon Sammitində münaqişənin dinc və siyasi yollarla həlli istiqamətində müzakirələr aparıldı və müvafiq qərar qəbul edildi;

ABŞ Dövlət Departamentinin son 3 ildə illik hesabatlarında Ermənistanın Azərbaycana təcavüz etməsi faktları qeyd edilmişdir.

AŞ PA-nın 2005-ci il 25 yanvar tarixli 1416 saylı qətnaməsində Ermənistanın işğalçı dövlət olduğu, bununla da Avropa Şurası qarşısında öhdəliyə əməl edilmədiyi qeyd edildi, məcburi köçkünlərin təhlükəsizlik şəraitində və ləyaqətlə öz evlərinə qayıtmaq hüquqlarının mövcudluğu bir daha təsdiqləndi.

Dünyada belə problemlərlə məşğul olan təşkilatlar bu məsələyə öz münasibətlərini bildiriblər, yəni təcavüz faktını təsdiqləyiblər və həlli yollarını göstəriblər. Lakin insanların «onda bu problem nə üçün həll olunmur?» suallarına biz cavab verə bilmirik.

Təəssüflər olsun ki, Ermənistanın tutduğu qeyri-konstruktiv mövqe, ATƏT-in, Minsk qrupunun və digər beynəlxalq təşkilatların fəaliyyətsizliyi, bəzi dövlətlərin və beynəlxalq təşkilatların münaqişəyə ikili standartla yanaşması nəticəsində məsələnin sülh yolu ilə həlli hələ də uzanır.

Azərbaycan dövləti tərəfindən, digər sahələrlə yanaşı, qaçqın və məcburi köçkünlərin sosial müdafiəsinə də daim diqqətlə yanaşılır və bununla bağlı geniş tədbirlər həyata keçirilir.

Məlum olduğu kimi, ölkə Prezidentinin 2001–2002-ci illərdəki 3 Fərmanı ilə Dövlət Neft Fondundan ilk ayrılmış 359 mlrd. manat (74 mln. ABŞ dolları) vəsait məhz indiyədək daimi məskunlaşmamış qaçqın, həmçinin çadır düşərgələrində müvəqqəti məskunlaşmış məcburi köçkünlərin mənzil-məişət vəziyyətinin yaxşılaşdırılmasına yönəldilmişdir.

Qısa bir müddətdə ümumilikdə 6411 evdən ibarət və həyat üçün vacib olan bütün infrastruktura malik 30 yeni qəsəbə inşa edilərək istifadəyə verilmiş, 6 mindən çox qaçqın və məcburi köçkün ailəsi yeni evlərə köçürülmüş, Biləsuvar rayonu ərazisindəki 5 çadır düşərgəsi ləğv edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən 2004-cü ilin fevralında imzalanmış Sərəncama əsasən, Bərdə və Ağcabədi rayonları ərazisində çadır düşərgələrində müvəqqəti yerləşdirilmiş 3860 məcburi köçkün ailəsi üçün 13 yeni müasir qəsəbənin tikintisi bu ilin sonuna kimi əsasən başa çatacaq və 4 çadır düşərgəsi də ləğv ediləcəkdir.

Ölkə Prezidentinin 2004-cü il 1 iyul tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş yeni Dövlət Proqramı bilavasitə qaçqınların və məcburi köçkünlərin bütün sosial problemlərinin tənzimlənməsinə yönəldilmişdir.

Təəssüflə qeyd etməliyəm ki, beynəlxalq təşkilatların humanitar məqsədlə qaçqın və məcburi köçkünlər üçün ayırdığı vəsaitlər ilbəil azalır. Baxmayaraq ki, problem öz həllini tapmayıb, hökumət isə bu yükü tədricən öz üzərinə götürür.

Müqayisə üçün bildirmək istərdim ki, beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən qaçqın və məcburi köçkünlərlə bağlı layihələrə təkcə 2004-cü ildə təxminən 34 mln. ABŞ dolları həcmində vəsait sərf olunmuşdursa, Neft Fondundan ayrılmış vəsaitlər də nəzərə alınmaqla, hökumətin bu sahə üzrə xərcləri 2004-cü ildə 120 mln. ABŞ dolları olmuşdur. Lakin qeyd etməliyəm ki, hökumət bu yükü tam öz üzərinə götürmək iqtidarında deyil və bizim beynəlxalq təşkilatların köməyinə ehtiyacımız qalmaqdadır.

Hörmətli tədbir iştirakçıları!

Ermənistanın işğal olunmuş ərazilərə vurduğu ziyan təxminən 60 mlrd. ABŞ dolları həcmində hesablanır. Yəni işğal olunmuş ərazilər tamamilə sökülüb-dağıdılmış və talan edilmişdir. O cümlədən, 736 yaşayış məntəqəsi, 131 min yaşayış evi, 1510 tarix, mədəniyyət müəssisələri və abidələr, 798 səhiyyə obyektləri və texniki infrastrukturlar.

Ermənistan silahlı qüvvələrinin hərbi təcavüzü nəticəsində həm də təhsil sahəsinə çox ciddi zərbələr vurulmuşdur. 633 ümumtəhsil məktəbi, 298 məktəbəqədər tərbiyə müəssisəsi, 18 texniki-peşə məktəbi, 47 məktəbdənkənar tərbiyə müəssisəsi, 4 orta ixtisas məktəbi, 3 ali məktəb işğal zonasında qalmış və dağıdılmışdır. 130 min nəfərə yaxın Azərbaycan məktəblisi və tələbəsi, eləcə də 20 minə yaxın təhsil işçisi məcburi köçkün düşmüşdür.

Onların xeyli hissəsinin təhsil müəssisələrində, uşaq bağçalarında və məktəbdənkənar tərbiyə müəssisələrində müvəqqəti

məskunlaşması təhsil sisteminin iş ahəngini də ciddi şəkildə pozmuşdur. Bu gün şəhər və rayonlardakı 9 ali məktəbin, 17 texnikumun, 48 texniki-peşə və 850-yə qədər ümumtəhsil məktəbinin tədris və yataqxana korpuslarında, 100-dən çox uşaq bağçasında 7500-dən çox məcburi köçkün ailəsi məskunlaşmışdır.

Bu gün əraziləri işğal olunmuş rayonlar üzrə 687 məktəb, 61 məktəbəqədər və 31 məktəbdənkənar tərbiyə müəssisəsi yaradılmış, 6 texniki-peşə məktəbi təşkil olunmuşdur. Həmin tədris ocaqlarında 93 min şagird təhsil alır, onların təlim-tərbiyəsi ilə 17 min müəllim məşğul olur.

Dövlət başçısının 2003-cü il 4 avqust tarixli Sərəncamı ilə dövlət ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrində ödənişli formada təhsil alan məcburi köçkünlər təhsil haqqını ödəməkdən azad edilmişlər. Büdcədən maliyyələşdirilən müəssisələrdə, təşkilatlarda çalışmış, özlərindən asılı olmayan səbəblərə görə iş yerlərindən məhrum olmuş və işlə təmin olunmamış 6 min nəfərdən çox məcburi köçkün təhsil işçisinə orta aylıq əmək haqqı ödənilməsi davam etdirilir.

1993/1994-cü tədris ilindən ibtidai siniflərdə təhsil alan məcburi köçkün şagirdlərə dərsliklərin pulsuz paylanmasına başlanılmışdı. Hazırda məcburi köçkün məktəblərində təhsil alan şagirdlərin hamısı pulsuz dərsliklərlə təmin olunur.

Bu təşəbbüsə qoşulan Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti tərəfindən 20 min ədəd «Əlifba» dərsliyi və xeyli dərs ləvazimatları məcburi köçkünlərə paylanılmış, UNİCEF-in Azərbaycandakı nümayəndəliyinin köməkliyi ilə ibtidai sinif şagirdlərinə 1350 ədəd məktəbli çantası və dərs ləvazimatı hədiyyə edilmişdir.

Məcburi köçkün məktəblərinin maddi-texniki bazasının yaxşılaşdırılması da dövlətimizin prioritet sahələrindən biridir. Məcburi köçkünlər üçün salınmış yeni qəsəbələrdə digər sosial infrastrukturla yanaşı, həmçinin 3200 şagird üçün 18 orta məktəb, 600 yerlik 18 uşaq bağçası tikilib istifadəyə verilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin müvafiq Sərəncamma əsasən məcburi köçkün ailələri üçün hazırda yeni salman 13 qəsəbədə həmçinin 2 min şagird üçün 15 məktəb, 175 yerlik 5 uşaq bağçası da inşa edilir.

Təqdirəlayiq haldır ki, məcburi köçkün məktəblərinin maddi-texniki bazasının yaxşılaşdırılmasında ABŞ-ın, Yaponiyanın Azərbaycandakı səfirlikləri, BMT-nin Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının, UNİCEF-in və ABŞ-ın «Beynəlxalq İnkişaf Agentliyi», «Dünya Ümidi Beynəlxalq Azərbaycan» və «Rilif İnternəşnl» beynəlxalq humanitar təşkilatlarının Azərbaycandakı nümayəndəlikləri də yaxından iştirak edirlər. Fürsətdən istifadə edərək, bu xeyirxah missiyaya görə həmin təşkilatlara bir daha minnətdarlığımı çatdırmaq istərdim.

Bütün bunlarla yanaşı, qeyd etmək lazımdır ki, əraziləri işğal olunmuş rayonlarm ümumtəhsil məktəblərində çox ciddi problemlər mövcuddur. Belə ki, məktəblərin böyük əksəriyyəti yerli məktəblərin nəzdində, eləcə də tədris üçün yararlı olmayan obyektlərdə dözülməz şəraitdə fəaliyyət göstərir. Onların maddi-texniki bazası isə xeyli aşağı səviyyədədir, məktəb avadanlığı, sinif otaqları çatışmır.

YUNESKO-nun xoşməramlı səfiri, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüsü ilə qaçqın və məcburi köçkün uşaqların təhsil problemləri ilə əlaqədar

məruzə hazırlamaq məqsədilə 2005-ci ilin may ayında ölkəmizdə səfərdə olan YUNESKO-nun nümayəndələri də Sabirabad, Saatlı və İmişli rayonlarında məcburi köçkün məktəblərinin fəaliyyəti ilə tanış olarkən, bütün bu problemlərin canlı şahidi oldular. Onlar, eyni zamanda, Biləsuvar rayonunda məcburi köçkünlər üçün yeni salınmış qəsəbələrdə inşa edilmiş müasir məktəblərlə də tanış oldular və may ayının 13-də səfərlə bağli təəssüratlarını Mehriban xanım Əliyeva ilə ətraflı müzakirə etdilər.

Lakin şəraitin dözülməzliyinə baxmayaraq, məcburi köçkün şagirdlər dərslərə davamiyyətə son dərəcə ciddi yanaşırlar və onların təhsilə həvəsi bu gün də yüksək olaraq qahr. Məhz bunun nəticəsidir ki, məcburi köçkün məzunlar arasında hər il ali və orta ixtisas təhsili ocaqlarına qəbul olunanların sayı yerli məktəblərlə müqayisədə heç də aşağı səviyyədə olmur. Belə ki, təkcə keçən ildə 4 min nəfərdən çox qaçqın və məcburi köçkün məzun ali məktəb tələbəsi adını qazanmışdı və ölkə üzrə Prezident təqaüdünə layiq görülənlərin də 6 nəfəri məcburi köçkün idi.

Cari ildə də, ilkin hesablamalara görə, 5 min nəfərdən çox qaçqın və məcburi köçkün müxtəlif ali məktəblərə qəbul olunmuşdur.

Bizim düçar olduğumuz problemin dünyada analoqu olmadığı kimi, dözülməz şəraitdə yaşayan, heç bir texniki tələbə cavab verməyən məktəblərdə təhsil alan qaçqın və məcburi köçkün uşaqların təhsildə yüksək göstəricilər əldə etməsinin də, yəqin ki, dünyada analoqu yoxdur. Bunun özü Azərbaycan gənclərinin, o cümlədən qaçqın və məcburi köçkün uşaqların təhsilə olan marağına əyani sübutdur.

Qeyd etmək lazımdır ki, fəaliyyətə başladığı ilk gündən etibarən Heydər Əliyev Fondu qaçqın və məcburi köçkünlərin üzləşdikləri çoxsaylı problemlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasına və onların həllinə daim diqqətlə yanaşır. Heydər Əliyev Fondunun yeni layihəsi olan «Azərbaycan» internet portalına Ermənistan–Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə, Xocalı soyqırımına, erməni vəhşiliklərinə həsr olunmuş 17 saytın daxil edilməsi, 2004-cü ilin sentyabrında Heydər Əliyev Fondu tərəfindən ilk dəfə məktəbə gedən məcburi köçkün uşaqlara məktəbli ləvazimatından ibarət hədiyyələrin təqdim olunması və bu gün keçirilən tədbir də bunun konkret ifadəsidir.

Ümumiyyətlə, Heydər Əliyev Fondu müvəqqəti məskunlaşma obyektlərində mütəmadi olaraq məcburi köçkünlərlə görüşlər keçirir və onlara müvafiq yardımlar göstərir.

Bu diqqət və qayğıya görə ölkəmizdəki bir milyon qaçqın və məcburi köçkünlər adından YUNESKO-nun xoşməramlı səfiri, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevaya dərin minnətdarlığımızı bildirir, ona gələcək fəaliyyətində yeni-yeni uğurlar diləyirik.

Fürsətdən istifadə edərək, **YUNESKO-nun Baş Direktoru cənab Koişiro Matsuuraya** bugünkü tədbirdə çoxsaylı xoşməramlı səfirlərlə birlikdə iştirak etdiyinə, Azərbaycanın təhsil problemləri, o cümlədən qaçqın və məcburi köçkünlərin təhsil problemləri ilə yaxından tanış olduğuna görə bir daha təşəkkür edir və ümidvar olduğumu bildirirəm ki, ölkəmizdəki qaçqın və məcburi köçkün uşaqlarm təhsil problemlərinin həllində bugünkü tədbir əhəmiyyətli rol oynayacaq və dünyanın ən iri beynəlxalq mədəni-humanitar təşkilatı kimi YUNESKO da bu mühüm işdə bizə daim yardımçı olacaqdır.

Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm!

Mir Əsgər HÜSEYN

YUNESKO-nun Təhsil Siyasəti və Strategiyası Departamentinin direktoru

TƏHSİLİN İNKİŞAFINA DƏSTƏK SAHƏSİNDƏ YUNESKO-nun TƏCRÜBƏSİ

– YUNESKO təhsil sahəsində Milli siyasətin və strategiyanın hazırlanması və həyata keçirilməsi üzrə tövsiyələr təqdim edir, həmçinin texniki və insan resurslarının inkişafı sahəsində yardım göstərir.

– YUNESKO yanaşmasının xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, o öz fəaliyyətini konkret ölkə ilə sıx əməkdaşlıq əsasında qurur. Ölkənin rəhbərliyi bu əməkdaşlıqda həlledici rol oynayır.

– Prioritet inkişaf edən ölkələrdə Təhsil Hamı üçün Proqramı çərçivəsində qoyulan məsələlərin həyata keçirilməsinə verilir. Afrika və Asiyanın ən zəif inkişaf edən, həmçinin keçid dövrünü yaşayan ölkələrə xüsusi diqqət yönəldilir.

– Milli təhsil sistemlərinə yardım aşağıdakı istiqamətlər üzrə göstərilir.

a) Davamli milli islahatların və inkişaf siyasətinin hazırlanması, tövsiyələr, strategiya və proqramlar ciddi texniki təhlilin əsasında qurulur;

b) Siyasətin təhlili, inkişafın planlaşdırılması və qəbul olunmuş strategiyanın həyata keçirilməsi, sahələrdə ixtisaslı milli kadrlarm hazırlanması;

c) Milli rəhbərliyin inkişafmın planlaşdırılması və yardımın koordinasiyası sahəsində ekspert yardımının göstərilməsi;

d) Ölkələr arasında informasiya və təcrübə mübadiləsinə yardım.

– Bu məqsədlərə nail olmaq üçün YUNESKO ancaq mənzil-qərargah və regional nümayəndəliklərdə çalışan ekspertlərin deyil, YUNESKO-nun xüsusiləşdirilmiş institutlarının (İBE, İİEP, VİE, VİS, CEPES, UNEVOC) mütəxəssislərini də cəlb edir. YUNESKO keçid dövrünü yaşayan Şərqi Avropa və Mərkəzi Asiya ölkələri ilə əməkdaşlıq edir. Bu yardım yuxarıda göstərilən ölkələrdə təhsil sahəsində islahatların həyata keçirilməsinə yönəldilir. Xüsusi diqqət ölkənin xüsusiyyətlərinə və bu ölkədə təhsilin inkişafının səviyyəsinə verilir.

Bu ölkələrdə son üç il ərzində həyata keçirilmiş əməkdaşlıq proqramlarının bir neçəsi haqqında məlumat:

♦ Təhsil Hamı üçün Proqramının məqsədlərinin həyata keçirilməsi üçün Milli Planın hazırlanması üzrə Balkan Seminarı. Seminarda iştirak edən ölkələrin xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq yerli mütəxəssislərə YUNESKO-da toplanmış məlumat və təcrübə təqdim olunmuşdur.

♦ Milli azlıqların çoxmillətli ölkələrdə etnik azlıqların keyfiyyətli təhsillə təmin edilməsi, təhsilin idarəolunması və digər məsələlər regional seminarda müzakirə olunmuşdur.

♦ Keçid dövründə olan bir neçə ölkələrdə təhsilin planlaşdırılması və insan resurslarının inkişafı üzrə texniki seminarlar keçirilmişdir.

♦ Təhsil Hamı üçün Proqramı çərçivəsində bir neçə ölkəyə inkişafın planlaşdırılması (qiymətləndirmə, siyasətin təhlili, siyasi dialoq, konkret tədbirlər) üzrə texniki yardım göstərilmişdir.

♦ Keçid dövrünü yaşayan ölkələrə xas olan problemlər (islahatlarm planlaşdırılması, resursların idarəolunması, özəl təhsil,

məktəbəqədər təhsil, texniki-peşə təhsili, Avropa inteqrasiyası) üzrə seminarlar keçirilmişdir. Seminarlar zamanı geniş təcrübə mübadiləsi aparılmışdır.

Moldovada Təhsil Hamı üçün Proqramı çərçivəsində həyata keçiriləcək tədbirlərin planlaşdırılması üzrə yardım.

♦ Sovet İttifaqının dağılmasından və 1991-ci ildə Moldova öz dövlət müstəqilliyini əldə etdikdən sonra siyasi, iqtisadi və sosial problemlər ilə üzləşdi. İqtisadi və sosial sektorda mövcud olan çoxsaylı problemlərini həll etmək məqsədilə, bu ölkə bir neçə islahat proqramı, o cümlədən İqtisadi İnkişaf və Yoxsulluğun Azaldılması Proqramını qəbul etmişdir *(dekabr 2004-cü il)*. Bu proqramın təhsil komponenti Təhsil Hamı üçün Proqramı üzrə Milli Strategiya ilə üst-üstə düşür.

♦ Xüsusilə, Dakar Forumunun məqsədlərinə uyğun olaraq, Moldova Təhsil Hamı üçün Proqramı üzrə Milli Strategiyanı hazırlamışdır və bu strategiya Milli rəhbərlik tərəfindən 2002-ci ildə qəbul olunmuşdur. Eyni zamanda, BMT-nin yardımı ilə həmin proqram çərçivəsində qısa müddətli Tədbirlər Planı hazırlanmışdır *(2004–2008-ci illər)*.

♦ YUNESKO bu çərçivə Strategiyasının və Tədbirlər Planının hazırlanmasmda yardım göstərmişdir.

♦ YUNESKO-nun yardımı əsasən təhsilin planlaşdırılması sahəsində insan resurslarının hazırlanmasından ibarət idi. Bu proqramın əsas məqsədi milli ekspertlərə tədbirlər planının hazırlanması üçün geniş imkanlar yaradılması idi.

♦ Təhsil Hamı üçün Proqramı çərçivəsində Milli Strategiyanın və Tədbirlər Planının hazırlanmasında YUNESKO-nun rolunu yüksək qiymətləndirərək Moldovanm Baş naziri və BMT-nin ölkədəki nümayəndəsi 2004-cü ilin may ayında YUNESKO-nun Baş Direktorunun adma təşəkkür məktubu ünvanlamışlar. Bu məktubda onlar yüksək səviyyəli ekspert və texniki yardımın təmin edilməsinə görə YUNESKO-ya öz minnətdarlıqlarını bildiriblər.

Keçid dövrünü yaşayan ölkələrdə ümumi problemlər.

YUNESKO-nun təcrübəsini nəzərə alaraq, qeyd etmək lazımdır ki, keçmiş sosialist ölkələri bir sıra ümumi problemlər ilə üzləşmişlər.

♦ Mərkəzləşmiş planlaşdırılmadan strateji və çevik planlaşdırmaya keçid;

♦ Təhsil siyasətinin müəyyənləşdirilməsində və təhsilə maliyyə və digər resursların ayrılmasında Təhsil Nazirliklərinin rolunun və səlahiyyətinin yüksəldilməsi;

♦ Donor təşkilatları ilə işin qurulması;

♦ Məlumatın toplanması, təhlili və monitorinqi nöqteyi-nəzərindən Təhsilin İdarəolunması üzrə İnformasiya Sistemlərinin təkmilləşdirilməsi;

♦ Təhsil sektorunun idarəolunmasmda şəffaflıq;

♦ Maliyyə effektivliyi;

♦ Təhsil alanların biliklərinin qiymətləndirilməsi;

♦ Mərkəz və region səviyyəsində təhsilin maliyyələşdirilməsi;

♦ Təhsil siyasətində ziddiyyətlərin azaldılması;

♦ Təhsilin planlaşdırılmasına və dövlət siyasətinin həyata keçirilməsinə vətəndaş cəmiyyətini, özəl sektoru və s. cəlb etmək.

Abel MƏHƏRRƏMOV

Bakı Dövlət Universitetinin rektoru, AMEA-nın müxbir üzvü, professor

XXI ƏSR: UNİVERSİTETLƏRİN CƏMİYYƏTDƏ YERİ VƏ ROLU

Hörmətli həmkarlar, xanımlar və cənablar,

İcazə verin, Sizi Azərbaycanın ən qocaman elm və təhsil ocağı olan Bakı Dövlət Universitetində salamlayım və Sizə Azərbaycan milli ənənəsi ilə «Xoş gəlmisiniz» deyim.

Bu gün universitetimizin həyatında əlamətdar bir gündür, çünki dünyanın ən nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlarından olan YUNESKO-nun mötəbər nümayəndə heyəti unversitetimizə təşrif buyurmuşdur və sizinlə birlikdə, hörmətli həmkarlar, təhsil sahəsində aktual problemləri müzakirə edəcəklər.

Hörmətli həmkarlar! Bizim seminar təhsilə həsr olunmuşdur. Öncə istəyərdim ki, bu sözün mənim fikrimcə, hansı məna daşıdığını açıqlayım. İlk növbədə, bu elə bir təhsil olmalıdır ki, bu təhsili aldıqdan sonra hər bir fərd gələcəkdə artıq sərbəst olaraq işləsin və təhsilini davam etdirə bilsin. Bu şəxs təbiət və cəmiyyətin inkişaf qanunlarını bilməli, məntiqi düşüncə qabiliyyətinə malik olmalı, müxtəlif faktları təhlil edərək bir-biri ilə uzlaşdırmağı bacarmalı, sərbəst qərar qəbul etmək bacarığını mənimsəməlidir.

Məlumdur ki, elmin vətəni yoxdur. Fikrimcə, təhsil də müasir dünyada tam beynəlmiləlləşdirilmiş bir məfhuma çevrilir. Həm elm, həm də təhsil dünyada ən yeni nailiyyətləri özündə əks etdirməlidir. Elmi ölkə və ya milli mənsubiyyətə görə bölmək olmaz: alman elmi, rus elmi, yaxud Azərbaycan elmi demək olmaz, elm elmdir. Təhsil də eyni beynəlmiləl məqsədlərə xidmət edir.

Hal-hazırda dünyada qloballaşma prosesi davam etməkdədir. Onun tərkib hissəsi çox güclü inteqrasiya prosesləridir ki, onlar da öz növbəsində böyük üstünlüklərlə yanaşı, özlərində milli mədəniyyət və ənənələrin inkişafına böyük təhlükələr daşıyırlar. Bu səbəbdən qloballaşan dünyada təhsil ən vacib amil kimi çıxış edir, çünki məhz təhsil inteqrasiya proseslərinə qoşulmağa imkan verir, zamanla ayaqlaşdırır və digər ölkələrdən geri qalmamağı şərtləndirir, eyni zamanda da ölkələrə öz mədəniyyətinin milli özəlliklərini itirməmək imkanını yaradır.

Məhz buna görə sosial-iqtisadi tərəqqinin əsas şərti kimi qəbul edilən təhsilin rolu və əhəmiyyəti bu gün əvvəlkindən daha çox dərk olunmaqdadır. Əhalinin təhsil səviyyəsi hər bir ölkənin dayanıqlı inkişafının ən vacib amilidir.

Eyni zamanda qeyd olunmalıdır ki, qloballaşma şəraitində bu proseslərin dinamik şəkildə artan tələbatlarını ödəmək üçün cəmiyyətdə təcrübəli, kifayət qədər səviyyəli təhsil almış mütəxəssislərə daha böyük ehtiyac yaranır. Hal-hazırda universitetlər yüksəkixtisaslı mütəxəssis hazırlayan əsas ali təhsil müəssisələri olduqları üçün, belə bir şəraitdə onlar xüsusi əhəmiyyətə malik olmağa başlayırlar. Qloballaşma dövrünün tələblərinə cavab vermək üçün, fikrimizcə, yeni müstəqillik qazanmış ölkələrin, o cümlədən, Azərbaycanın universitetləri inteqrasiya proseslərində, professor-müəllim heyətinin və tələbələrin mobilliyinin artırılması, universitetlərin verdikləri diplomların tanınma məkanının ge-

nişləndirilməsi istiqamətində daha fəal olmalıdırlar. Diqqətlə baxsaq, bu məsələlərin bir-biri ilə sıx bağlı olduğunu görərik. Məlum olduğu kimi, müxtəlif regionlarda, bəzən isə hətta bir region çərçivəsində mütəxəssislərin hazırlanması üçün bir neçə yanaşma, üsul və tədris metodikasından istifadə edilir. Məhz bu müxtəliflik təhsil məkanında inteqrasiyanı ləngidən əsas amillərdən biridir, bu isə, öz növbəsində, professor-müəllim heyətinin və tələbələrin mobilliyinə mənfi təsir göstərir, universitet məzunlarının beynəlxalq əmək bazarma çıxışlarını məhdudlaşdırır və son nəticədə həmin universitetlərin imicinə xələl gətirir. Əlbəttə, müəyyən elitar universitet təbəqəsi mövcuddur ki, onların məzunlarmm işlə təmin olunması və diplomlarının dünyanın, demək olar ki, hər bir guşəsində tanınması problemi yoxdur. Bu universitetləri biz dünya standartlarına cavab verən universitetlər adlandırırıq. Onların, demək olar, hamısı yüksək inkişaf etmiş ölkələrin – ABŞ, İngiltərə, Almaniya, Fransa və digər aparıcı ölkələrin universitetləridir.

Burada bir faktı qeyd etmək, məncə, yerinə düşərdi: XIX əsrin sonlarında məşhur biznesmen və mesenat Con Rokfeller 40 il Harvard universitetinin rektoru olmuş Çarlz Eliotdan soruşduqda ki, dünya səviyyəli universitet yaratmaq üçün nə lazımdır, o cavab vermişdi: «bunun üçün 5 milyon dollar və 200 il vaxt lazımdır». O yanılırdı, çünki XX əsrin əvvəllərində Çikaqo universitetinin dünya şöhrətli ali təhsil müəssisəsinə çevrilməsi üçün cəmisi 20 il kifayət etdi. Lakin bunun üçün 50 milyon dollar vəsait sərf edilmişdi və bu vəsaiti də həmin Rokfeller ayırmışdı.

Universitetin fəaliyyəti mürəkkəb və çoxlu maddi vəsait tələb edən bir prosesdir. Hal-hazırda dünya standartlarına cavab

verən universitetin yaradılması 500 milyon dollar və ən əsası – düzgün idarəetmə tələb edir.

Dünya standartlarına cavab verən universitetin yaradılması üçün bu qədər maliyyə vəsaiti sərf etmək, əlbəttə ki, bir çox dünya ölkələri, o cümlədən yaxın keçmişdə müstəqillik qazanmış Azərbaycan üçün də asan deyil. Daha az vəsait tələb edən və məqsədəuyğun olan çıxış yolu – dünya və Avropa ali təhsil məkanında inkişaf etməkdə olan inteqrasiya proseslərinə aktiv şəkildə qoşulmaq, aparıcı universitetlərlə təcrübə mübadiləsi aparmaq, müxtəlif universitet qurumları, beynəlxalq təşkilatların təşkilati və maddi dəstəyi ilə həyata keçirilən layihə və proqramlarda iştirak etməkdir.

Hazırda Bakı Dövlət Universiteti dünyanın ən qabaqcıl təhsil müəssisələri ilə, o cümlədən Avropanın bir sıra universitetləri – Nyukasl (Böyük Britaniya), Zigen və Azad Berlin (Almaniya), Vyana (Avstriya), Varşava (Polşa), Nitsa və Monpelye (Fransa), Bilkənd (Türkiyə), Tokio (Yaponiya), Konstansa – «Ovidius» (Rumıniya), İndiana və Dulut universitetləri (ABŞ) və digərlərilə əməkdaşlıq edir, elmi əlaqələr saxlayır, birgə proqramlar və qrantlar üzərində işləyir. Universitetimiz Zalsburq Seminarının daimi iştirakçısı və Cənubi Qafqazda **dayaq nöqtəsidir**. Universitetimiz Avropa elm və təhsil məkanında həyata keçirilən TASİS-TEMPUS, «da Vinçi» proqramlarının iştirakçısıdır, Xəzəryanı ölkələr və Avro-asiya universitetlər assosiasiyalarının fəal iştirakçısı, onların İcra Şurasının üzvüdür. Bakı Dövlət Universiteti Qara dəniz regionunda ən nüfuzlu ali təhsil qurumu hesab edilən Qara dəniz Universitetlər Şəbəkəsinin aktiv üzvü olmaqla yanaşı, 2 il bu təşkilata başçılıq etmiş, bu dövr ərzində regionda

ali təhsil məkanında inteqrasiya istiqamətində yeni təşəbbüslərin meydana gəlməsində və reallaşmasında böyük rol oynamışdır.

Bakı Dövlət Universiteti Avropa Universitetləri Assosiasiyasının üzvüdür və Avropa universitetlərinin əksəriyyətini əhatə edən Boloniya prosesində **fəal iştirak edir**. Məlumdur ki, Boloniya prosesi, xüsusilə yeni müstəqillik qazanmış dövlətlər üçün, o qədər də yüngül inteqrasiya prosesi deyil. Buna baxmayaraq, biz bu yolda addımlamaqda **qərarlıyıq**.

Demək olar ki, Avropa məkanmda elm və təhsillə bağlı elə bir qurum yoxdur ki, universitetimiz onunla əməkdaşlıq etməsin. Belə ki, biz NATO-nun Elmi Komitəsi ilə də sıx əməkdaşlıq edirik, bir il bundan öncə NATO-nun Elmi Komitəsinin 44 nəfərdən ibarət nüfuzlu nümayəndə heyəti universitetimizdə «Elm vasitəsilə təhlükəsizlik» mövzusunda birgə seminar keçirmişdir. Hazırda bu qurumda ümumi həcmi 3 milyon ABŞ dolları olan «Keçmiş SSRİ-nin ballistik raketlərinin yanacağının zərərsizləşdirilməsi» adlı layihəmiz nəzərdən keçirilir.

Ümumiyyətlə, inteqrasiya proseslərinə fəal qoşulmaq külli miqdarda maliyyə vəsaiti tələb edən elmi araşdırmalarda da iştirak etmək imkanı yaradır. Misal üçün, Rumıniyanın Konstansa – «Ovidius» universiteti və Lazer Fizikası institutu ilə NANO texnologiyalar sahəsində əməkdaşlığımız universitetimizdə NANO elmi araşdırma mərkəzinin yaradılması ilə nəticələnmişdir.

Bu mərkəz əsasən qrantlar hesabına müasir avadanlıqla təchiz olunmaqdadır, yaratdığımız mərkəzin gələcəkdə Türkiyənin Bilkənd və bir neçə ABŞ universitetləri ilə də əməkdaşlığı nəzərdə tutulmuşdur.

Fikrimcə, Bakı Dövlət Universitetinin YUNESKO ilə əməkdaşlığı haqqında bir neçə kəlmə demək də yerinə düşərdi. İlk növbədə qeyd etmək istərdim ki, YUNESKO-nun Baş Direktoru cənab Koişiro Matsuura universitetimizin fəxri doktorudur. Eyni zamanda, YUNESKO-nun xoşməramlı səfiri, xanım Mehriban Əliyevanın Azərbaycan təhsilinə verdiyi töhfələri qeyd etməmək mümkün deyil. 132 məktəbin inşası birbaşa xanım Mehriban Əliyevanın təşəbbüsü və köməkliyi ilə həyata keçirilir. Birbaşa universitetimizin YUNESKO ilə əməkdaşlığına gəldikdə isə qeyd etməliyəm ki, YUNESKO-nun maliyyə dəstəyi ilə jurnalistika fakültəsində tədris telestudiyası 15 min ABŞ dolları məbləğində müasir avadanlıqla təchiz olunmuşdur, bir rizoqraf alınmışdır. Hazırda qeyd olunan fakültədə tədris radiostansiyasının da YUNESKO-nun dəstəyi ilə müvafiq avadanlıqla təchiz olunması istiqamətində işlər görülür. Həmçinin, YUNESKO-nun bilavasitə yardımı nəticəsində Azərbaycanın müxtəlif regionlarında çalışan televiziya və mətbuat orqanlarının işçiləri üçün 2 dəfə treninq kursları keçirilmişdir. Hazırda Bakı Dövlət Universiteti XX əsrin əvvəllərində əski əlifba ilə nəşr olunmuş qəzetlərin müəyyən qisminin latın əlifbasına köçürülməsi ilə bağlı layihəni YUNESKO-ya təqdim etmişdir. Bundan əlavə, universitetimiz ekologiya ilə bağlı biliklərin tədrisi və yayılması sahəsində əldə etdiyi nailiyyətlər üçün YUNESKO çərçivəsində Sultan Kavus mükafatının alınması üçün müsabiqənin iştirakçılarından biridir.

Əminəm ki, YUNESKO kimi nüfuzlu beynəlxalq təşkilatla universitetimiz arasında əməkdaşlıq qeyd etdiyim layihə və müsabiqədə iştirakla məhdudlaşmayacaq və biz gələcəkdə yeni-yeni layihə və təşəbbüslərlə YUNESKO-ya müraciət edəcəyik.

Hörmətli həmkarlar!

Yeni əsrin və üçüncü minilliyin başlanğıcını biz, bütün dünya xalqları kimi çox böyük **ümidlərlə qarşıladıq**. Dünyanın müxtəlif guşələrində olduğu kimi, biz də, ən müqəddəs arzu və ümidlərimizlə fəlakətli müharibələrsiz, çarəsi tapılmayan xəstəliklərsiz, səfalətsiz və daha ədalətli bir dünya nizamında **yaşamağı düşünürük**. Biz arzulayırıq ki, kiçik dövlətlərin gəncləri, o cümlədən Azərbaycan gəncliyi də, inkişaf etmiş dövlətlərdən olan həmyaşıdları kimi gələcəyə ümidlə baxsınlar, müharibə fəlakəti qorxusunu və doğma yurdun ərazi itkisi ağrısını hiss etmədən, sivilizasiyanın nailiyyətlərindən yararlansınlar, qloballaşan dünyada öz layiqli yerlərini tutaraq mənalı **həyat sürsünlər**.

Biz, təhsil işçiləri, bu arzuların həyata keçirilməsində böyük məsuliyyət daşıyırıq. Sizin hamınıza bu çətin və şərəfli yolda uğurlar arzulayıram.

Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Dendev BADARÇ

YUNESKO-nun Moskva bürosunun əməkdaşı

QLOBALLAŞMA ŞƏRAİTİNDƏ ALİ TƏHSİLİN PROBLEMLƏRİ

Azərbaycan Respublikasının təhsil naziri hörmətli cənab Mərdanov!

Hörmətli həmkarlar,

Azərbaycan Respublikasında təhsil problemlərinə həsr olunmuş bu ciddi konfransda çıxış etmək mənim üçün böyük şərəfdir. Son iki ay ərzində YUNESKO-nun iştirakı ilə Azərbaycan dövlətinin təhsil problemlərinə dair iki konfrans təşkil etməsi faktı ölkə rəhbərliyinin təhsilə böyük əhəmiyyət verməsinə dəlalət edir.

İlk növbədə mən YUNESKO-nun Moskva bürosu və bizim Azərbaycanla əməkdaşlığımız haqqında qısa məlumat vermək istəyirəm.

Bizim fəaliyyət dairəmiz kifayət qədər hərtərəflidir və mənə elə gəlir ki, bir məruzə çərçivəsində bunu tam əhatə etmək çətin olardı. Buna görə də mən təbiyyat və sosial elmləri kənara qoyaraq, fəaliyyətimizin yalnız üç istiqamətinə – təhsilə, mədəniyyətə, informasiya və kommunikasiyaya diqqət ayırmaq istəyirəm.

Beləliklə, təhsil sülhün möhkəmləndirilməsində, stabil inkişafın təmin edilməsində, zorakılıqla, aqressiv milliyyətçiliklə mübarizədə uzunmüddətli maraqların irəli sürülməsi üçün vacib kanallardan biridir. Belə ki, ölkənin gələcəyinə birbaşa investisiyaların qoyulması məhz bu sahədə həyata keçirilir.

Moskva bürosu YUNESKO-nun «Hamı üçün təhsil» strategiyasının məqsədlərinin həyata keçirilməsi üçün təhsilin bütün istiqamətlərində fəaliyyət göstərir. Son iki il ərzində büro təşviqat işləri aparmış və ODV üzrə Milli koordinatorlarla məsləhətləşmələr aparmaq və təhsil siyasəti üzrə bir sıra görüşlər keçirməklə klaster ölkələrində hamı üçün təhsilin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılmasına daim yardım etmişdir. Büro mədəni dialoqa dəstək olmağa və stabil inkişafın özəyi kimi keyfiyyətli təhsil problemlərinin geniş və hərtərəfli görüntüsünü yaratmağa çalışır. YUNESKO nümayəndələrinin və MDB ölkələri təhsil nazirlərinin müştərək iclası ən çox nəzərəçarpacaq hadisələrdən biri olmuşdur. Burada YUNESKO-nun və MDB ölkələrinin təhsil sahəsində əməkdaşlığının əsas istiqamətlərini müəyyən edən qətnamə qəbul edilmişdir.

Dakarda fəaliyyət çərçivəsinin qəbul edilməsindən keçən beş il ərzində bizim büronun klaster ölkələrində təhsil sahəsi üzrə əhəmiyyətli irəliləyişə nail olunmuşdur. ODV inkişafının indeksinə əsasən klaster ölkələrində vəziyyət 0.914 və 0.969 rəqəmləri arasında dəyişir[1]. Azərbaycanın ODV inkişafının indeksi 0.930 göstəricisindən ibarətdir.

Moskva bürosunun reallaşmasında iştirak etdiyi ən əhəmiyyətli layihələr «Çeçen Respublikasında təhsilin bərpasına dəstək» və «VİÇ/QİÇS-in profilaktikası sahəsində təhsilin inkişafı», həmçinin Azərbaycanın Təhsil Nazirliyi ilə birgə həyata keçirilən «Azərbaycanda inklüziv təhsil» adlanır.

Cəmiyyətin stabil inkişafı üçün mədəni müxtəlifliyin və mədəni irsin qorunması üzrə hazırlanmış layihələr mədəniyyət sahəsində YUNESKO-nun Moskva bürosunun fəaliyyətinin əsas göstəricisidir.

---

[1] Hamı üçün təhsil. Keyfiyyət imperativi. YUNESKO, 2004-cü il, Paris

Büronun Mədəniyyət sektorunun fəaliyyəti ilk növbədə dialoq və inkişaf naminə mədəni müxtəliflik haqqında YUNESKO-nun Ümumi Bəyannaməsinin prinsiplərinin həyata keçirilməsinə və həmçinin mədəni irsin qorunması haqqında YUNESKO konvensiyalarının praktiki tətbiqinə yardım göstərilməsinə yönəlmişdir.

Büro hamının biliklərə yiyələnməsi ideyasına dəstək vermək məqsədilə kommunikasiya və informasiya sahəsi üzrə layihələrə böyük diqqət ayırır. Təcrübədə bu məqsəd kommunikasiyanın inkişafı, həmçinin təhsil, elm və mədəniyyət sahələrində informasiya və kommunikasiya texnologiyalarından istifadənin genişlənməsi vasitəsilə həyata keçirilir. Fikir azadlığına xüsusi diqqət yetirilir, çünki YUNESKO söz və mətbuat azadlığını qorumaqda səlahiyyətli olan BMT-nin yeganə təşkilatıdır. Biz vətəndaş cəmiyyətinin formalaşmasının vacib elementi kimi mediatəhsilin inkişafına böyük əhəmiyyət veririk. İdeyaların azad yayılmasını, informasiya və biliklərə hamının yiyələnməsini təmin etməklə YUNESKO gələcək sosial quruluş konsepsiyasının, yəni informasiya və bilik cəmiyyətinin formalaşmasında unikal rol oynamaqdadır.

Bizim köməyimiz ilk növbədə milli resursların və səylərin səfərbərliyi üçün bir stimul kimi qəbul edilməlidir. Bu, bizim mandat çərçivəsində dünyanın ən qabaqcıl nailiyyətlərini əsas götürməklə effektiv və ixtisaslı dəstəyimiz vasitəsilə həyata keçiriləcəkdir.

İndi isə icazə verin, çıxışımın əsas mövzusuna keçim.

Getdikcə daha da aşkarlanır ki, milli ali təhsil sistemləri qlobal proseslərdən və tendensiyalardan, dünya əmək bazarının tələblərindən kənarda inkişaf etmək iqtidarında deyildir. Ayrı-ayrı ölkələrin ali təhsil ocaqlarının islahatı və inkişafı məsələlərini həll edərkən artıq milli amillərdən istifadə etmək kifayət etmir.

«XXI əsrdə ali təhsil: yanaşmalar və praktik tədbirlər» adlı Ümumdünya Konfransının Bəyannaməsində qeyd edilir ki, ali təhsil sahəsində keyfiyyətin yaxşılaşdırılması kimi vacib problemin həlli üçün tələb olunur ki, «ali təhsil beynəlxalq ölçüyə: milli dəyərlərin və şəraitin nəzərə alınması ilə yanaşı, bilik mübadiləsinə, interaktiv şəbəkələrin yaradılmasına, müəllim və tələbələrin mobilliyinə, beynəlxalq elmi-tədqiqat layihələrinə malik olsun».

Qloballaşma və bilik iqtisadiyyatı kontekstində ali təhsil, əgər onun bilik generatoru və onun yayılması vasitəsi funksiyalarını nəzərə alsaq, həm inkişaf etmiş, həm də inkişaf etməkdə olan ölkələrdə milli inkişafın aparıcı qüvvəsi kimi qəbul edilir. Qloballaşmanın dörd əsas aspektinin nəzərdən keçirdiyimiz məsələlərə birbaşa aidiyyatı vardır:

- Bilik cəmiyyətinin artmaqda olan əhəmiyyəti;
- Təhsil xidmətləri ilə ticarəti də əhatə edən yeni ticarət razılaşmalarının hazırlanması;
- İKT-nin inkişafı;
- Bazarın və bazar iqtisadiyyatının artmaqda olan rolu.

Sadalanan aspektlər öz növbəsində ali təhsil sahəsində yeniliklərin əmələ gəlməsində katalizator rolunu oynayır. Aşağıdakılar buna misal ola bilər:

a) yeni provayderlər qismində korporativ universitetlərin yaranması;

b) məsafədən və virtual növlər də daxil olmaqla təhsilin yeni təmin formaları;

c) ixtisaslaşmanın və təhsil haqqında şəhadətnamələrin geniş diversifikasiyası;

ç) tələbələrin, proqramların, provayderlərin və layihələrin sərhədlərdən kənara çıxan mobilliyi;

d) həyat boyu təhsilə diqqət;

e) ali təhsil sahəsində xidmətlərə yatırılan investisiyaların həcmcə artması.

Bir çox inkişaf etməkdə olan və keçid iqtisadiyyatı dövrünü yaşayan ölkələrdə dövlət ali təhsili dəstəkləməyə kifayət qədər vəsaitə malik olmadığı üçün bu sahəyə əlavə resurs cəlb edilməsi imkanı kimi xarici və özəl təhsil xidmətlərinə müraciət edir. Belə ki, Çində tələbələrin 36%-i özəl ali təhsil müəssisələrində oxuyur. Özəl ali təhsil ocağına malik olmayan Polşada hazırda 180 özəl institut və universitet vardır. YUNESKO-nun apardığı tədqiqatlara görə İordaniya, Tunis və Yəməndə yeni və ən yeni universitetlərin 55%-i təhsil xidmətləri sahəsində yeni provayderlərin payına düşür. Yeni provayderlərin spektri xeyli dəyişmişdir; indi ənənəvi universitetlərlə yanaşı, elektron təhsillə məşğul olan virtual təşkilatlar, şəxsi kompaniyalar və beynəlxalq korporasiyalar mövcuddur. Şotlandiyanın «Nyus» korporasiyası özünün Worldwide Learning Ltd. təşkilatı vasitəsilə Şimali Amerikanın, Yaxın Şərqin, Malayziya və Çinin ali təhsil bazarına çıxmaq üçün Şotlandiyanın 15 universiteti və 20 kommersiya kompaniyalarından ibarət konsorsium yaratmışdır. Dünya Bankı tərəfindən yaradılan Afrika Virtual Universiteti qitənin 18 ölkəsində təhsil xidmətləri göstərən müstəqil qeyri-kommersiya təşkilatına çevrilmişdir. 1997-ci ildən etibarən bu universitet texnologiya, biznes və təbiyyat elmləri sahəsində 24000-dən artıq tələbə hazırlamışdır. OESR ölkələrində İqtisadi əməkdaşlıq və inkişaf təşkilatının hesablamalarına görə ali təhsil bazarı illik 30 milyard dollar təşkil edir. ABŞ-da təhsil xidmətlərinin eksportu illik 10 milyon dollardır. Apollo, Sylvan Learning kimi kompaniyalar artıq fond birjasına çıxmışdır.

Hazırda 2 milyondan artıq tələbə xaricdə təhsil alır və Britaniya Şurasının proqnozuna görə bu rəqəm 2005-ci ilə qədər iki dəfə, 2025-ci ilə qədər isə daha iki dəfə artacaqdır.

Qloballaşmanın ali təhsilə göstərdiyi potensial təsir yeni imkanlarm və tələbatların yaranmasına şərait yaradır. Bu da siyasətdəki prioritetlərdən, ölkələrin malik olduqları resurslardan və digər xüsusiyyətlərdən asılıdır.

Potensial imkanlar müxtəlifdir. Bunlar təhsil xidmətlərinin spektrinin genişlənməsi və onlardan sərbəst istifadə imkanları, bilik iqtisadiyyatının dəstəklənməsi, birgə dərəcələrin hazırlanması, ixtisaslaşmaların uyğunlaşması sahəsində iş, bazar iqtisadiyyatına yönəlmiş yanaşmaların rolunun artırılması və diversifikasiyası və akademik təşkilatlar üçün yeni iş şəraitinin yaradılmasından ibarətdir.

Potensial tələblər də həmçinin çoxsaylı və müxtəlifdir. Bunlardan təklif edilən xidmətlərin keyfiyyəti barəsində narahatçılıq, ixtisaslı kadrların fiziki və virtual axını problemi, milli siyasət qurmaq sahəsində dövlətin zəifləməsi, bazar münasibətləri şəraitinə uyğun proqramların, xüsusən də biznes və informasiya texnologiyaları sahəsində, artırılması məsələlərini qeyd etmək olar.

O da doğrudur ki, bu proseslər bir ölkə üçün yeni imkanlar açdığı halda, digəri üçün təhlükə törədə bilər. Ancaq hamı üçün lazımlısı milli səviyyədə siyasi mexanizmlərin yaradılması vasitəsilə qloballaşmadan xeyir götürməkdir.

Mən əminəm ki, zəngin mədəni irsə, qədim sivilizasiyalara malik olan Azərbaycanda ali təhsil sahəsinin Avropa təhsil sistemi çərçivəsində inkişafı ölkənin stabil tərəqqisində və qara qızılın intellektual qızıla çevrilməsində həlledici faktor olacaqdır.

Hamlet İSAXANLI

Xəzər Universitetinin rektoru

TƏLƏBƏ HƏYATININ TƏŞKİLİ: MÜASİR BAXIŞLAR VƏ TƏCRÜBƏLƏR

Ali məktəb – öyrətmək və öyrənmək məqsədi ətrafında birləşmiş insanların yaşadığı bir məkandır, yaşayış məntəqəsidir, ocaqdır, müəyyən mənada şəhərdir. Bu şəhərin varhğı və fəaliyyəti uyğun inzibatçılığın və idarəçiliyin, təsərrüfat həyatının və xidmət sektorunun qurulmasını tələb edir. Ali məktəbin əsas əhalisi tələbələrdir. Ali məktəbin tipindən, yerləşdiyi ölkədən, böyük-kiçikliyindən asılı olaraq tələbələrin sayı müəllim və idarəetmə-xidmət bölməsində çalışanların ümumi saymdan 10-15 dəfə çox olur. Ali məktəb qocaman olsa belə həmişəcavandır, sakinlərinin əksəriyyəti gənclərdir.

Tələbələrin böyük hissəsi həyat təcrübəsi az olan gənclərdir, oxumaq-öyrənməklə yanaşı onların hər cür qayğıya və yardıma ehtiyacı var. Yaxşı ali məktəb elmi araşdırmalarla, müasir və keyfiyyətli tədrislə yanaşı tələbələrə dayaq duran, onlara hər cəhətdən kömək edə bilən xidmət sistemi ilə də seçilir. Bu köməyin, bu xidmətin nəticəsində tələbələrdə həyati bacarıq və vərdişlər inkişaf etdirilir, onların günləri daha dolğun və səmərəli keçir, onlar iş həyatına daha hazır vəziyyətə gəlirlər.

Tələbə mərkəzli təhsil modeli də tələbələrlə fəal işin qurulmasını tələb edir. Tələbələrin bir qrup şəklində müəllimin ətrafında birləşməsi (müəllim mərkəzli sistem) deyil, hər bir tələbənin marağının ayrı-ayrılıqda təmin edilməsi, o cümlədən

tədrisdə tələbənin fəal iştirakı, müəllimin tələbələrlə yanaşı çalışması, onları sadəcə yönəltməsi ön plana çəkilir. Kredit yığma (qazanma) əsasında qurulan təhsil modeli məhz tələbə mərkəzli sistemdir, bu sistemdə hər tələbənin yalnız özünə məxsus irəliləmə trayektoriyası olur. 2010-cu ilə kimi yaradılması nəzərdə tutulan **Avropa Ali Təhsil Məkanının** və **Boloniya Prosesi** adlanan bu yolun mühüm xətlərindən biri də bu işdə tələbələrin geniş iştirakını təmin etməkdir. Təəssüf ki, bu iştirak Avropa ölkələrinin çoxunda lazımi səviyyədə deyil. Bunun mühüm səbəblərindən biri təhsili idarə edənlər və təhsilə yardım edənlər arasında tələbələrin ali təhsildə iştirak edən tərəf kimi deyil, yalnız istifadəçi və ya müştəri kimi qəbul edilməsidir.

Ali məktəbin tələbələrlə və ya gələcək tələbələrlə ilk təması onların **ali məktəbə qəbulu** ərəfəsində baş verir. Ali məktəblər şəbəkəsi bütövlükdə götürüldükdə tələbə olmaq istəyənlərin hamısının arzusunu yerinə yetirə bilirmi? Bu arzunun həyata keçirilməsi bir sıra ölkələrdə, xüsusilə də inkişaf etmiş ölkələrdə dövlət proqramı xarakteri daşıyır, orta məktəbi bitirənlərin hər birinə ali məktəbə daxil olmaq imkanı yaratmaq, bu mənada onlara dayaq olmaq məsələsi ortaya qoyulur. ABŞ-da uyğun yaş həddində olanların 81 faizi ali məktəb tələbəsidir, bu sahədə ABŞ yalnız Cənubi Koreyadan azca geridir, elm və təhsilə çox geniş maddi dəstək verən bu Asiya ölkəsində ali təhsilin genişliyinin bu göstəricisi 82 faiz təşkil edir. Bu faiz Kanadada 59, Avropa Birliyində 52, Yaponiyada 49-dur (Azərbaycanda bu faiz 15-20% ətrafında ilişib qalır).

Göründüyü kimi, yüksək **inkişaf etmiş ölkələrdə** də ali təhsil almaq arzusunda olan, amma bunu gerçəkləşdirə bilməyənlər az deyil. Onlara mane olan əsas amil **maliyyə çətinliyidir**. Məsələn, ABŞ-da ödənişsiz ali təhsil mövcud olmadığı üçün imkansızlar yalnız uyğun fondlardan uzun müddətli və aşağı faizli (illik 6-8% ətrafında) borc götürməklə təhsil ala bilir. Avropa Birliyi və Yaponiyada dövlət tələbə olmaq, ali məktəbə daxil olmaq istəyənlərin yalnız bir qisminin xərcini öz üzərinə götürür, digərləri ya ödənişli təhsil almalı olur, ya da kənarda qalır. Təbii ki, maliyyə cəhətdən problemi olmayanlar özlərinə ali məktəb seçməkdə də böyük problemlə üzləşmirlər. **İnkişaf etməkdə olan ölkələrdə** isə həm dövlətin ali təhsilə ayırdığı xərclər azdır (belə xərclərin azalması kiçik istisnalarla ümumdünya xarakteri daşıyır), həm hökumət tələbələrə əlverişli şərtlərlə borc vermir, həm də yoxsulluq dərəcəsi yüksək olduğu üçün gənclərin böyük qismi ödənişli təhsil almaq iqtidarında deyil. Üstəlik, ailə büdcəsi ödənişli təhsil almağa imkan verən gənclərin də bir qismi hökumətin (məmurların) mərkəzləşdirmə ənənələrini davam etdirmək arzusunun qurbanına çevrilir, bir imtahan nəticəsi əsasında «hazırlıqsız» hesab edildikləri üçün ali təhsil almağa buraxılmırlar (hərçənd ki, onları oxutmaq istəyən müxtəlif səviyyəli ali məktəblər mövcuddur).

Ali məktəblərə qəbul mexanizmi necədir? Şimali və Mərkəzi Avropada ali məktəblərə qəbul əsasən abituriyentlərin orta məktəb imtahanlarında aldıqları orta qiymətə görə, əksər hallarda məzunluq imtahan qiymətlərinə görə aparılır, yəni xüsusi qəbul imtahanları keçirilmir. Orta məktəb məzunluq imtahanları olmayan ölkələrdə tələbə qəbulu ali məktəbə qəbul imtahanları vasitəsi ilə aparılır, bəzi hallarda isə qəbul üçün hər iki imtahanın nəticəsi nəzərə alınır. Əlbəttə, özəl ali

məktəblərə tələbə qəbulunu hər yerdə (Amerika, Avropa, Yaponiya...) həmin ali məktəblər özü aparır (Türkiyə və Azərbaycan kimi ölkələr istisna olmaqla; Türkiyədə müəyyən yumşalma müşahidə edilməkdədir).

Ali məktəbə qədəm basan tələbələrlə ilk mühüm iş **tələbə oriyentasiya günlərinin** keçirilməsidir, ali məktəb barədə tələbələrə bələdçilik etməyə, onları istiqamətləndirməyə ehtiyac duyulur. Ali məktəblə ümumi tanışlıq, dərslərlə əlaqədar qaydalar (dərslərə davamiyyət, kredit sistemində dərslərə yazılma, dərslərin bir-birindən asılılıq zənciri, ümumtəhsil və ixtisas fənləri, icbari və seçmə fənlər...), kitabxana, yataqxana, idman sahələri... ilə tanışlıq, davranış prinsipləri və bu kimi məsələlər barədə tələbələrdə əvvəlcədən düzgün təsəvvür yaradılması tələbə həyatının təşkilində xüsusi rol oynayır. Oriyentasiyanın vizual və şifahi tərəfi ilə yanaşı, yazılı və elektron materialların mövcudluğu vacibdir – tələbələrin **Universitet web-sitesi** (internet səhifəsi), **Universitet kataloqu**, müxtəlif **qayda və məlumat kitabçaları, o cümlədən tələbə yaddaş kitabçası** ilə yaxından tanış olması zəruridir.

Dərslər başlanarkən tələbələr hər fənn üzrə ali məktəbin web-sitesi vasitəsilə əvvəlcədən və ya müəllim tərəfindən ən geci ilk dərs zamanı dərsin məzmun, forma və imtahan prinsipi barədə məlumatların daxil edildiyi **fənn-dərs planı və ya syllaby** ilə tanış edilməlidir (ilk dərs zamanı bu iş müəllim tərəfindən görülür). Dərs planı müəllimlə tələbələr arasında bağlanmış müqavilə kimi də şərh oluna bilər – müəllim öz qaydalarını açıq şəkildə və rəsmi olaraq elan edir və bu qaydalar semestr ərzində və imtahan dövründə müəllim və tələbə üçün

birgə hərəkət planı və qanun halını alır. Tələbələrin imtahanda köçürməyə cəhd etməməsi üçün ən effektli mübarizə üsulu onlara köçürmənin çox ağır nəticələr verə biləcəyini başa salmaqdır; əslində dərs planmda müəllim bu barədə də öz fikrini yaza bilər.

Tələbələrə **maliyyələşmə mənbələri**, o cümlədən dövlət qaynaqları, bank sistemi, borc və kreditgötürmə imkanları, yerli və beynəlxalq fondlar, adlı və xüsusi məqsədli təqaüdlər və s. barədə məlumat və məsləhətlərin verilməsi inkişaf etmiş ölkələrdə adi hala çevrilmişdir, keçid dövründə olan ölkələrdə isə bu cür xidmətlər yenidir və çox zaman məzmun cəhətdən kasıbdır. Ödənişli təhsilə geniş yol verən və keçid dövründə olan dövlətlərin böyük qismi, təəssüf ki, tələbələrə dayaq ola biləcək maliyyələşdirmə və borcgötürmə sistemi hazırlamayıb. **Neft Fondu** mövcud olan ölkələrdə ali təhsil almaq istəyənlərə faizsiz və ya çox aşağı faizlərlə borc verilməsi məsələsi bu fondun çərçivəsində mümkündür və həll oluna bilər; şübhə yoxdur ki, savadlı mütəxəssislərin yetişdirilməsi ölkənin strateji inkişafını müəyyən edən ən əsas amillərdən biridir.

Tələbələrə qrant və borc verilməməsi və ya bu maliyyənin yaşayış üçün kifayət etməməsi əyani təhsil alan tələbələrin böyük qisminin iş axtarmasına və nəticədə işləməsinə gətirib çıxarır. Bu isə öz növbəsində tədrisin təşkilində bir sıra yeni məsələlərin həll edilməsini zərurətə çevirir. Əyani tələbələrin Danimarkada 75%-i, Almaniyada 68%-i, Avstriyada 66%-i, Fransada 46%-i işləyirlər. Avropa ölkələrində (Danimarka xoş istisna olmaqla) **işləyən tələbələrin** böyük əksəriyyəti öz ixtisasları üzrə işləmirlər.

Tələbələrə **psixoloji və hüquqi yardımların** göstərilməsi də birinci dərəcəli məsələlərdəndir. Ailədə, ali məktəbdə, yataqxana və ya yaşadığı evdə, yoldaşları arasında, eləcə də maliyyə sahəsində əmələ gələn problemlər böyüyərək tələbəni böhrana və ağır vəziyyətə sala bilər. Vaxtında uyğun məsləhətin verilməməsi, böhrandan çıxış yolunun göstərilməməsi, lazımi tədbirin görülməməsi adətən ali məktəbin bu sahəyə biganə yanaşmasından və ya ali məktəbdə bu cür xidmətlərin olmamasından, yaxud işləməməsindən irəli gəlir.

Tələbələrin **idmanla** və **incəsənətlə** məşğul olması həm tələbə həyatının canlı və məzmunlu keçməsinə kömək edir, həm ali məktəblə tələbəni bir-birinə yaxınlaşdırır və sevdirir. Ali məktəbdaxili, ölkə və beynəlxalq miqyaslı yarışlar, müsabiqələr, festivallar tələbənin və ali məktəbin tanınmasında az rol oynamır. İdman və xüsusilə incəsənət məşğələlərinin bir qismi tədris planına daxil ola bilər, digər qismi isə adətən maraq dairəsi və üzvlük əsasında dərnəklər, qruplar, klublar şəklində fəaliyyət göstərə bilər.

Ali məktəbdə fəaliyyət göstərən **tələbə birlikləri** tələbələrin həyatının təşkilində və ümumiyyətlə ali məktəbin həyatında mühüm rol oynayır. Qərb dünyasında bir ali məktəb daxilində qeydiyyatdan keçmiş yüzlərlə tələbə birlikləri, klub və təşkilatları fəaliyyət göstərir. Ağla gələn hər ideya bir birliyin əsasında dayana bilər– tədrisdə nümunə, vətəndaşlıq–yerliçilik, siyasət, din, elmin müxtəlif sahələrinə maraq, idman, mədəniyyət və incəsənət kimi. Çox zaman üç tələbənin bir fikrə gəlməsi yeni bir birliyin yaranması üçün kifayət edir. Tələbə cəmiyyətlərinin müstəqilliyi çox vacibdir, sosializm sistemindən dönən ölkələrdə bu sahədə problemlər daha çoxdur. Qeydə alınmış (ali məktəb şurası və ya digər idarəetmə qurumu tərəfindən) müxtəlif tələbə qurumlarına ali məktəb müəyyən ilkin maliyyə vəsaiti ayırır və şərait yaradır, sonrakı fəaliyyətində isə bu qurumlar öz-özünü maliyyələşdirməyə, kənardan maliyyə vəsaitləri cəlb etməyə çalışır. Tələbə birlikləri liderlik, özünüidarə kimi xüsusiyyətlərin və bir sıra bacarıq və vərdişlərin, o cümlədən biznes vərdişlərinin inkişafında da rol oynayır.

Ali məktəbdə **beynəlxalq tələbə mərkəzinin** fəaliyyəti, yəni beynəlxalq tələbə xidmətinin təşkili xarici tələbələrin ali məktəbin həyatına rahat daxil olmasını asanlaşdırır, eyni zamanda ali məktəbi müxtəlif mədəniyyətlərin, irq, din və dillərin bərabər mövcud olduğu və bir-birini zənginləşdirdiyi, hətta bir-birini həvəsləndirdiyi məkana çevirir, tələbələrin digər xalqlara anlaşıqlı yanaşmasına kömək edir. Bu mərkəzin və ya digər səlahiyyətli qurumun vasitəsilə tələbələrin digər ali məktəblərdən, xüsusilə də xarici universitetlərdən kredit yığmaq və ya xarici universitetlərə **kredit transfer etmək** imkanları da araşdırılır.

Fiziki qüsurları olan tələbələrin xüsusi qayğıya və xidmətə ehtiyacı olduğu aydındır. Təəssüf ki, keçid dövründə olan ölkələrdəki ali məktəblərin bu halda da öyünməli cəhətləri çox deyil.

Ali məktəblərdə tələbələrə və yeni məzunlara dayaq olan ən vacib xidmətlərdən biri **peşə-məşğulluq mərkəzlərinin** (career centers) fəaliyyət göstərməsidir. Tələbələri işədüzəlmə psixologiyası və üsulları ilə tanış edən bu mərkəz işverən şirkət və təşkilatlarla yuxarı kurs tələbələri arasında əlaqələr yarat-

mağa, onları bir-birinə yaxınlaşdırmağa çalışır. Bu işdə **ali məktəbin məzunları** da həlledici rol oynayır. Məzunlarla ünsiyyətdə olmaq və onlarm uğurlarını mütəmadi izləmək ali məktəbin inkişafmda əvəzi olmayan güc hesab olunur. **Məzunlar assosiasiyasının** qurulmasına və fəaliyyətinə kömək etmək də ali məktəbin ciddi işlərindən biridir.

Ali məktəbin idarəedilməsində, o cümlədən də **keyfiyyətin artırılması** prosesində tələbələrə müəyyən rol ayrılmalıdır. Ali məktəb və fakültə şuralarında tələbə təşkilatlarının yer alması, tələbələr arasında hər semestr keçirilən anonim sorğular vasitəsilə fənn, müəllim və s. haqqında tələbələrin fikrinin öyrənilməsi idarəetmə və qərar qəbuletmədə tələbələrin müəyyən iştirakına gətirib çıxaran yollardandır.

Elman MƏMMƏDOV
Heydər Əliyev adına Müasir Təhsil Kompleksinin direktoru

Hörmətli cənab nazir Misir Mərdanov!
Hörmətli Hanaa Singer!
Hörmətli Mir Əsgər Hüseyn!
Hörmətli qonaqlar!
Xanımlar və cənablar!

Mən Sizi Heydər Əliyev adına Müasir Təhsil Kompleksinin kollektivi adından salamlayıram və «Xoş gəlmisiniz» deyirəm!

Bu gün bizim Kompleksdə YUNESKO xətti ilə keçirilən mötəbər konfransın təşkil edilməsi Kompleksin tarixində ən əlamətdar hadisələrdən biridir və bunu bizə göstərilən böyük etimad kimi qəbul edirik.

Heydər Əliyev adma Müasir Təhsil Kompleksi 2001-ci ilin sentyabr ayında, Azərbaycanın dahi şəxsiyyəti, ulu öndərimiz Heydər Əliyevin bilavasitə təşəbbüsü ilə açılmışdır. Ulu öndərimiz Heydər Əliyev Kompleksin açılışında iştirak etmiş, geniş nitq söyləmiş və beləliklə, Azərbaycanda özəl orta ümumtəhsil sisteminin, yeni təhsil istiqamətinin əsası qoyulmuşdur.

XXI əsr tariximizə həm də Azərbaycan təhsilinin taleyini müəyyənləşdirən əsr kimi daxil olmuşdur. Azərbaycan xalqının gələcəyi naminə Dövlət səviyyəsində Təhsil İslahatları aparılır. Bu islahatların aparılmasmda əsas aparıcı qüvvə Azərbaycan dövlətidir, onun Prezidenti İlham Əliyevdir.

Azərbaycan Təhsilinin Dünya Təhsil Sisteminə inteqrasiyasında, Boloniya Prosesinə qoşulmasında bizim hörmətli nazirimiz, cənab Misir Mərdanovun xidmətləri böyükdür.

Azərbaycan təhsilindən, Azərbaycan təhsilinin inkişafından danışarkən bir şəxsiyyətin adını qeyd etməmək mümkün deyildir. Bu şəxsiyyət Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, YUNESKO-nun xoşməramlı səfiri, Heydər Əliyev adına Müasir Təhsil Kompleksinin təsisçisi Mehriban xanım Əliyevadır. Azərbaycanın birinci xanımı Mehriban xanım Əliyeva tərəfindən bu il respublikanın 130-dan çox məktəbinin əsaslı təmir edilməsi və ya tikilməsi, kimsəsiz, yetim, əqli və fiziki cəhətdən qüsurlu uşaqların təhsil aldığı məktəblərin təmiri, onların tədris vəsaitləri ilə təmin edilməsi onun Azərbaycan təhsilinə necə kömək etməsinə əyani sübutdur.

Heydər Əliyev adına Müasir Təhsil Kompleksi 4 ildir ki, fəaliyyət göstərir və beynəlxalq standartlara cavab verən, ardıcıl təhsil sistemi həyata keçirilən tədris ocağıdır. Burada məktəbəqədər tərbiyə müəssisəsi, orta ümumtəhsil məktəbi və musiqi məktəbi fəaliyyət göstərir. Gələcəkdə Kompleksin tərkibində universitetin açılması nəzərdə tutulmuşdur.

Heydər Əliyev adına Müasir Təhsil Kompleksi 2002-ci ildən YUNESKO-nun Assosiativ Məktəblər Layihəsi Şəbəkəsinə daxil olmuşdur. Həmin ildən başlayaraq Kompleks ASPnetin müxtəlif tədbirlərində fəal iştirak etmiş, internetdə xüsusi sayt yaradılmışdır. Kompleks tərəfindən bu sahənin koordinatoru Xarici Dillər kafedrasının müdiri İradə xanım Əliyevadır.

ASPnetin 50 illik yubileyi münasibətilə müəllimlər üçün elan edilmiş fotomüsabiqədə Kompleksin müəllimləri fəal iştirak etmiş, təqdim olunan bütün kateqoriyalar üzrə maraqlı fotoşəkillər çəkilərək YUNESKO-nun ASPnet xətti ilə Parisə göndərilmişdir. Fotomüsabiqədə 40 şəkil qalib seçilmişdir. Onlardan biri bizim Kompleksin kafedra müdiri İradə Əliyevanın işi – «Birgə

yaşamağı öyrənmək» kateqoriyasında qalib gəlmişdir. Həmin şəkil 3–9 avqust 2003-cü il tarixində Yeni Zelandiyada ASPnetin 50 illiyi münasibətilə keçirilmiş Beynəlxalq Konqresdə və 20 sentyabr – 17 oktyabr 2003-cü ildə Parisdə YUNESKO-nun Baş Konfransının 32-ci sessiyası zamanı elektron sərgidə nümayiş etdirilmişdir. Daha sonra şəkil ASPnetin «veb» səhifəsində yerləşdirilmiş və hal-hazırda YUNESKO-nun Fotokitabxanasında saxlanılır. İradə xanım Əliyevaya sertifikat göndərilmişdir.

Kompleksdə tədris dili Azərbaycan dilidir. Xarici dil kimi Kompleksdə ingilis, rus, ərəb, alman və fransız dilləri tədris edilir.

Şagirdlərimiz İngiltərə, Almaniya, Fransa və Misir Ərəb Respublikasında xarici dil kurslarında iştirak etmiş və müxtəlif sertifikatlar almışlar.

Hər bir təhsil ocağının illik nailiyyəti onun məzunlarının ali təhsil müəssisələrinə daxil olması ilə ölçülür. 2004–2005-ci tədris ilində Kompleksin 43 məzunundan 6-sı Amerika, Türkiyə və İngiltərə məktəblərində təhsillərini davam etdirir, qəbul imtahanlarında onlardan 12-si 500-dən yuxarı, o cümlədən 6-sı 600-dən yuxarı bal toplamışdır.

Hörmətli konfrans iştirakçıları! Fəaliyyət göstərdiyi 4 ildə Kompleksin müvəffəqiyyətləri çoxdur, əlbəttə, onların hamısı haqqında qısa bir zamanda məlumat vermək mümkün deyildir.

Hörmətli qonaqlar, icazə verin konfransı açıq elan edim və konfransın işinə uğurlar arzulayım.

Diqqətinizə görə sağ olun.

Hanaa SİNGER
UNİCEF-in Azərbaycandakı nümayəndəsi

KEYFİYYƏTLİ TƏHSİL: UNİCEF-in NÖQTEYİ-NƏZƏRİNDƏN

Uşaqların hüquqlarını müdafiə etməyə və dəstəkləməyə səlahiyyətli BMT təşkilatı olaraq UNİCEF-in bütün uşaqlar üçün təhsil hüququnu təmin etmək öhdəliyi qətidir. Bu öhdəlik onun siyasət və proqramlarında, «Qızların təhsili»nin 2002–2005-ci illər üzrə UNİCEF-in Orta Dövr üçün Strateji Planmda beş təşkilati prioritetdən biri kimi müəyyən olunmasında, «baza təhsili» və «gender bərabərliyi»nin 2006–2009-cu illər üzrə Orta Dövr üçün Strateji Planında əsas mərkəzi sahələr kimi öz əksini tapır. Bu həmçinin «Təhsil hamı üçün» təşəbbüsündə bir qlobal partnyor kimi də UNİCEF-in işində öz əksini tapır. UNİSEF 1990-cı ildə Tailandın Comtien şəhərində «Təhsil hamı üçün» mövzusunda keçirilmiş konfransın sponsoru olmuş və bunun ardınca «BMT-nin qızların təhsili təşəbbüsü»ndə, hər yerdə bütün uşaqların keyfiyyətli təhsillə təmin olunması üzrə hökumətlərə öz öhdəliklərini yerinə yetirməkdə yardımçı olmaq məqsədi ilə onillik bir təşəbbüsdə aparıcı rola malik olmuşdur.

Azərbaycanda UNİCEF hökumətin təhsilin keyfiyyətini yaxşılaşdırmaq səylərini dəstəkləmişdir və növbəti bir neçə ildə biz milli təhsil məqsədlərinin əldə olunmasında bundan sonra da yardımçı olmağa hazırıq.

1999–2004-cü illər ərzində UNİCEF-in ölkə üzrə «Fəal təlim və məktəbə rəhbərlik layihəsi» proqramına iki əlavə mühüm komponent: «Valideyn-müəllim birliyi» və «Yaşlılar arasında təhsil» komponenti də daxil olmuşdur. «Fəal təlim və məktəbə rəhbərlik layihəsi»nin qiymətləndirilməsi *(2004)* göstərdi ki, məktəblərdə təlimin fəal metodlarından istifadənin genişləndirilməsi Azərbaycanda məktəblərdə təhsilin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılmasına səy göstərilməsində əsas strategiyadır. Yeni metodların tətbiq edildiyi pilot məktəblərə gələnlərin sayında ilkin olaraq artım baş vermiş, məktəblərin birində 25% fərq qeydə alınmışdı, bu isə valideynlərin yeni təşəbbüslərə marağını göstərir. Həmin məktəblərdə valideyn-müəllim birlikləri məktəbin idarə olunmasını yaxşılaşdırmış və məktəblərlə icmalar arasındakı boşluğun aradan qaldırılmasına kömək etmişdir. Yeni də olsa, valideyn-müəllim birlikləri, keçirilmiş qiymətləndirmələrə əsasən, uğurlu olmuş və milli konfransda belə bir razılıq səslənmişdir ki, bu, ölkə səviyyəsində tətbiq etmək üçün bir model olmalıdır. Bunların hər ikisi «Fəal təlim və məktəbə rəhbərlik layihəsi»ni alqışlayan mühüm və uğurlu təşəbbüslər kimi özlərini doğruldur, valideynlərin və gənclərin artan iştirakı üzrə əsas strategiyaları təmin edirlər. Ölkə üzrə yeni proqrama gəlincə, biz Azərbaycanda bütün uşaqlar üçün keyfiyyətli təhsili yaxşılaşdırmaq üçün «Fəal təlim»in bu modelini genişləndiririk və hərtərəfli hüquqlara əsaslanan bir model qurmaq məqsədilə yeni komponentlər nəzərdə tuturuq. UNİCEF-in uşaqlara dost münasibətli məktəbi keyfiyyət və ədalətə əsaslanmalıdır. Uşağa dost kimi yanaşan məktəb: əhatəli, səmərəli, sağlam, qoruyucu olmalı, valideynləri və icmanı öz işinə cəlb etməlidir.

Əhatəli məktəb icmadan olan bütün uşaqlar üçün arzuolunan bir yerdir və bütün uşaqlar üçün bacardıqları qədər yaxşı öyrənməkdən ötrü lazımi resursları təmin etməyə qadirdir.

Səmərəli məktəb yaxşı idarə olunur. Öyrətmə metodları fəal təlim məşğələlərində tam iştiraka ruhlandırır. Təlimin nəticələri silsilə qiymətləndirmələr vasitəsilə müəyyən olunur və dəyərləndirilir. Müəllimlər yaxşı hazırlanmış olur və əsas diqqəti uşaqların təliminə yönəldirlər.

Sağlam məktəb sağlamlığı siyasət və təcrübə yolu ilə fəal surətdə dəstəkləyir.

Qoruyucu məktəb etibarlı və təhlükəsiz bir yerdir. O, uşaqları təhlükə və təhqirdən qoruyur. Çünki cismani cəza və zorakılıq dözülməzdir.

Ailələrin cəlb olunduğu – məktəb valideynlərlə, bacı-qardaşlarla və icma üzvlərilə məsləhətləşir və əməkdaşlıq edir. Məktəb dialoq üçün müntəzəm imkanları təmin edir.

Yuxarıda qeyd olunan meyarlar əsas meyarlar kimi müəyyən olunmuşdur, məktəblərə və icmalara tətbiq edildikdə bunlar təkcə uşaqların yaxşı oxumasına zəmanət vermir, həmçinin uşaqlar qarşısında qlobal öhdəliklərə, məsələn, Uşaq Haqları üzrə Konvensiyaya uyğun gəlir.

Biz əsas diqqət mərkəzimizdə olan rayonlarda «uşaqlara dost münasibətli» məktəblər layihəsinin tətbiqini, eləcə də bütün uşaqların həvəsləndiyi və öyrənməyə qadir olduğu təlim mühitini inkişaf etdirmək üçün «uşaqlara dost münasibətli» məktəb haqqında milli konsepsiyanın inkişaf etdirilməsini dəstəkləyəcəyik.

Uşaqların, xüsusilə də kənarlaşdırılmış uşaqların inkişafla bağlı hazırlığını təmin etmək, ibtidai məktəbə vaxtında başlamaq üçün UNİCEF «Erkən uşaqlıq dövründə inkişaf» proqramlarını dəstəkləyir. Həyatlarının ilk illərində uşaqlara münasibət həm onların birbaşa rifahı və həm də gələcəyi üçün həlledici əhəmiyyətə malikdir. Əgər həyatının ilk illərində yaxşı başlanğıc götürürsənsə, sənin sağlam böyüyəcəyin, dil və təlim bacarıqlarını inkişaf etdirəcəyin, məktəbə gedəcəyin, məhsuldar və layiqli həyat sürəcəyin ehtimal olunur.

«Erkən uşaqlıq dövründə inkişaf» məsələsində biz erkən uşaqlıq üzrə milli siyasətləri gücləndirmək və kiçikyaşlı uşaqlar üçün əsas güclü xidmətlərə və altı yaşına qədərki uşaqlar üçün bu xidmətlərin xüsusi nəzarətinə şərait yaradan milli siyasətlərin inkişaf etdirilməsini dəstəkləmək, yüksək keyfiyyətli əsas xidmətləri yerinə yetirmək üçün milli potensialı, həmçinin ailələrin və kiçikyaşlı uşaqlara ilkin qayğı göstərən tərbiyəçilərin potensialını gücləndirmək yolu ilə evdə və məktəbəqədər müəssisələrdə emosional və idraki inkişafı gücləndirmək məqsədi daşıyırıq.

Təhsillə bağlı xidmətə cəlb olunanların hamısı olduqca tələbkar bir zamanla üz-üzə durur. Yeni sistemə keçiddə hər bir kəsin vəzifə borcu var və hamar keçidi təmin etmək üçün hər bir kəs cavabdehlik daşımalıdır. Biz, UNİCEF-də mümkün olan hər cür dəstəyi təklif etmək istərdik.

Urxan ƏLƏKBƏROV

YUNESKO-nun İnsan və Biosfer Milli Komitəsinin sədri, akademik

DAVAMLI İNSAN İNKİŞAFI SAHƏSİNDƏ FASİLƏSİZ TƏHSİL: KONSEPSİYA VƏ PRAKTİK TƏTBİQ

Davamlı və insana mərkəzləşən inkişaf siyasəti 20-ci əsrin əsas prioritetlərinə aiddir və bu sahədə səmərəli siyasət yalnız biliyə əsaslanaraq həyata keçirilə bilər. Bu səbəbdən Heydər Əliyev Fondu və YUNESKO tərəfindən təşkil edilmiş və tədrisin perspektiv istiqamətlərinə, o cümlədən davamlı insan inkişafı sahəsinə dair müşavirə olduqca böyük əhəmiyyət kəsb edir.

İnsan inkişafı sahəsində konsepsiya 20-ci əsrin son onilliyində irəli sürülmüş və beynəlxalq səviyyədə müzakirə edilməyə başlanmışdır. Bu problem Azərbaycan Respublikasında ölkənin müstəqilliyinin bərpasından sonra tədqiq edilməyə başlanmışdır. BMT-nin İnkişaf Proqramının təşəbbüsü ilə bu tədqiqatlar 1994-cü ildə başlamış və ilk milli insan inkişafı hesabatı 1995-ci ildə dərc olunub milli və beynəlxalq səviyyələrdə müzakirə üçün təqdim edilmişdir. O vaxtdan son illərədək milli hesabatlar hər il hazırlanır (sonuncu 2003-cü ildə dərc edilmişdir). Həmin hesabatlarda verilmiş davamlı insan inkişafı sahəsində vəziyyətin qiymətləndirilməsi, hesabatların tövsiyələri, davamlı və insana mərkəzləşmiş siyasət sahəsində biliklərin yayılmasının və bu sahədə praktiki fəaliyyətin əsası qoyulmuşdur. Davamlı insan inkişafı sahəsində tədrisin ilk mərhələsi bu sahədə milli terminologiyanın işlənilməsindən və məlumatm yayılmasından başlamışdır. Növbəti mərhələ bu sahədə biliklərin geniş yayılmasına yönəldilmişdir. Bu məqsədlə BMTİP və Təhsil Nazirliyi seminar, treninq, dairəvi masa ətrafında müzakirələr təşkil etmiş və iştirak üçün həmin tədbirlərə müəllim və tələbələri, alim və ixtisasçıları, qərar qəbul edən rəsmi dövlət nümayəndələrini, qeyri-hökumət təşkilatlarının nümayəndələrini, Azərbaycanda çalışan xarici və beynəlxalq təşkilatların nümayəndələrini cəlb etmişdir. Jurnalistlər üçün də xüsusi seminarlar keçirilirdi ki, bu da əhalinin məlumatlandırılmasında xüsusi rol oynayırdı. Bu məşğələləri müvəffəqiyyətlə bitirmiş şəxslər müvafiq sertifikatlar verilirdi. Beləliklə, ümumi məlumatliqdan sistemli tədrisə keçmək üçün zəmin yaradılmışdır.

Qlobal miqyasda davamlı insan inkişafı sahəsində təhsilin əsas prinsipi ondan ibarətdir ki, bu fənn xüsusi olaraq magistratura səviyyəsində iqtisadiyyatı, menecmenti və digər yaxın ixtisasları öyrənən tələbələr üçün nəzərdə tutulur. Bəzi ali təhsil məktəblərində bu fənn həmin ixtisaslar üzrə aspirantura səviyyəsində də öyrənilməkdədir.

Azərbaycan Respublikasında qəbul edilmiş konsepsiya daha mütərəqqi olmaqla, ondan ibarətdir ki, davamlı insan inkişafının tədrisi yalnız seçilmiş ixtisasçılar üçün deyil, ümumi təhsilin vacib elementidir. Bu konsepsiyanın seçilməsi və Təhsil Nazirliyi tərəfindən işlənilməsi elə bir prinsipə söykənirdi ki, bu prinsipə görə ixtisasından və təhsilin istiqamətindən asılı olmayaraq, cəmiyyətin hər bir üzvü insanı və onun maraqlarını mərkəzə qoyan fəaliyyəti həyata keçirməyə qadir olsun. Bu konsepsiyaya görə insan inkişafı sahəsində biliklər, eyni zamanda, ekoloji cəhətdən uyğunlaşmış və davamlı inkişafa yönəldilmiş həyat tərzi, davranış

üçün də vacibdir. Bununla əlaqədar, davamlı insan inkişafı orta ümumtəhsil məktəb təhsilinin bir hissəsi olmalıdır.

Konsepsiyanın həyata keçirilməsi ölkənin bəzi universitetlərində davamlı insan inkişafının əsaslarının bütün tələbələr üçün tədrisindən başlamışdır. İlk olaraq bu proses 1997-ci ildə Qərb Universitetində bu fənnin tədris proqramlarına daxil edilməsindən başlamışdır. Bundan sonra bu təcrübə bir sıra digər universitetlərə və tədris akademiyalarına yayıldı. Davamlı insan inkişafının tədrisinin orta ümumtəhsil məktəblərinin proqramına daxil edilməsi BMTİP-in və Təhsil Nazirliyinin təşəbbüsü ilə irəli sürülmüş pilot layihəsindən başlamışdır. Bu pilot layihəsi 2001-ci ildə başlamış və 2002-ci ildə davam etməklə Bakı və ölkə rayonlarının bir sıra məktəblərini əhatə etmişdir. Həmin məktəblərin müəllimləri üçün seminarlar keçirilmiş və xüsusi tədris toplusu hazırlanmışdır. Pilot layihəsinin müvəffəqiyyətini nəzərə alaraq, 2003-cü ildə Təhsil Nazirliyi bu sahədə tədris proqramını təsdiq etmişdir *(Təhsil Nazirliyinin əmri №175, 02.02.2003)*. Eyni zamanda 10-cu siniflər üçün dərslik hazırlanıb, dərc edilmişdir *(Əmr № 668, 07.11.2003)*. Bu, dünyada davamlı insan inkişafı üzrə orta məktəblər üçün ilk dəfə dərc edilmiş kitab idi ki, bu barədə BMT öz saytında dünya üzrə xüsusi məlumat yaymışdır. Hazırda bu dərs vəsaiti yeniləşdirilmiş və ən son məlumatları özündə əks etdirən multimedia versiyası hazırlanmışdır.

Ölkəmiz, eyni zamanda, davamlı insan inkişafı sahəsində biliklərin digər fənlərin proqramına daxil edilməsində birincidir. Təhsil Nazirliyinin əmri ilə *(№690, 05.08.2004)* bu biliklər ümumtəhsil məktəblərinin 8–11-ci sinifləri üçün «İnsan və Cəmiyyət» fənninin proqramma daxil edilmişdir. ABŞ-ın Beynəlxalq İnkişaf

Agentliyi tərəfindən maliyyələşdirilən layihə əsasında «Davamlı insan inkişafı naminə ətraf mühitin idarə edilməsi» üzrə tədris vəsaiti və kursun qısa məzmunu dərc edilmişdir ki, bu da davamlı insan inkişafı prinsipləri və indikatorlarının ətraf mühitin idarə edilməsində istifadəsini təmin edir. Qeyd etmək lazımdır ki, BMT və YUNESKO 2005–2014-cü illəri davamlı inkişaf sahəsində təhsilin onilliyi elan etmişdir. Azərbaycanda isə bu proses daha erkən başlamışdır.

Davamlı insan inkişafı sahəsində təhsil bu biliklərin və təcrübənin praktiki tətbiqində vacib rol oynamışdır. Dünyada biznes aləmində ilk İnsan İnkişafı Mərkəzi və İnsan İnkişafı Forumu ABƏŞ-in Sanqaçal terminalında BP və tərəfmüqabillər tərəfindən həyata keçirilən layihə çərçivəsində təsis edilmişdir. Bu qurumun təşəbbüsü və dəstəyi ilə yaradılmış, ölkədə ilk icma əsaslı ictimai birlik «Ümid insan inkişafı və davamlı gəlir əldə edilməsinə kömək ictimai birliyi»dir. Bu qurum dünyada ilk davamlı insan inkişafı üzrə icma əsaslı ictimai birlik olmaqla, korporativ, milli və beynəlxalq siyasətlərin sinerdizmini təmin edir və minilliyin inkişaf məqsədlərini müvəffəqiyyətlə həyata keçirir.

BMT-nin Təhsil, Elm və Mədəniyyət üzrə Təşkilatı (YUNESKO) ilə Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi arasında əməkdaşlıq haqqında *Qarşılıqlı Anlaşma Memorandumu*

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin nümayəndə heyətinin Parisə rəsmi səfərinin *(2005-ci il 5-9 iyul)* və orada YUNESKO-nun ali rəhbərliyi ilə aparılan danışıqların, həmçinin YUNESKO-nun Baş Direktorunun Bakıya səfəri zamanı keçirilmiş müzakirələrin nəticəsi olaraq YUNESKO və Azərbaycan Respublıkası Təhsil Nazirliyi təhsil sahəsində ikitərəfli əməkdaşlığın genişləndirilməsinə və inkişaf etdirilməsinə olan meyillərini bildirərək, aşağıdakılar barədə razılığa gəldilər:

MADDƏ 1

Tərəflər təhsil sahəsində əməkdaşlığın genişləndirilməsi məsələləri üzrə müxtəlif sahələrdə müştərək proqramların hazırlanması və Azərbaycanda təhsil sisteminin təkmilləşdirilməsinə yönəlmiş layihələrin həyata keçirilməsinə xüsusi diqqət yetirəcəklər.

MADDƏ 2

Azərbaycanda təhsil sahəsində aparılan islahatlar prosesinə yardım göstərmək məqsədi ilə YUNESKO və Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi müzakirə olunmuş aşağıdakı prioritet istiqamətlər üzrə əməkdaşhq edəcəklər:

Təhsil Qanunu çərçivəsində keyfiyyətli təhsil üçün bərabər imkanların yaradılması;

təhsili idarəetmənin təkmilləşdirilməsi və strateji planlaşdırma;

təhsilin bütün pillələrində müəllimlərin ixtisasının artırılması və kurrikulumun inkişafı vasitəsilə təhsilın keyfiyyətinin yüksəldilməsi;

orta və texniki-peşə təhsili sahəsində vərdişlərin inkişafı;

təhsildə İKT-nin tətbiqi;

təhsil sahəsində beynəlxalq əməkdaşlıq, digər ölkələr və təhsil müəssisələri ilə əməkdaşlıq şəbəkəsinin yaradılması.

MADDƏ 3

Təhsil sisteminin inkişafı ilə bağlı vəziyyətlə tanış olmaq və YUNESKO-nun Azərbaycanda təhsil sahəsində həyata keçirilən islahatlara yardım etməsinə yönəldilən əməkdaşlıq istiqamətlərini müəyyənləşdirmək məqsədi ilə YUNESKO öz işçi qrupunu Bakıya göndərəcəkdir. Texniki-peşə təhsilı, ali təhsil və planlaşdırma sahələrində mütəxəssislərdən ibarət olan YUNESKO-nun işçi qrupu Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi ilə birgə qiymətləndirmə hesabatı hazırlayacaqdır. Bu hesabatda YUNESKO-nun yardımına ehtiyacı olan xüsusi istiqamətlər müəyyənləşdiriləcəkdir.

MADDƏ 4

Azərbaycan hökuməti təhsilin inkişafı üzrə özünün ümumi siyasətinə YUNESKO ilə əməkdaşlığını da daxil edəcək və planlaşdırılmış birgə tədbirlərin həyata keçirilməsi məqsədi ilə lazım olan resurslar ayıracaqdır.

MADDƏ 5

YUNESKO Memorandumda nəzərdə tutulan, o cümlədən texniki yardım qruplarının göndərilməsi, birgə layihələrin hazırlanması, təcrübə mübadiləsi və kadrların hazırlığı üzrə müddəaların həyata keçirilməsi məqsədi ilə bütün lazımi tədbirləri görəcəkdir.

MADDƏ 6

Azərbaycan hökumətinin ümumi inkişaf strategiyası çərçivəsində həmin Memorandumun müddəalarınm həyata keçirilməsi üzrə mütəmadi monitorinqin və şərhin həyata keçirilməsi məqsədilə, təhsildə islahatlara yardım üzrə YUNESKO/ Azərbaycan birgə komissiyası yaradılacaqdır.

MADDƏ 7

Bu Memorandum imzalandığı gündən qüvvəyə minir. Tərəflər gələcəkdə qarşılıqli razılığa əsasən bu Memoranduma əlavələr və ya dəyişikliklər edə bilərlər.

Bu Memorandum 24 avqust 2005-ci il tarixində Bakı şəhərində hər biri ingilis və Azərbaycan dillərində olmaqla eyni qüvvəyə malik olan 2 nüsxədə imzalanmışdır.

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi tərəfindən

YUNESKO tərəfindən

UNESCO
“YUNESKO - AZƏRBAYCAN:
GƏLƏCƏYƏ KÖRPÜ”
Bakı, 24 avqust 2005-ci il

avqust 2005-ci il

əcəyə KÖRP
akı, 24 avqust 2005-ci il

2005-ci il

əYə KÖRPÜ'
avqu t 2 05-ci

əYə KÖRPÜ"
avqust 2 05-ci il

avqust

UNESCO
"YUNESKO - AZƏRBAYCAN:
GƏLƏCƏYƏ KÖRPÜ"
Bakı, 24 avqust 2005-ci il

BBC
TREND

"YUNESKO - AZƏRBAYCAN:
GƏLƏCƏYƏ KÖRPÜ"
Bakı, 24 avqust 2005-ci il

UNESCO
"YUNESKO - AZƏRBAYCAN:
GƏLƏCƏYƏ KÖRPÜ"
Bakı, 24 avqust 2005-ci il

ÖRPÜ"
5-ci il

UNESCO
"YUNESKO - AZƏRBAYCAN:
GƏLƏCƏYƏ KÖRPÜ"
Bakı, 24 avqust 2005-ci il

«UNESCO–AZERBAIJAN: BRIDGE TO FUTURE»

Programme of the Conference

24 August 2005

Presentation by the President of Heydar Aliyev Foundation, UNESCO Goodwill Ambassador

Mrs. Mehriban Aliyeva

Presentation by the Director General of UNESCO

Mr. Koichiro Matsuura

Education in Azerbaijan: challenges, reality, perspectives

Mr. Misir Mardanov–*Minister of Education of the Republic of Azerbaijan*

Role of human resource development in developing the non-oil sector in Azerbaijan

Mr. Marko Borsotti – *UNDP Resident-Representative*

Organization of education for Refugee and IDP children

Mr. Ali Hasanov–*Deputy Prime Minister of the Republic of Azerbaijan – Chairman of the State Committee for IDPs and Refugees Affairs*

UNESCO's Experience in supporting National Educational Development

Presentation by Mr. Mir Asghar Husain – *Head of Education Policy and Strategy Department, UNESCO*

SECTION I:

HIGHER EDUCATION (BAKU STATE UNIVERSITY)

21st Century: Place and Role of the Universities in Society

Presentation by Mr. Abel Maharramov – *Rector of Baku State University*

Problems of higher education in globalizing world

Mr. Dendev Badarch – ***Moscow Regional Ofice of UNESCO***

Organization of students life: viewpoints and experience

Presentation by Mr. Hamlet Isakhanly –Rector of ***«Khazar» University***

SECTION II:

GENERAL SECONDARY EDUCATION (MODERN EDUCATIONAL COMPLEX NAMED AFTER HEYDAR ALIYEV)

Introductory speech by

Mr. Elman Mammadov–***Director of the Modern Educational Complex named after Heydar Aliyev***

Quality education: UNİCEF's vision

Presentation by Ms. Hanaa Singer – ***UNİCEF's Resident Representative in Azerbaijan***

Continuous education on sustainable human development: concept and implementation

Presentation by Mr. Urkhan Alakbarov – ***Chairman, UNESCO «Man and Biosphere» (MAB) National Committee, academician***

Memorandum of understanding on cooperation between the Ministry of education of the Republic of Azerbaijan and the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)

Mrs. Mehriban ALIYEVA

President of Heydar Aliyev Foundation, UNESCO Goodwill Ambassador

Mr. Director General
Dear Mrs. Matsuura
Dear Goodwill Ambassadors
Ladies and Gentlemen

I greet all participants of today's conference and say «welcome» to all of you. I believe that this conference will be a success and will contribute to development of education in Azerbaijan.

Firstly, let me on your behalf, welcome Mr. Koichiro Matsuura, the Director General of UNESCO, who is paying an official visit to our country. I express my gratitude to Mrs. Tanaka Matsuura for finding time and opportunity to come to Azerbaijan together with the Director General.

I'd like to bring to your attention that my colleagues - UNESCO Goodwill Ambassadors are among our guests and participate in this conference. Let me introduce them to you.

Well-known French astronaut Mr. Patrick Bodri and his family members. I'd like to point out that Mr. Patrick Bodri is the author of the project on European space camp for youth. His numerous education projects has been a great success.

The Goodwill Ambassador Mr. Omar Zulfi Livanelli is among our honourable guests. His creative activity contributes to establishment of dialog between nations and cultures.

The Goodwill Ambassador Mr. Kitin Minyoz is well-known traveller and scientist. He made major contribution to

propagation of peace ideas and environment protection. I greet and introduce him and his spouse, who came to our country together with him.

As the Goodwill Ambassador, the famous musician Mr. Ivri Gitlis has been serving to the development of education and culture during the latest 20 years. He is well known in many countries by his songs appealing to peace and unity.

The Goodwill Ambassador Mrs. Ki Fuk Fan Ti devoted all her life to ideas of peace and concord. Her International Ki Foundation provides assistance to children who suffered during military conflicts. I introduce her and her spouse to you.

UNESCO high officials and experts came to Azerbaijan together with the honourable Director General. Many of these experts have already been to our country and contributed to elaboration of projects related to education problems of refugee children and continue successfully our bilateral cooperation.

Many authoritative representatives of our education system participate in our today's conference. I believe that you will implement the ideas of this conference in your concrete activity. I wish you every success in this work.

Ambassadors and representatives of international agencies participate also in our today's event. I hope, they will also render their assistance in integration of the education system of Azerbaijan into world education space.

Our conference has a very symbolic and meaningful name-Bridge to Future. I believe that we will manage to construct this bridge together.

Dear friends,

You are well aware of the documents elaborated during the World Forum held in Dakar in 2000 under the auspices of UNESCO. In fact, this is the education strategy for all of us. No doubt, that while implementing this strategy each country should take into consideration its national specificity and experience in the field of education.

As is known, reforms in the education system of Azerbaijan are being implemented within the framework of the adopted state programme. The Ministry of Education and other agencies engaged in education sector implement this major programme, as well as carry out activities within the framework of different major projects. Influential international organizations participate in a number of these projects. I'd like to point out and speak about one project in the field of education – the project on «New School for Reviving Azerbaijan». Together with state agencies, many structures of civic society participate in the implementation of this project.

As you are aware, within the framework of this project initiated by Heydar Aliyev Foundation, construction and provision with all necessary equipment of 132 school buildings in different regions of our country is envisaged for this year.

Today, I'm pleased to point out that the major project has been implemented this year in Azerbaijan. In compliance with the Decree issued by the President of the country, the most valuable classic and contemporary works of Azerbaijan and world literature are published in Latin script. Within the framework of this project, above 250 titles of books have been published and provided to Azerbaijani reader in the amount of

25000 copies each. Each school and library has been provided with these books. These books are displayed today at this palace.

All the abovementioned gives us solid ground to say that our education development strategy is on the right way and we have achieved a lot. However, along with our achievements, there are challenges in education system, which have not yet found their solution. Many of this challenges nave been peculiar to former Soviet education system. I think, we would be able to eliminate these challenges through implementation of pilot projects. At the same time, this experience could be used in former Soviet republics.

Our most pressing problem is the conflict between Armenia and Azerbaijan over Upper Karabakh. Azerbaijan is the country having above 1 million refugees and internally displaced people. 20% of our territory is under occupation. Broad experience has been collected in our country in the field of organization of education for internally displaced people. We managed to preserve educational infrastructure which was available in occupied regions. These schools are located now in the camps where refugees and IDPs are accommodated. We also managed to preserve the pedagogical staff and now the teachers are engaged in pedagogical activity with children in these camps. This is a really rare experience. I think, that this experience could be used in other conflict areas. Our greatest wish is that these schools are relocated to their native areas after liberation of our lands and they continue their activity under regular conditions. I hope, new programmes elaborated jointly with UNESCO will have their positive impact to education for children of refugees and IDPs.

Dear Director General,

Finalizing my presentation, I'd like to present you a book. This is a special edition containing your presentations. This book starts with your words addressed to Azerbaijani reader. Your presentation during the celebration of the anniversary of the heroic epos of Azerbaijani people «Dede Gorgut» is also included into this book. Accept please my sincere congratulations on the occasion of publishing of this book. Let me submit this book to you and to give you a floor.

Mr. Koichiro MATSUURA
General Director of UNESCO

Mrs Aliyeva, First Lady of Azerbaijan,
Deputy Prime Minister,
Minister of Education,
UNDP Resident Representative,
Distinguished Participants,
Ladies and Gentlemen,

I am very pleased to participate in the opening of this conference on education, which marks an important moment for Azerbaijan, and also for UNESCO's cooperation with your country. I warmly thank the First Lady of Azerbaijan, Mrs Mehriban Aliyeva, whose energy and devotion have done a great deal to bring the concerns of your country to UNESCO. We all know of her excellent work in culture, but her interest in the improvement of education is no less fruitful. I also wish to thank the Minister of Education, Mr. Misir Mardanov, who did much to launch this initiative through discussions in Paris and who has ably organized this timely conference.

This is my second trip to Azerbaijan, at the invitation of the President, Mr Ilham Aliyev, and the First Lady. Five years ago I was invited by the late President, Heydar Aliyev, for the celebrations of the 1300th anniversary of the epic poem «Kitabi-Dede Qorqud». When I visited the Heydar Aliyev Foundation just before I came here, I was delighted to see there a photograph of myself with the late President.

Our cultural cooperation will be highlighted in this second visit, as I am fortunately scheduled to see the Old City of Baku World Heritage Site, and the sites of Gobustan and Atashgyakh, which are on Azerbaijan's Tentative List of potential nominations to the World Heritage List. I will also visit two of your major cultural foundations, «Friends of Azerbaijani Culture» and «Heydar Aliyev», both chaired by the First Lady, Mrs Aliyeva. And I will attend the laying of the foundation stone for the Mugham Centre. Mugham, the traditional classical music of Azerbaijan, was recognized in 2003 as a Masterpiece of the Oral and Intangible Heritage of Humanity, a programme of UNESCO.

However, education is one of the key concerns during my trip. We wish to broaden our efforts, which means going further than the existing cooperation in technical and vocation education and in ICTs for education, in which two of our specialized bodies – the UNEVOC Centre in Bonn and ITTE in Moscow – have already been active.

As you know, UNESCO has a leading international role for such global initiatives as Education for All (EFA). One of the Dakar goals is to improve every aspect of the quality of education, and the 2005 EFA monitoring report of UNESCO is entitled «The Quality Imperative». Another task, closely linked to EFA, is the mandate of the Organization in the promotion of Education for Sustainable Development. In 2002, the United Nations General Assembly proclaimed that the period 2005 to 2014 would be the Decade of Education for Sustainable Development (DESD), and UNESCO was desig-

nated as the lead agency. We are presently preparing a fully-fledged Action Plan for this Decade.

The overall goal of DESD is to integrate the values inherent in sustainable development into all aspects of learning in order to encourage changes in behaviour that allow for a more sustainable, economically viable and just society for all. Ultimately, the goal is to create a world where everyone has the opportunity to benefit from education and learn the values, behaviour and lifestyles required for a sustainable future and for positive societal transformation. We believe that Azerbaijan will be a key partner in this process, particularly through its own initiatives to improve quality education and strive towards assuring Education for Sustainable Development.

On 5 May of this year President, Mr Ilham Aliyev, set up an Education Commission endowed with a mandate of the first order. Its task is to improve the quality of education in the light of new developments taking place around the world.. To do this, it must also identify the strengths and weaknesses of the Azerbaijan education system, and consider the different options for improvement.

Only a few weeks later, on 6 July, and precisely to signal our commitment to support the Government, UNESCO sponsored in Paris a Conference organized by the Ministry of Education of Azerbaijan on the «Reform of the Education Systen in Azerbaijan for a Sustainable Future». It was a signal opportunity for UNESCO, and more specifically, its Education sector, to learn about the reform initiatives and

measures that Azerbaijan has already taken to improve its education system, especially regarding the quality of educaion. On this occasion, there were in-depth discussions on important reform issues in Azerbaijan such as teacher education, equitu in educational provision, technical and vicational education, ICTs in education, equity in educational provision, technical and vocational education, ICTs in education, and also sector planning and management capacities.

Despite various difficulties over the past years, your country has maintained high literacy rates and high school enrolments. Indeed, many basic indicators in education are very positive, yet the Ministry of Education has identified several urgent problems relating to the quality of education which, unless they are corrected now, risk having long-term detrimental effects on the country's education system and its economic development. Some studies show that school attendance is tending to decrease, especially in secondary education; the quality of the learning environment has deteriorated in some areas; teaching and learning methods need to be updated. Lask of ICTs in education constitutes yet another challenge.

In recent years, Azerbaijan has conducted sound macroeconomic policies and its investments in its oil fields have yielded promising results. It is estimated that over the next five years, the GDP will triple. The proper utilization of oil revenues will become one of the biggest development challenges in Azerbaijan, as it has been elsewhere, and I believe that it can be met by investing this increased national wealth into developing human capacity. The high-level and visible commitment

of the country's leaders, beginning with President Aliyev himself, is the strongest signal in the effort towards better educational provision for all. A transparent sector policy and wider involvement of stakeholders will be keys to profress and development.

At this conference, UNESCO is keen to hear more about the actions that Azerbaijan has carried out for education reform and to continue the discussions we started in Paris on future cooperation. As the international coordinator for EFA and the lead United Nations agency for the promotion of the Decade for Education for Sustainable Development, and in conformity with our wandate to support national education reform and development, UNESCO will provide all possible support to help make your reform policy a success. In the light of our recent discussions, UNESCO will sign a Memorandum of Cooperation with the Azerbaijan Covernment that will address the following priority areas:

- Strategic planning and management of education;
- Promotion of equal access to education;
- Quality education through teacher training and curriculum development at all levels of education;
- Basic and vocational technical skills;
- ICTs in education;
- International cooperation for education.

I have also decided to field soon a UNESCO identification mission to Baku in order ti assess the status of educational reform and prepare with the Ministry of Education a joint sector assessment report, specifying the areas for UNESCO's contribution.

I have no doubt that today you will have in-depth discussions on the past achievements that can be built upon, the problems that must be remedied, and the proposals that will be most viable for furthhering the education reform agenda. I look forward to hearing about the results of this Conference, which will give us useful indications for designing UNESCO's future support and strengthening our cooperation in these vital domains for Azerbaijan.

Thank you.

Mr. Misir MARDANOV

Minister of Education of the Republic of Azerbaijan

EDUCATION IN AZERBAIJAN: CHALLENGES, REALITY, PERSPECTIVES

Dear Mr.Matsuura, the Director General of UNESCO
Dear Goodwill Ambassadors
Dear Mrs. Mehriban Aliyeva
Ladies and Gentlemen

I have a pleasure to welcome you at this important event held in «Gulistan» palace, which has a particular significance for the development of education in Azerbaijan and I express my highest consideration to all of you. With a feeling of particular honour I'd like to inform you that participation of Mr.Matsuura, the UNESCO Director General at this conference is one of the most important and memorable events for education in Azerbaijan. I'd also like to inform you that this is the second conference organized jointly by the Ministry of Education and UNESCO by the initiative of the UNESCO Goodwill Ambassador Mrs. Mehriban Aliyeva. The first conference organized by UNESCO was held on 6 July 2005 in Paris. It should be mentioned, that for the first time in the history of UNESCO such conference was held for an individual country and was devoted to Azerbaijan.

Dear Conference participants,

The successful policy formed by the National Leader Heydar Aliyev and being implemented by the President Ilham Aliyev

resulted in restoration of political stability and rapid economic development in all spheres, including major achievements in education sector, in particular in the field of international relations. At present, over 3500 foreign students representing 41 countries get education in higher educational institutions of Azerbaijan. In comparison to 2004, this number increased by 1000 students. Number of Azerbaijani students studying in foreign countries increased significantly. Over 3000 young people which finished secondary schools in Azerbaijan successfully continue their education in world famous universities abroad, acquiring qualifications important for our country.

Today, the Ministry of Education established relations in the field of education with about 30 countries, as well as implement over 60 joint projects and programmes with over 20 international organizations. Cooperation between the Ministry of Education and UNESCO is of particular importance. This cooperation is being implemented in a number of directions:

1. As a result of fruitful cooperation within the framework of EFA Programme, the National Report for Azerbaijan was compiled in 2000. Azerbaijani delegation participated in high level Dakar Forum where the «Education for All-2015» Programme was adopted. Concrete activities are being implemented in this direction.

2. Azerbaijan joined the «Associate schools» Project in 2000. 18 educational institutions carry out active cooperation within the framework of this project. A number of Azerbaijani secondary schools, including schools №145, 181and 220 became the winners of different contests. Taking into consider-

ation importance of this project, it was decided to increase the number of participating schools.

3. Major steps has been made in cooperation between UNESCO and the Ministry of Education in the field of development of vocational education in Azerbaijan. However, the expansion of cooperation in this field is of paramount importance.

4. Implementation of UNESCO/Ministry of Education joint project on inclusive education started in January 2005. Within the framework of the grant allocated by this organization, 2 schools and 2 kindergartens in Baku and Sumgait have been selected, and 24 children in need of special care are involved in study process. Presently, concrete activities are being implemented within this project.

5. Cooperation in the field of establishment of UNESCO chairs in higher educational institutions is focused on education quality assurance and integration of education system of Azerbaijan to international education community.

One of the most significant achievements in the field of international cooperation are the steps made toward the integration of higher education system of Azerbaijan into European higher education space. At the Conference of the Ministers of Education, held in Bergen (Norway) in May 2005 Azerbaijan joined the Bologna process. In this regard, the Ministry of Education declared its commitment to modernize legislation in the field of higher education in compliance with European requirements and standards, to continue reforms in this sector, into introduce credit system in higher education

and carry out information and experience exchange with the aim to facilitate integration into European higher education community. In general, it is planned to implement concrete activities envisaged by Bologna declaration up to 2010 and the Ministry of Education carries out concrete measures in this direction.

Ladies and Gentlemen,

I'd like to inform you that during the first Conference held in UNESCO headquarters in July 2005, the following priority directions of education development in our country have been discussed and coordinated with the higher administration of UNESCO:

♦ Role of education in human resources development

♦ Creation of equal opportunities in education

♦ Modernization of educational legislation

♦ Inculcation of ICT in education

♦ Quality assurance in education

♦ Modernization of education management

♦ Elaboration of new curricula for all levels of education

♦ Modernization of the system of teacher training and in-service training

♦ Integration into European education system within the framework of Bologna process

♦ Accreditation of educational institutions

♦ Introduction of credit system in higher educational institutions.

♦ Introduction of new mechanism of financing in education

♦ Improvement of mechanism of transfer from one tier of education to another one

♦ Modernization of pre-school education

♦ Modernization of general secondary education system

♦ Establishment of the new system of students knowledge assessment

♦ Introduction of the new system of monitoring and evaluation of educational institutions

Dear Conference participants,

Alongside with all mentioned above, I'd like to bring to your attention problems of transition period that affected development of education in Azerbaijan.

Transition from the education system which functioned under conditions of totalitarian regime to national system based on democratic values and international experience has been accompanied by serious problems. Within short period it became necessary to ensure transition from unified curricula, study programmes and textbooks of Soviet school system to national system of education.

Integration of education system of Azerbaijan into world education community necessitated reformation and development of national education system. In the first turn, reformation of the content of education in compliance with the national and universal values became a top priority challenge. There was and urgent necessity to develop new textbooks instead of ones prepared during Soviet times and reflecting communist ideology and brought from Moscow. During first years of independence one of the aspects that hampered the development was the transition from Cyrillic script to Latin one. During short time framework, all curricula, textbooks, learning materials, teaching guides and out-of-school reading materials had to be prepared in compliance with national and universal values, as well as printed in Latin graphics.

Aggression of Armenia against Azerbaijan, occupation of Upper Karabakh and adjacent regions resulted in appearance of 1million refugees and internally displaced people. The fact which is beyond the common sense is that 1/8 of Azerbaijan population became refugees and internally displaced people. Thousands of victims of Armenian aggression forcedly displaced from their native lands settled in places not fitting for living and being dangerous to human's health. About 8000 IDP families are accommodated in the premises and hostels of educational institutions. As a result of aggression, a total of about 1000 educational institutions were destroyed at the occupied territories, as well as 115000 students and about 16000 teachers were forcedly displaced.

In world practice Azerbaijan is the only country which, despite of all problems, managed to preserve educational infrastructure and provide education for all IDP children in different regions of the country.

The impressive fact is that aggression of Armenia against Azerbaijan, displacement of millions of people from their native places, destruction of thousands of children, youth, elderly people and women, application of genocide policy against Azerbaijanis haven't reduced tolerance and humanism of our people. After all this, Azerbaijani people are still committed to and hope for peaceful solution of this conflict. This is the vivid example of greatness and humanism of Azerbaijani people.

Issues related to elimination of problems caused by transition period and establishment of national education system necessitated reforms in the field of education. «Programme on Reformation of Education in Azerbaijan Republic», adopted in 1993 by the National Leader Heydar Aliyev identified the concept of further development and strategy of education policy in Azerbaijan. In accordance with this Programme, reforms will be implemented in three stages and cover issues related to establishment of legislative, economic and information basis of education system, as well as provision of human resources, finances, technical supply and creation of new model of management. At present, activities to be carried out during the 3rd stage are being implemented.

World Bank Project on Education Reforms (1999–2004) was completed in 2004. It covered a number of components, including reforms in the field of curriculum development and provision of methodological materials, in-service teacher training, monitoring and evaluation of the Project. For the first time, new generation of study programmes, textbooks and methodological guides, samples of new curricula have been prepared, new concept of students progress evaluation elaborated within the framework of this Programme.

At present, the Education Sector Development Project is being implemented within the framework of Second Credit Agreement (2003–2007). The Education Sector Development Project is expected to be carried out on the following main components:

I-st component: Quality of education and its compliance to real needs. This component includes subcomponents on curriculum reform, teacher training, textbooks and reading materials.

II-nd component: Efficiency and Finance Reforms. Within the framework of this component, activities are being implemented in the field of financing and budgeting reform, rationalization and improvement of material-technical basis of schools.

III-rd component: School Grant Program. Within the framework of this component, grant projects are being implemented on equal access to education and inculcation of innovations in schools.

IV-th component: Management, Planning and Monitoring. Reforms are being implemented in the field of establishment of a new system of student's progress assessment, establishment of education management information system, management and planning capacity building

V-th component: Project Coordination and Monitoring. Monitoring of the Project, public awareness activities, implementation of a number of researches and other activities are envisaged within the framework of this component.

Since 2002, Ministry of Education elaborates and implements development programmes based on strategic analysis of most serious problems in the field of education. At present, 15 programmes are available in different fields of education system, including:

6 programmes are being implemented:

– construction of new secondary school buildings;

– provision of equipment for schools;

– textbooks provision

– provision of ICT for schools;

– provision of human resources for secondary schools network;

– Organization of education for children in need of special care.

3 programmes are at the stage of approval:

– development of potential of talented children (youth);

– modernization of pre-school education

– modernization of vocational education

6 programmes are at the stage of elaboration:

– creation of the new system of students knowledge assessment;

– construction of new schools and additional classrooms to existing schools in Baku and Absheron district;

– provision of schools with heating system;

– improvement of libraries activity in secondary schools;

– modernization of higher education;

– development of education sector.

Positive results have already been achieved on a number of programmes under implementation. Within the School Construction Programme, 36 new schools with the capacity of 9838 places, additional premises in 49 schools with the capacity of 7580 places were constructed in 2003–2004. A total of 201 new schools with the capacity of 50219 places have been constructed in 1998–2005 within the Programme, as well as at the expense of foreign grants, businessmen and charity.

23 Baku schools for children in need of special care have been capitally renovated by the initiative of the UNESCO Goodwill Ambassador Mrs. Mehriban Aliyeva. At present, such activities are under implementation in regions of the Republic. The special program on construction of new premises for 132 ruinous schools in agricultural regions has been elaborated by the Heydar Aliyev Foundation and works are being intensively carried out to complete the construction by 15 September.

One of our most significant achievements are in the field of textbooks development. In the latest years, new textbooks under 152 titles and learning materials under 50 titles have been elaborated. Out of 182 titles of textbooks presently used, 83% were renewed. In compliance with the State Programme on Poverty Reduction and Economic Development, in 2003 students of I–IV grades, in 2004 – students of VI-VII grades of secondary schools were provided with textbooks free of charge. In 2005 this work has been continued and 1.906.000 textbooks under 117 titles have been published and distributed. Thus, by 15 August 2005 all students of secondary schools from I to XI grade will be provided with textbooks free of charge. Azerbaijan became the only country which realized the provision of textbooks for students on free of charge basis.

In the latest years the financing of education sector has been increasing dinamically. In comparison to 2002, funds allocated for education from the state budget increased by 12,4% and this rate for 2003/2004 and 2004/2005 constituted

26,8% and 28,4% respectively. Funds allocated for education in 2005 constituted 17,2% of the state budget.

Transition from planning to market econonomy, establishment of new economic relations necessiated construction of economy of education in accordance with above mentioned principles. This is why the efficiency and financial reform take an important place in education strategy of the Ministry of Education. It is a requirement of contemporaneity to achieve positive and quality changes from any investment. From this viewpoint, the mechanism of financing of educational institutions is not sufficiently effective and there is an urgent need for its improvement. It should be mentioned, that there is lack of experience in the field of granting autonomy to educational institutions, introduction of financing mechanism based on per.capita principle, efficient distribution and expenditure. Therefore, within the framework of reforms experiments have been initiated in the field of financing secondary schools. 59 pilot schools have been granted financial autonomy, as well as mechanism of fmancing based on per.capita principle has been applied. Taking into consideration the results of the experiment, detailed analysis will be made in view of influence of the reform to quality of education. In case positive results are obtained, the geography of this experiment will be expanded and at the last stage this reform will cover the whole country.

Dear Conference participants,

We are confident, that the Memorandum on Understanding between UNESCO and the Ministry of Education, envisaged for signature today, will open a new stage in cooperation in the field of education between Azerbaijan and UNESCO. In compliance with this Memorandum, the Ministry of Education/UNESCO Joint commission will be established. The activity of the Commission will be focused on effective implementation of priority areas of cooperation envisaged in the Memorandum, including equal access to quality education, improvement of education management, in-service teacher training at all levels of education and improvement of education quality through modernization of curricula, skills development in the field of secondary and vocational education, inculcation of ICT in education, international cooperation for education and networking with other countries and institutions.

Reforms in the field of education development implemented in recent years, efficient cooperation with UNESCO and other international organizations, attention and support of education by state administration gives us assurance for further rapid development of education in Azerbaijan, based on rich national traditions, national and universal values and international experience.

Thank you for attention.

Mr. Marco BORSOTTI

UNDP Resident-Representative

ROLE OF HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT IN DEVELOPING THE NON-OIL SECTOR IN AZERBAIJAN

(Talking points)

Why education is important

♦ There is a direct link between poverty and education

♦ It supplies the labour market with labour force

♦ It secures the human capital for sustainable economic development

♦ It directly contributes to reduction of unemployment

Positives

♦ Azerbaijan has a history of high retention and universal literacy, internationally recognised education institutions, (e.g. State Oil Academy, Baku State University)

♦ It is a society which respects education

♦ Azerbaijan's comparative advantage in education: multilingual society with western orientation

♦ First modern women's school in the Islamic world was opened in Baku which indicates the equal participation of women in education in Azerbaijan

♦ The history of Azerbaijan's oil industry promoted development of sciences and technologies. Azerbaijani specialists were the first in the world to succeed with offshore extraction with Neft Dashlari (Oil Rocks)

♦ Petrochemical industry mostly developed in Azerbaijan (well-known scientist Yusif Mammadaliyev)

♦ School of Mathematics was advanced and recognised

♦ Achievements in astronomy–Astrophysical Observatory in Shemakha, Azerbaijan is the biggest in the Caucasus named after ancient astronomer Nasraddin Tusi

♦ Baku Conservatory had world-known musicians

♦ Azerbaijan is the fastest-growing economy in the world and the fastest-growing industrial sector in CIS

♦ Rapidly growing oil and gas revenues due to opening of BTC and South-Caucasus pipelines

♦ Government's commitment to develop non-oil sector by using oil revenues

♦ Gevernment's commitment to convert black gold into human gold

♦ Implementation of oil projects influence the human development process by increasing the education component due to improvement of knowledge and skills of local people engaged in these activities

♦ Application of ICT in student's admission system to ensure transparency

♦ SPPRES and a new State Programme of Poverty Reduction and Sustainable Development for 2006–2015 aligned with MDGs

Established State Commission on Education to adapt the level of education to modern standards in different stages of education system, implement monitoring of quality of education in education enterprises, analyse the problems in field of education

Challenges

♦ Reverse deterioration of the education standards since the collapse of the Soviet Union

♦ Improve the quality and relevance of education (curricular reform based on the needs of economy)

♦ Good governance (reforms in management of education, anti-corruption, education policy) which is a pre-condition for cost-effective allocation of budget resources

♦ Efficient use of the budgetary funds to reverse the decline of the education system (school buildings, teachers salaries, equipment, textbooks)

Education and vocational training

♦ a need for structural reforms in technical and vocational education on various levels: management of the system, fmancing, training of the qualified teaching staff, qualification and retraining of the unemployed, elaboration and application of new amd revised programmes and curricula for existing as well as newly emerging professions

♦ improving capacity of technical and vocational training education to train the human resources taking into account the economic needs and priorities of the country, in particular the newly emerging commercial/business and service sector, agriculture, informatics and the development of SMEs.

♦ Incomplete transition of the education system from the Soviet era to the modern world

♦ Development of the education system has fallen behind the development of the economy of Azerbaijan which is creating mismatching in the labour market

Needs

♦ to localise MDG 2 on education in the new 10-year Sustainable Development Strategy in order to develop a world-class education system by 2015

♦ to maintain the universal primary education and ensure maximum level of retention rates at secondary schools (particularly for girls)

♦ to improve the quality of education to consolidate access and learning achievement (improvement of a quality of higher education)

♦ to develop the curriculum which should reflect emerging demand petterns in the labour market

♦ to develop a curriculum to better fulfil the human resource needs of the developing private sector economy by identifying and eliminating obsolete specialization and encourage private sector participation in financing

♦ stimulation of cooperation between the universities and research centres and SMEs

♦ to develop supply chain in the oil-gas industry by increasing share of the national suppliers

♦ to focus on achievement of multiple benefits from the development and financial flux of the oil sector and strengthen the profile of national human development

♦ to ensure competitiveness of labour force in the world economy

♦ to ensure that the teachers are well-trained, highly-paid, motivated and respected

♦ to involve other interested parties (parents, employers) in education and training processes

Major steps

♦ assessment of human resource development needs in the non-oil sector and elaboration of a policy and programmes for upgrading skills and developing of human capital

♦ investing in human development (converting black gold into human gold) by using State Oil Fund's revenues: e.g. establishment of a scholarship fund

♦ continue computerisation of education to speed up the integration into the world education system

♦ improvement of management and monitoring capacity of the Ministry of Education

♦ development of lifelong learning/adult learning to meet the requirements of the labour market

♦ development of new methodologies for assessment and certification in technical and vocational education

♦ application of modern technologies

♦ certification of specialities to ensure integration to the foreign labour markets

Note:

Azerbaijan is one of the few countries to have two UNESCO Goodwill Ambassadors:

Mrs. Mehriban Aliyeva, the First Lady of Azerbaijan, President of Heydar Aliyev Foundation

Mr. Mstislav Rostropovitch, world-famous cellist and conductor.

Mr. Ali HASANOV

Deputy Prime Minister of the Republic of Azerbaijan Chairman of the State Committee for IDPs and Refugees Affairs

ORGANIZATION OF EDUCATION FOR REFUGEE AND IDP CHILDREN

Dear Mrs. Mehriban Aliyeva

Dear Mr. Koichiro Matsuura

Dear guests

Dear Ladies and Gentlemen

First of all I would like to thank **Goodwill Ambassador of UNESCO, President of the Heydar Aliyev Foundation Mrs. Mehriban Aliyeva** and **Director General of UNESCO Mr. Koichiro Matsuura** on behalf of one million refugees and IDPs in Azerbaijan for organization of such important event for Azerbaijan and to wish successes to the work of the round table.

We are very satisfied with the visit of General Director of UNESCO and a number of Goodwill Ambassadors to Azerbaijan and appreciate it as a sincere attitude towards Goodwill Ambassador of UNESCO, President of the Heydar Aliyev Foundation Mrs. Mehriban Aliyeva and Azerbaijan nation.

Before touching education problems of refugee and IDPs children in our country I would like to give brief information about Armenia–Azerbaijan, Upper Garabagh conflict and one million refugees and IDPs.

As a result of the last ethnic purge policy carried out by Armenia in 1988–1992, 250,000 Azerbaijanis living in Armenia were exiled from their native lands. As a result of military aggression of Armenian military forces upon our country, 20% of Azerbaijan's territory – Upper Garabagh and 7 neighboring regions were occupied and about 700,000 compatriots fled their permanent residence and were sheltered in 62 cities and regions of the Republic. At the same time, 50,000 ahiska Turks who fled from Middle Asia were sheltered in Azerbaijan in 1990.

There are also over 11 000 persons from the third countries wanting to get status of «refugee». Most of them are Russian citizens of Chechen origin and people from Afghanistan, Iran, Iraq and Palestine.

So, currently there are one million refugees, IDPs and people wanting to get status of «refugees» in Azerbaijan.

There are over 19 million refugees and IDPs in current world and 5% of them are in Azerbaijan. Azerbaijan is the small part of the world with population of 8 million and one out of the 8 citizens of Azerbaijan is a refugee or IDP. There is no analogue to this event in the world.

It is over 12 years that most of IDPs still have been living in tent camps, railway carriages, dormitories and uncompleted buildings under terrible conditions.

As a result of activities carried out by our national leader Heydar Aliyev the true essence of Armenia-Azerbaijan, Upper Garabagh conflict was brought to the notice of the world and decisions complying with the international law standards for

the political solution of the conflict, liberation of the occupied territories and returning of refugees and IDPs to the native lands were taken.

– 4 resolutions of the UN Security Council were adopted in 1993. According to these resolutions, Armenia should free Azerbaijan territory, the IDPs should be returned to their native lands and status of the Upper Garabagh should be defined;

– The peaceful and political ways of solution of the conflict were discussed in 1996 at the Lisbon Submit of OSCE;

– The facts of aggression of Azerbaijan by Armenia were mentioned in the annual reports of US State Department during the latest 3 years;

– Resolution # 1416 of the PACE dated 25 January, 2005 identified Armenia as an aggressor-country, with this it was noted that EC terms were not kept by this country, and the IDPs right to return safely and decently to their homelands was once again confirmed.

– International organizations dealing with the similar problems have expressed their views on this problem; that is they have confirmed the fact of aggression and indicated the ways of solution of this problem. However we cannot answer the people's question «why this problem is not solved?»

Unfortunately, a peaceful solution of the problem is still delayed because of non-constructive approach of Armenia, ineffectiveness of OSCE, Minsk Group and other international organizations dealing with this problem, double-standards approach to this conflict demonstrated by some countries.

Along with the other fields, the Government of Azerbaijan pays permanent attention to social protection of refugees and IDPs and in this regard, the broad actions are carried out.

As is well known, by 3 decrees of the President of Azerbaijan issued in 2001–2002 the amount of 359 billion manats (USD 74 million) has been allocated from the State Oil Fund for improvement of housing conditions of refugees which are not settled permanently as well as of IDPs temporarily settled at railway carriages.

In a short period of time 30 new settlements with 6411 houses and necessary social infrastructure facilities were constructed, more than 6 thousand refugees and IDPs families were relocated to newly constructed houses, 5 tent camps were liquidated in Bilasuvar region. According to the Decree signed by President of Azerbaijan Mr. Ilham Aliyev in February 2004, construction of 13 new settlements for 3860 IDP families temporarily settled at tent camps of Barda and Aghjabedi regions will be accomplished by the end of this year and 4 tent camps will be eliminated as well.

The State Program approved by the Presidential Resolution dated 1 July 2004 is directly aimed at settling all the social problems of refugees and IDPs.

I have to note with my regret, that year after year the international humanitarian organizations reduce their aid allocated to refugees and IDPs. Despite the fact that this problem has not been solved yet, the Government shoulders this burden gradually.

Just for comparison I would note that while about USD 34 million funds were provided to the projects for refugees and IDPs by the international organizations in 2004, the expenditures of the Government in 2004 in this field, considering the means allocated by the State Oil Fund, made up to 120 million USD. I should state that the Government is not able to shoulder this burden completely itself and our need in receiving assistance from the international organizations still remains.

Dear participants!

The damages caused by Armenia at occupied territories are estimated at USD 60 billion. That is the occupied territories have been completely destroyed and plundered, including 736 settlements, 131 houses, 1510 historical, cultural objects and monuments, 798 health centers and technical infrastructures.

The educational system has been very seriously damaged as a result of aggression by the Armenian armed forces. 1008 educational institutions, including 633 secondary schools, 298 preschool institutions, 18 vocational schools, 47 out-of-school institutions, 4 colleges, 3 higher schools were destroyed. About 130 thousand Azerbaijani pupils and students as well as 20000 educational workers have become IDPs.

Most of them were accomodated at educational facilities, kindergartens and training centers, which in turn caused serious problems for educational system's routine. Today, there are above 7500 IDPs settled in dormitories of 9 higher schools, 17 technical schools, 48 vocational and about 850 secondary schools and kindergartens in cities and regions.

At present, at the occupied territories 687 schools, 61 preschool and 31 out-of-school educational institutions and 6 vocational schools have been constructed and established. 17000

teachers and tutors as well as 93000 students are engaged in teaching and study process at these educational instutions.

In compliance with the Presidential Decree dated August 4, 2003, IDP students have been exempted from paying tuition fees for their education in higher educational institutions and colleges. Average salaries are still being payed to more than 6 thousand educational workers among IDPs that used to work at state-funded institutions, organizations and lost their jobs for reasons beyond their control.

In 1993–1994 academic years the textbooks for IDP pupils at primary schools were distributed free of charge. At present, all the IDP schoolchildren are provided with free textbooks at schools.

Joining this initiative, AIOC has distributed 20 thousands ABC-books and many educational items to IDPs. With the assistance of UNICEF representative in Azerbaijan 1350 satchels and items were given as a present to primary schoolchildren.

One of priority fields of our government's constant attention is the improvement of the logistics of the schools for IDPs. Along with other social infrastructure in newly constructed settlements 18 secondary schools with a capacity of 3200 students and 18 kindergartens for 600 IDP children have been constructed .

According to the relevant Resolution of President of the Azerbaijan Republic Mr. Ilham Aliyev, 15 schools for 2 thousand students, 5 kindergartens for 75 children are under construction in 13 newly constructed settlements as well.

We highly appreciate the fact that USA and Japan embassies in Azerbaijan and representatives of UN High Commissioner for Refugees, «International Development Agency» of UNICEF and USA, «World Hope International Azerbaijan» and «Relief International» humanitarian organizations took an active part in improvement of the material and technical basis of IDPs schools. Taking the opportunity I would like to thank these organizations for such goodwill mission.

Furthermore, it should be mentioned that there exist very serious problems in general schools of the occupied regions. Majority of these schools operate within local schools and other unusable buildings under terrible conditions. Their material and technical basis is at the lowest level, they have problems with school equipment and classrooms.

By initiative of Goodwill Ambassador of UNESCO, President of the Heydar Aliyev Foundation Mrs. Mehriban Aliyeva, the representatives of UNESCO visited our country in May 2005 with the purpose to prepare the report on education problems of refugee and IDP children. They witnessed these problems in IDPs schools of Sabirabad, Saatly and Imishli regions. At the same time, in Bilasuvar region they got acquainted with the newly constructed modern schools for the IDPs in the new settlements and on 13th May in detail discussed their impressions with Mrs. Mehriban Aliyeva.

However in spite of the unbearable conditions of the IDPs students, the level of their school attendance and interest to education is still high. Just because of this the number of the

IDP school-leavers entering higher or schools or colleges is not lower in comparison with the local schools.

Only last year, over 4 000 refugee and IDP school-leavers gained the name of the student of higher educational institution and 6 students were awarded Presidential scholarship.

According to preliminary calculations, this over 5 000 IDPs and refugees entered various higher educational institutions this year.

As there is no analogue in the world to the problem that we have faced, probably there is no analogue of high indicators that demonstrated those refugees and IDPs children living in miserable conditions and being educated in the schools with no technical standards. This is practical evidence of great interest that Azeri youth, especially refugees and IDPs children show to education.

It should be noted that since its establishment the Heydar Aliyev Foundation has been taking care of solving a huge number of problems of refugees and IDPs and disseminating information about these problems to world wide public.

Within the framework of the Heydar Aliyev Foundation's new «Azerbaijan» project have been established. Within this project, all refugee and IDP children who started their education in secondary schools in 2004 were presented school accessories.

In general, the Heydar Aliyev Foundation conducts regular meetings with IDPs settled in temporary residing places and provides them relevant support.

On behalf of more than one million refugees and IDPs we express our gratitude to the Goodwill Ambassador of

UNESCO, President of the Heydar Aliyev Foundation, Mrs. Mehriban Aliyeva for such an attention and care and wish great success in her future activity.

Taking the opportunity, I would like to thank once again the **Director General** of the **UNESCO Mr. Koichiro Matsuura** for his participation in this meeting together with many other ambassadors in our country, for his good knowledge of educational problems in Azerbaijan, particularly educational problems of refugees and IDPs children in the country and express my hope that today's meeting will play a crucial role in solving educational problems of refugees and IDPs children, and that UNESCO as a large world-wide cultural-humanitarian organization will continuously support us in this important sphere.

Thank you for your attention!

Mr. Mir Asghar HUSAIN

Head of Education Policy and Strategy Department, UNESCO

UNESCO'S EXPERIENCE IN SUPPORTING NATIONAL EDUCATIONAL DEVELOPMENT

(Talking points)

♦ UNESCO provides policy advice, technical assistance and capacity building support in preparing and implementing national education policies, strategies and programmes.

♦ The specificity of UNESCO's approach lies in its sensitivity to the role of Member States as being primordial in development cooperation. National leadership is the determining factor in this partnership.

♦ Priority is given to achieving EFA in developing countries, especially least developed countries (LDCs) in Africa and Asia, but also in E9 and transition countries.

♦ Areas of support for national educational development include:

a. Development of sustainable national reform and development policies, strategies and programmes based on rigorous technical analyses and on a national consensus;

b. Institutional capacity building in policy analysis, development planning and implementation;

c. Promotion of national leadership in development planning and aid coordination;

d. Facilitation of exchange of experience and expertise across countries.

♦ To this end, UNESCO mobilizes its network of expertise available not only in Headquarters and regional bureaux, but also specialized UNESCO institutes and centres (IBE, IIEP, UIE, UIS, CEPES, UNEVOC, etc.)

Cooperation with countries in transition

UNESCO cooperates with transition countries (in Eastern Europe and Central Asia) in support to reform and development agenda in education, taking duly into account the development level of these countries and past achievements in education.

Some examples of cooperation with these countries, over the past three years, included, but are not limited to:

♦ Balkan seminar on the preparation of national plans of action for EFA achievement, aimed at facilitating experience sharing on planning for EFA in light of the specific contexts of participating countries

♦ Regional seminar on quality education in multi-ethnic context, aimed to discuss the issues on education quality, sector management in the context of multiethnic society

♦ Technical workshops on EMIS, educational planning and resource projections in a number of transition countries

♦ Technical assistance and capacity building support for EFA and education sector development planning in several transition countries (sector assessment, policy analysis, policy dialogue, action planning for achieving EFA)

♦ Experience-sharing seminars on issues relevant and common across transition countries, e.g. reform planning, resource management (including teachers and school facilities), private

education, preschool education, technical and vocational education, European integration, especially in higher education, etc.

Example of support to EFA planning and FTI in Moldova

♦ Since Independence from the Soviet Union in August 1991, Moldova has experienced a number of political, economic and social challenges. In efforts to overcome numerous difficulties across all economic and social sectors, the country has taken reform and development arrangements, including the elaboration *(and approval in December 2004)* of an Economic Growth and Poverty Reduction Strategy (EGPRSP) with donor support. The education component of this EGPRSP is mainly drawn from the National Strategy for EFA.

♦ More specifically, in education and in response to the recommendations of the Dakar Framework for Action, the Republic of Moldova elaborated a National Strategy for EFA (approved by national authorities in 2002) and a medium-term EFA Plan of Action for 2004-2008 *(approved in 2003)* with a joint support by the UN.

♦ UNESCO provided support in preparing this Strategy Framework and Plan of Action for EFA. UNESCO's assistance mainly consisted of capacity building in educational planning and resource projections in order for national experts to develop, through a participatory approach, a result-based action plan and costing for EFA implementation.

♦ In recognition of the UNESCO's role in support to the preparation of the National Strategy and Action Plan for EFA in Moldova, the Prime Minister and UN Resident Coordinator wrote to the DG of UNESCO in May 2004 a letter in which

they expressed appreciation and thanks for having provided highly qualified expertise and technical assistance.

Some common issues facing transition countries

In light of UNESCO's experience, one can say that so-called former socialist countries have faced a number of common problems and challenges, some of which are:

♦ Transition from rigid, centralized and top-down planning towards strategic, flexible and participatory planning

♦ Strengthening the capacity and authorities of ministries of education in policy making and resource allocation for education

♦ Donor coordination and aid alignment around national strategies

♦ Education Management Information Systems (EMIS) to be improved in terms of data collection, analysis and monitoring indicators

♦ Transparency and governance in education sector management

♦ Cost-efficiency (e.g. deployment and management of teaching staff, educational facilities, instructional materials, etc.)

♦ Assessment of student learning achievement

♦ Financial resource negotiation, allocation and management within and across levels of education, and between centre and regions

♦ Reduction of disparities and pro-poor policy

♦ Involvement of civil society, private sector, etc. in education planning and implementation of State policies

Mr. Abel MAHARRAMOV

Correspondent member of Azerbaijan National Academy of Sciences, professor, Rector of Baku State University

«21st CENTURY: PLACE AND ROLE OF THE UNIVERSITIES IN SOCIETY»

Dear colleagues,

Ladies and gentlemen,

Let me welcome you at Baku State University – the oldest center of science and education in Azerbaijan.

Today is a very important day in the life of our university because delegation from one of the most honorable organizations in the world – UNESCO has come to our university and will discuss with us pressing issues of education.

Dear colleagues, our seminar is dedicated to education. First, I would like to comment my view on this issue. First of all, I see it as educational system which should allow everyone to work and continue his education easily. This person should know the laws of natural and social development, have ability for logical thinking, capacity for analytical skills of various facts, be able to take independent decisions.

As you know, science has no national borders. I think, education also becomes an international concept in the modern world. Science and education should demonstrate the latest achievements in the world. It is impossible to split science in accordance with a national criteria: we can not speak of a German, Russian or Azerbaijan science. Education also serves the same international purposes. Today globalization process

continues all over the world. Strong integration process is a component part of globalization and along with its obvious advantages it also constitutes a danger to development of national culture and traditions.

That's why the role and importance of education as a main prerequisite for social and economic development is more deeply comprehended by the people. The education has turned into a main factor for sustainable development of every state.

At the same time, it should be pointed out that the society needs well educated specialists to meet requirements of this globalization process.

Today, Universities are the main educational institutions for professional training of highly skilled specialists. Because of this factor the universities started playing roles of special importance. We consider that universities of new independent states, like Azerbaijan universities, should be more active in the integration processes, in improvement of mobility of university faculty staff and students, in expanding of recognition of degrees given by various universities. If we look attentively we will see interrelation between those issues. As you know, it is applied different treatments, methods and principles for preparation of specialists in various regions. Indeed, this variety one of the main factors detaining integration processes and in its turn, effect on mobility of professors and students very negative and limiting of graduate student to the international labour market and as a final result it hits at the image of universities. Of course there is elite section of universities which have not problem in any part of world with declaration of degrees. These universities are representing USA, England, German, France and other developed countries.

It is appropriate to mention here that when in the end of 19th century the famous businessman Jon Rockefeller asked what should be done for establishing university with the latest world standards from Charles Eliot who was the rector of Harvard University during 40 years, he answered that «it is needed 5 million dollar and 200 years». But he was wrong because it needed just 20 years for changing Chicago University to famous educational institution in the world . But it was spent 50 million dollar by Rockefeller to achieve this successes.

Functioning of the university is very difficult process and requires large investment. Today 500 million dollar is needed to establish university the latest world standards and it needs correct managing. Of course it is not easy for many countries and also for Azerbaijan which established its independents recently to found world standards university. We should join the integration processes in the world and Europe higher education space, organize practical exchange with leading universities and participate in programs and projects to be implemented with the support of various university and international organizations.

Today, Baku State University cooperate with leading educational institutions in the world and also with Europe universities: Newcastle (Great Britain), Zigen and Free Berlin (German), Vienna (Austria), Warsaw (Poland), Nits and Mounpelye (France), Bilkend (Turkey), Tokyo (Japan), Constants–Ovidius (Romania), Indiana and Duluth Universities (USA). Our university is standing participant of Salzburg Seminar and point of rest in South Caucasus. Our University is participant of projects TASIS-TEMPUS, «Da Vinchy», active participant and member of executive committees of «Caspian

State Universities Organization» and «Eurasian Universities Association». Baku State University led the most authoritative organization in the region 2 years – «Black Sea Universities Network» and played a big role during this time in appearing new initiatives in higher education and its implementation.

Baku State University is a member of European Universities Association and plays an active role in Bologna process. It is known that Bologna process is not an easy integration process for new independent states. In spite of this we decided to go this way.

Probably, there is not any educational or scientific organization which our university do not cooperate with. So we cooperate closely with NATO Science Committee and 44 authoritative representatives of this committee held «Security through science» joint seminar with our university. Our project «Neutralizing nuclear fuels of ballistic missiles of former Soviet Union» calculated to 3 million dollar is under consideration of this committee.

In general joining the integration processes also gives possibility to participate in scientific researches, which demand a big amount of funds. For example it was set up NANO scientific research center as a result of cooperation of our university with Constanza «Ovidius» University and Laser Physics University of Romania. This center is provides with modern equipment at the expense of grants.

It should be noted here about relationship between UNESCO and Baku State University. First of all I would like to notice that the secretary general of UNESCO Mr. Koichiro Matsuura is an honorable doctor of our university. One should

also note the importance of guidance given by Mrs. Mehriban Aliyeva to further development of education in Azerbaijan. Thus, for instance, the reconstruction of school No.132 is being carried out by the initiative and guidance of Mrs. Aliyeva. Speaking about the cooperation of our University with UNESCO one may mention the financial aid provided by this organization in the amount of USD15 000 for supplying modern equipment for TV studio of School of Journalism of our University. Currently, the above mentioned school is jointly working with UNESCO on acquiring modern radio broadcasting lab for teaching purposes. As a result of UNESCO's direct assistance two training courses were arranged for people working for TV and mass media from different regions of Azerbaijan. Currently Baku State University has presented UNESCO a project targeted at turning some of the publications printed in Cyrillic alphabet at the 20th century into Latin. Therewith our university is participant of the project Sultan Kavus on the frame of UNESCO and recommended for a decoration for its ecological training and expansion of materials.

I am sure that our cooperation with UNESCO will continue and we will apply with new projects and initiatives.

Dear colleagues,

As all the nations in the world we met the beginning of the new century with great hope. As in the different regions of the world, we also think to live in the world without war, incurable diseases and poverty.

We all are responsible for implementing these wishes. I wish every success to all of you in this difficult and glorious way.

Thank you for your attention.

Mr. Dendev BADARCH

Moscow Regional Ofice of UNESCO

PROBLEMS OF HIGHER EDUCATION IN GLOBALIZING WORLD

Dear Mr. Mardanov, Minister of Education of Azerbaijan,

Dear colleagues,

It is an honour for me to make presentation at such a distinguished conference dedicated to education problems in the Republic of Azerbaijan. The fact that for the latest 2 years the government of Azerbaijan in partnership with UNESCO has organized two conferences on education problems suggests that the leadership of the country attaches great importance to education.

First of all, I would like to give you brief information on the UNESCO Bureau in Moscow and our cooperation with Azerbaijan.

Our activities are various and it is hard for me to cover them in the frames of one presentation. In this connection, I would like to point out three directions of our work: education, culture and information and communication.

Education is one of the most important channels for the promotion of peace, stable development, tolerance as well as combating violence and aggressive nationalism. It is particularly in this sphere that direct investments in the future of the country are realized.

Moscow Bureau promotes the achievement of the goals of the key strategy of UNESCO «Education for All» at different levels of education. For the last 2 years the Bureau has advocated and rendered a constant support to improve the quality of Education for all cluster countries through the consultation with National coordinators on Education for All and a range of meetings on education policy. The Bureau attempts to facilitate the cultural dialogue and to formulate a general and wide vision of the problems of quality education as the basis of stable development. The most remarkable event was the joint meeting of the representatives of UNESCO and Ministers of Education of the CIS countries which adopted a resolution defining the key directions in cooperation between UNESCO and CIS in the field of education.

Since the moment of adopting the Dakar Framework of Actions a significant progress in education has been achieved in the cluster countries of our Bureau. According to the «Education for All» Code of development, the situation in all the cluster countries is estimated by the magnitude fluctuating between 0,914 and 0,969[1]. The development code of Azerbaijan comprises 0,930.

The most significant projects implemented with the assistance of Moscow Bureau of UNESCO are «Assistance for the Restoration of Education in the Chechen Republic» and «Development of Education in the field of HIV/AIDS Prevention», as well as on the project «Inclusive Education in

[1] Education for All. Imperative Qualities. UNESCO, 2004, Paris

Azerbaijan» which is being realized in partnership with the Ministry of Education of Azerbaijan.

In the field of **culture** Moscow Bureau of UNESCO is engaged in projects in the field of the maintenance of cultural heritage and cultural diversity for sustainable development of society.

The activities of the cultural sector of the UNESCO Bureau is targeted, first of all, at the realization of the principles of the universal declaration of UNESCO on cultural diversity for dialogue and development, as well as rendering assistance in practical implementation of the UNESCO Convention on the protection of cultural heritage.

The UNESCO Bureau attaches great importance to the projects in the field of **communication and information** to promote the ideas of universal access to knowledge. In practice, this goal is realized through development of communication, as well as through the expansion of the use of information and communication technology in the field of education, science and culture. Special attention is attached to freedom of expression of opinions, as UNESCO is the only organization within the UN system entitled to protect the freedom of speech and the freedom of press. We attach great importance to the questions of developing media-education as an important element in the formation of civic society. Facilitating free dissemination of ideas and universal access to information and knowledge, UNESCO makes a unique contribution to the formation of conception of future social system – information society and society of knowledge.

Our aid should be considered, first of all, as a stimulus to mobilization of national resources and efforts on the basis of the best world achievements through rendering qualified and effective assistance in the frames of our mandate.

Now I would refer to the main topic of my presentation.

It becomes more and more obvious that the national systems of higher education is unable to develop outside the global processes and tendencies, outside the demands of the world labour market. While solving the issues of reformulation and development of higher schools in individual countries, it is already impossible to proceed from the criteria of national level.

In the Declaration of the World Conference «Higher Education in the XXI Century – Approaches and Practical Measures» it is emphasized that the solution of the most important issue – the increase of the quality of higher education requires «that higher education should have an international dimension: exchange of knowledge, creation of interactive networks, mobility of teachers and learners, international scientific and research projects, along with the consideration of national cultural values and conditions».

In the context of globalization higher education, being a generator of knowledge and means of its dissemination, is recognized as the main motive power of national development both in developed and developing countries. Four key aspects of globalization have direct relation to the considered issues:

- Growing importance of knowledge based society
- Provision of educational services;

- Development of information and communication technologies
- Increasing role of the market and the market economy.

The listed aspects, in their turn, play the role of a catalyst of new phenomena in the field of higher education. Among them are: a) appearance of such new providers of education as corporative universities; b) new forms of providing education, including distant, virtual ones; c) great diversification of qualifications and certificates on education; d) great mobility of learners, programs, providers and projects, which go beyond the borders; e) life-long education; f) expansion of the volume of private investments in the sphere of services presented in the field of higher education.

In many developing countries and in the countries with transitional economy the governments do not have sufficient resources to support higher education and consider foreign and private educational services as an opportunity to attract additional resources to higher education. Thus, in China 36% of the students attend private universities. In Poland, where there had not been a single private university, there appeared 180 private institutes and universities. According to the findings of the surveys conducted by UNESCO, such new providers of educational services comprise 55% of new and quite new universities in Jordan, Tunisia and Oman. The range of new providers has greatly changed – from traditional universities to virtual organizations specialized at electronic education, from private companies to international corporations. In Scotland Worldwide Learning Ltd. «New Corporation»

organized a consortium consisting of 15 Scottish universities and 20 commercial companies to enter the market of higher education in North America, Near East, Malaysia and China. The African virtual university which was formed by the World Bank has become an independent non-commercial organization rendering educational services in 18 countries of Africa. Since 1997 this university has trained more than 24000 students in the field of technology, business and sciences. According to the estimations of the Organization for Economic Cooperation and Development in the OECD countries the market of higher education comprises US$30 billion annually. In the USA education services comprise more than US$10 million annually. Such companies as Apollo, Sylvan Learning have already entered the stock market.

Today, about 2 million students study abroad and according to the prognosis of the British Council, this number will have been increasing twofold by 2015 and twofold more by 2005.

With the potential influence of globalization on higher education new opportunities, are associated as well as challenges which depend on the priorities in politics, the presence of resources and other features of countries.

Potential opportunities are multiform. They include the expansion of the range of educational services and wider access to them, the support to knowledge based economy, the development of joint degrees, the work in the field of comparability of qualifications, the re-enforcement of the role of approaches oriented to market conditions and the diversification and creation of new conditions for the work of academic institutions.

Potential challenges are manifold and multiform. Among them one can point out the concern about the quality of the presented services, the increasing problem of physical and virtual flow of trained personnel, the weakening of the government in developing the national policy, the increase of the programs oriented at market conditions, especially in the field of business and information technology.

It is also true that for one country these processes can mean new opportunities, for another – challenges and danger. However, what all need is to draw benefits from globalization by creating mechanisms and developing policy at a national level.

I am sure that in Azerbaijan, the country of the most ancient hearth of civilization with the richest cultural heritage, the further development of higher education in the frames of European space of higher education will become a decisive factor in the stable development of the country and the transformation of the black gold into the intellectual one.

Mr. Hamlet ISAKHANLY
Rector of «Khazar» University

«ORGANIZATION OF STUDENTS LIFE: VIEWPOINTS AND EXPERIENCE»

Higher education institution is a point, area, center or, to some extent, city, where people who learn and teach live. The existence and functioning of this city requires organization of appropriate administration, management and service sector. The main populace of higher education institution is the students. Depending on the type, country and size of higher education institution, number of students is usually 10-15 times more than the number of faculty members and those working in the administrative-service sector.

Majority of students are young people with little life experience and therefore, besides studying and learning, they need all kinds of care and assistance. Together with research excellence and modern and quality education, a good higher education institution has to have a service sector for supporting and assisting students. As a result of this support and service, lifestyles and behavior of students are formed; they spend their time more effectively and are prepared well for business life.

Student-centered model of education requires organization of active interaction with students. In this model, students are not united as a group around a teacher (instructor-centered model); but interests of each one of them are satisfied individually, and the priority is put on active participation of students

in the learning process; and instructors work together with students and only direct them. The education model that is based on credit accumulation is a student-centered system, where each student has his/her own trajectory of progress. One of the important components of the **European Higher Education Area**, which is planned to be created by 2010, and **the Bologna Process**, which is the way leading to it, is the active participation of students in this process. Unfortunately, this participation is not at the necessary level in the majority of European countries. One of the crucial reasons of it is that among administrators and assisting agents of education students are not considered as a party in the process of higher learning, but are taken as users or customers.

The first interaction between students or prospective students and higher education institution happens during **the admission process**. Generally, can the network of higher education institutions satisfy the desires of all individuals who want to become students? Satisfaction of this desire is implemented in the form of a government program in several, especially developed, countries; the issue of giving opportunity to everybody who has graduated from high school to get admitted to a higher education institution and thus, supporting them in this sense is brought up. In USA, 81% of individuals from the appropriate age range study at higher education institutions. In this USA is second only to South Korea – an Asian country that supports science and education – where this percentage is 82 percent. This percentage is 59 in Canada, 52 in the European, and 49 in Japan (in Azerbaijan it is around 15-20 %).

As it can be observed, even in **highly-developed countries**, the number of those who desire to obtain higher education but cannot achieve it is not small. The main problem of these people is **financial difficulty**. For example, as there is no free education in USA, lower-income population can receive education only through long-term and low-interest (6-8% per year) loans from appropriate funds. In the European Union and Japan, the state pays for the higher education of only a part of the students; the rest either pay for their education themselves or do not receive any higher education. Of course, individuals without financial difficulties do not have big problems in selecting a higher education institution.

In developing countries, the state funding to higher education is small (decrease in such funding is a worldwide trend, with very few exceptions), the government does not provide loans to students on favorable terms, and majority of the youth are not able to afford higher education because of the high level of poverty. Moreover, a big part of the youth whose family budget allows to pay for higher education become victims of the centralized system of admission; they are caught «unprepared» as a result of only one examination and are not permitted to receive higher education (in spite of the fact that there are higher education institutions at various levels, which are willing to provide education for them).

What is **the admission mechanism to higher education institutions?** In North and Central Europe admission to higher education institutions take place in accordance with the average grade of students in high schools exams, especially, the final

exams for graduation, and do not hold any special admission exams. Of course, higher education institutions everywhere (America, Japan, Europe...) themselves carry out student admission (except, Turkey and Azerbaijan; although certain degree of moderation has been observed in Turkey recently).

The first important step after admission is conducting **student orientation days**; there is a need for guiding the new students through the higher education institution and showing them right directions. General familiarization with the school, rules related with study courses (attendance, choosing courses and credits, order of precedence and consistency of courses with each other, general education courses and majors, core and elective courses...), library, dormitory, sport fields, etc., and creating in advance a correct impression in the students about acquaintance, norms of conduct and similar issues play a special role in the organization of student life. Besides visual and oral orientation, it is important to prepare written and electronic orientation materials, such as the university website, **university catalog,** various **guidelines and information booklets, including, student's handbook**.

When the classes start, it is very important that students should be given in advance **a syllabus** or plan of the course on the website or in the first class at latest, showing contents and form of the course, exams and grading principles. Syllabus can also be seen as an agreement concluded between the student and the instructor. Instructor clearly and officially explains his/her rules in the syllabus, and these rules are officially binding for both the instructor and students during the semester

and exams. The most effective way to struggle with cheating in the exams is to explain to the students the very severe consequences of it. In fact, instructors can put their rules on this too in the syllabus.

In developed countries, it has become a usual fact of life to give students information and advice on **funding opportunities**, including state funding, bank system and bank credits, local and international funds, specific and general scholarships, etc. However, in transition countries such services are new and therefore, poorly-developed. Most of the transition countries that allow paid education, unfortunately have not prepared a system of funding and loans to support students. It is possible that in the countries having a **State Oil Fund** this problem can be solved through extending low-interest or no-interest loans from the fund; no doubt that preparing highly-qualified specialists is one of the factors determining strategic development of the country.

Lack of possibilities for full-time students to extend grants or loans and inadequacy of the provided funding for living expenses bring about their job search and employment. This in turn makes it inevitable to solve several new problems in organization of teaching. 75% of full time students in Denmark, 68%-in Germany, 66% in Austria and 46% in France work. In the European countries (with positive exception of Denmark) most of **the working students** are not employed in their own field of specialization.

Another primary issue is **psychological and legal assistance** to students. Problems in family life, dormitory or house,

among friends, as well as financial problems can bring about depression in students. Lack of timely consultation, showing the way of solution and taking the necessary measures can be a result of the university's negligence, and absence or non-functionality of such a service at the university.

Besides contributing to the liveliness of student life, **sports and arts** also bring the students closer to each other. The role of intra-university, national and international competitions, events and festivities in publicizing students and higher education institution is not small. Sports and especially some part of the art activities can be incorporated to the curricula; some other part of them can be carried out through associations, groups, student societies, etc.

Student unions functioning in higher education institutions play an important role in student life and in the life of the institution in general. In the Western world, hundreds of student unions, clubs and societies function within one university. Any idea can constitute a basis of a union – exemplary education, citizenship-locality, politics, religion, interest in various fields of study, sports, culture, arts, etc. Usually common idea of three students is enough for creating a union. Independence of student societies is very important. However, in former socialist countries there are a lot of problems in that field. Initially, higher education institution allots funds and creates necessary conditions for functioning of the registered student organizations (by the university council or another higher agency), but later on they try to finance their activities themselves and attract sources of funding from outside. Student unions play a

significant role in development leadership, self-management and other skills, including business habits.

Functioning of **international student center** in higher education, i.e. organization of the international student service makes it easier for foreign students to adapt to the student life. At the same time, it enriches the university with different cultures, races, religions and languages, and increases students' understanding towards other people. This center or another authorized agency also studies possibilities for students' earning credits from foreign universities and/or **transferring credits** to them.

It is clear that students with physical disabilities need a special care and service. Unfortunately, in transition countries, the situation in this field is also unsatisfactory.

One of the most important agencies supporting students and graduates of higher education institution is **the career center**. Introducing job search and employment tactics and psychology to the students, this center also tries to establish relations between employer companies and organization, on the one hand, and senior students, on the other. **Graduates** of the higher education institution also play a decisive role in this. One of the invaluable sources of power for a higher education institution is being in constant contact with the graduates and following their successes. That is why, one of the most serious tasks of a higher education institution is to help with establishment and functioning of the **association of alumni**.

Students should be given a role in **the management of a higher education institution** and **enhancing quality** of education.

Inclusion of student organizations in the university and faculty councils, systematic study of the students» opinion on instructors and subjects through anonymous student polls and the like are the ways that bring about certain degree of participation of students in the decision-making process.

Mr. Elman MAMMADOV

director of Modern Educational Complex named after Heydar Aliyev

Honorable Minister Misir Mardanov
Honorable Hanaa Singer
Honorable Mir Asghar Huseyn
Honorable Guests
Ladies and Gentlemen

I greet you on behalf of Modern Educational Complex (MEC) named after Heydar Aliyev and say «Welcome» to all of you.

Today is one of the notable days in the life of our Complex as we highly appreciate the organization of UNESCO Conference in MEC.

Modern Educational Complex was opened in September, 2001 on Heydar Aliyev's initiative. This outstanding personality and great statesman took part in the Opening Ceremony of the Complex. He made a valuable speech thus determining the main priorities of private educational institutions.

The XXI century is notable in our history for predetermining the destiny of the Educational System of Azerbaijan. Nationwide reforms in the educational system are made for the sake of better future of Azerbaijani people. In the reforms the leading power belongs to the Government and the President of the Azerbaijan Republic Ilham Aliyev.

Our Minister of Education Mr. Misir Mardanov plays a great role in the integration of the whole education of Azerbaijan into the world educational system and Bologna Process.

Speaking about education in Azerbaijan and its development we must mention the name of one outstanding personality. This personality is the President of Heydar Aliyev Foundation, Goodwill Ambassador of UNESCO, Mrs. Mehriban Aliyeva – the founder of Modern Educational Complex.

130 schools were constructed by the initiative of Mrs. Mehriban Aliyeva or fundamentally repaired, as well as schools for disabled and handicapped students were reconstructed and provided with necessary equipment.

Modern Educational Complex has been fuctioning for 4 years carrying out sustainable education and meeting modern educational standards. It houses Kindergarten, Primary school, Secondary School and Music School. In the nearest future in addition to them the Complex is going to open a new university.

Modern Educational Complex named after Heydar Aliyev is the member of ASPnet of UNESCO since 2002. Since that time Complex took part in a variety of projects of UNESCO ASPnet and created a website on the Internet. The coordinator in this field in the Complex is the Head of the Department of European Languages Mrs. Irada Aliyeva.

The teaching staff took an active part in the photo contest dedicated to the 50-th anniversary of ASPnet. They took interesting photos on suggested categories and sent them UNESCO

ASPnet to Paris. 40 photographes won in that contest and Mrs. Irada Aliyeva's photograph on the category «learning to live together» was among them. That photo was demonstrated on 3-9 August 2003 in New Zealand during the anniversary of ASPnet and on 17 September– 20 October in 2003 in Paris at the 32-nd session of UNESCO's General Conference. Then the photo was placed on the electronic web-page of the ASPnet and now is preserved in the UNESCO photo library. Mrs. Irada Aliyeva received a certificate of UNESCO ASPnet.

The language of instruction in the Complex is Azerbaijani. English, French, German, Russian and Arabic languages are taught as foreign languages.

Our students attended language courses in England, Germany, France, Egypt and received certificates. Every educational enterprise's annual achievement is measured by its graduates' successful admission to Universities.

In 2004-2005 academic year 43 students finished the secondary school in Modern Educational Complex and 6 of them continue their education in America, Turkey and England. 12 of them collected 500 scores and over, including 6 students which showed over 600 scores.

Honorable participants of the conference! During its 4 year functioning period Modern Educational Complex has gained and achieved a lot and it is difficult to speak about all of them in short time.

Dear guests, let me declare the conference open and wish great success to its work.

Thank you for the attention.

Ms. Hanaa SİNGER

UNİCEF's Resident Representative in Azerbaijan

«QUALITY EDUCATION: UNİCEF'S VISION»

Intro–Education as UNICEF priority.

UNICEF was one of the convening partners of the Education for All (EFA movement) back in 1990. Since, then, has placed a very high priority on education as key to development, with a special focus on girls education. Reflected in the MTSP priority. Globally, our focus is on the 120 million children, the majority of whom are girls, who are denied access to basic education, and therefore denied the opportunity to develop the skills and knowledge to raise themselves out of poverty and change their lives. UNICEF is a leading agency in education, supporting progs in over 130 countries.

UNICEF work in Education in Azerbaijan

UNICEF has been working in the education sector for the past ten years. Our focus has been on early childhood development, as we believe that has an important impact on children's school readiness and eventual school achievement, and on improving the quality of teaching and learning–the Active Learning and school leadership project.

Key Issues in Education in Azerbaijan

I believe that the most pressing issues facing Azerbaijan's education system are quality–how to ensure that children gain the necessary skills and knowledge to be able to face life in a modern, knowledge-based society,–and equity ensuring–that

each and every child, without exception and discrimination, has access to good qualitybasic education. Our work with the Ministry of Education on Active Learning has been successful in raising the standards of teaching, modernizing teaching methods to make them more centred on the child. However, we also know that Active Learning alone will not create the outcomes we desire. AL needs to be combined with other actions that improve the school experience for children.

Child Friendly Schools

We are now working with the Ministry of Education to introduce the concept of Child Friendly Schools which is a short-hand term for a more complex framework for an educational system and schools, which are based on the principle that each child has a right to a decent education, and that the State has the obligation of providing it. A child friendly school addresses issues of equity and quality and is one which is inclusive, healthy and protective for all children, effective and involved with children, their families and communities.

A child friendly approach is **inclusive** of all children because it is free, compulsory, affordable and accessible to all. No child is excluded on the basis of difference-whether boy or girl, rich or poor, disabled or not and each child is welcome.

A child friendly school is one which is **effective** promoting good quality teaching and learning processes with active, cooperative and democratic learning styles. Such as school recognizes that every child has the ability to learn and provides structured content along with good quality materials and resources, enhances teachers' capacities and morale and status and achieves good learning outcomes for children.

A child friendly school is **healthy and protective of children**, ensuring a healthy, hygienic and safe learning environment with adequate water and sanitation facilities and healthy classrooms. A child friendly school does not tolerate violence, including corporal punishment of children by teachers, and respects the dignity of each child.

Finally, a child friendly school is one which is actively **involved with children, families and communities**, promoting child participation in all aspects of school life Establishing harmonious relationships with parents and working with communities to ensure the fulfillment of children's rights.

Conclusion

Azerbaijan has a strong education system of which the country can be proud. But in order to meet the challenges of the new millennium, renewed focus on learning outcomes is essential. It is vital that Azerbaijan maintains and increases its investment in education. Investing in education today will not only protect the rights of children to quality education, but will also have a huge impact on Azerbaijan's wider development goals. Azerbaijan has committed itself to as series of development goals to be achieved by 2015. The include halving the numbers of people living in poverty by 2015, reducing child and maternal mortality, combating HIV/AIDS, as well as improving education. Raising standards of education will have a major impact on the achievement of all the other goals. Ensuring the rights of children to a good quality education is the bridge to safety and protection for all children.

Mr. Urkhan ALAKBAROV

Academician, Prof., Dr., Chairman UNESCO «Man and Biosphere» (MAB) National Committee

CONTINUOUS EDUCATION ON SUSTAINABLE HUMAN DEVELOPMENT: CONCEPT AND IMPLEMENTATION

Sustainable oriented and human centered policy is the main priority of the 21st century and putting it into effect can be reached only on the basis of knowledge based development. That's why the round table discussion organized by Heydar Aliyev Foundation and UNESCO dedicated to perspective trends of education is the very important stage in providing with strengthening of education also in the field of sustainable human development.

The concept of human development arose and was the subject of discussions at international level only in the very beginning of the last decade of the 20th century, and it became the subject of study in Azerbaijan after the restoration of independence of the country. This work began on UNDP initiative in 1994, and the first national Report on Human Development was developed and presented for discussion at national and international level in 1995. Since then until recently these national reports were published annually (the last was published in 2003). Analysis of the situation with sustainable

human development and recommendations of these reports were the foundation of the policy for the dissemination of knowledge and planning of practical activity to provide sustainable oriented and human centered development. The formation of education in the field of sustainable human development in the country, based on the increasing of general awareness, which began from working out of the corresponding national terminology. Next stage was directed at more intensive increasing of the awareness of population about fundamentals and methods of sustainable human development.

For achieving these goals UNDP and Ministry of Education organized seminars, trainings and round tables for professors and students of universities, scientists and specialists, state officials responsible for decision making, representatives of NGO's, employees of national, foreign and international organizations based in Azerbaijan. Special seminars were also conducted for journalists, which was very important in raisin the population's awareness. Trainees who completed the course successfully got the corresponding certificates. Thus, the base for transition from general awareness to systematic education was prepared.

Education in the field of sustainable human development on a global scale is based on the principle that this subject is special, which is being learned by specialists being trained, mainly, in the magistrates in economics, management and closely connected with it specialties. At some universities in different countries this subject is studied as a post-graduate course on the same specialties.

The concept of education adopted in Azerbaijan is based on the principle that education in the field of sustainable human development is not only the subject for study by specialists but also it should be necessary element of general education. Choice of the concept and its elaboration by Ministry of Education were based on the principle that each member of society ought to be provided with the knowledge necessary for planning and realization of activity, putting human interests in the center of any activity. According to this concept, the knowledge in the field of sustainable human development are also necessary for ecologically adapted and oriented on sustainable development of behavior and life style. Therefore sustainable human development should also be an element of general secondary education.

Realization of the concept began when some universities of the country began to teach all students the fundamentals of sustainable human development irrespective of profile of preparation. This process began from Western University, where this subject has been included in curricula since 1997. Afterwards, the practice has been popularized at other Universities and Academies.

The inclusion of sustainable human development course in curricula of general secondary schools began from the pilot project initiated by UNDP and Ministry of Education. This project started in 2001 and continued in 2002, and involved schools in Baku and regions of the country. The special seminar was conducted for the teachers of the project schools and special manual was developed. The success of the pilot project

promoted approval of the curriculum by Ministry of Education in 2003 *(an order of Ministry of Education N175, 02.02.2003)* and also the textbook for 10th grade students of general secondary schools was prepared and published *(an order N688, 07.11.2003)*. It was the first textbook on sustainable human development in the world for general secondary schools, and information about this innovative initiative was disseminated by UN through the global network. At present, the updated multimedia version of this textbook including the latest information has been prepared.

The country is also a pioneer in the field of inclusion of knowledge on fundamentals of sustainable human development in curricula of the other obligatory learning subjects. According to the order of Ministry of Education *(N690, 05.08.2004)* this knowledge was included in curriculum of the subject «Human and Society», which is studied in 8-11 grades of general secondary schools. The core curriculum and the brief content of the course «Environmental Management for Sustainable Human Development» developed within the project, financed by USAID, integrates principles and indicators of sustainable human development into environmental management. It should be mentioned that UN, including UNESCO declared 2005-2014 years the decade of education in the field of Sustainable Development only on the 1st March 2005. This process started in Azerbaijan Republic early.

Education in the field of Sustainable Human Development created the basis for practical implementation of this knowledge and experience in this sphere. The first in the world in pri-

vate sector Human Development Center and Human Development Forum were organized within the Project, realized by BP and partners in Sangachal Terminal. Organized by their initiative and with their support the first CBO (Community Based Organization) «Umid Human Development and Sustainable Income Generation Union» which is also the first CBO in the world on Sustainable Human Development successfully implements projects, based on the synergism of corporate, national, international policies and priorities, including Millennium Development Goals.

Memorandum of Understanding on Cooperation Between the Ministry of Education of the Republic of Azerbaijan and the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)

Following the official visit of the delegation of the Ministry of Education of the Republic of Azerbaijan to Paris on 5-9 July 2005 and as a result of negotiations held with the higher administration of UNESCO, as well as discussions held during the visit of the Director General of UNESCO to Baku, the Ministry of Education of the Republic of Azerbaijan and UNESCO expressing their commitment to expand and develop bilateral cooperation in the field of education,

Have agreed as follows:

ARTICLE 1

Aiming at extension of cooperation in the field of education, Parties will pay particular attention to preparation of joint programmes and implementation of projects directed to modernization of the education system of Azerbaijan.

ARTICLE 2

In order to support the educational reform process in Azerbaijan, the Ministry of Education of the Republic of Azerbaijan and UNESCO will cooperate in the following priority areas:

– Promotion of equal access to quality education within the framework of the Law on Education.

– Strategic planning and management of education.

– Quality education through teacher training and curriculum development at all levels of education.

– Basic and vocational technical skills.

– Information and communication technologies (ICT) in education.

– International cooperation for education and networking with other countries and institutions.

ARTICLE 3

In order to appraise the status of educational development and identify special areas of cooperation where UNESCO's participation directed to support of educational reforms in Azerbaijan would be appreciated, UNESCO will field an identification mission to Baku. The UNESCO mission team comprising technical and vocational education, higher education and planning specialists will prepare with the

Ministry of Education of the Republic of Azerbaijan a joint sector assessment report, identifying the specific areas for UNESCO's support.

ARTICLE 4

The Government of the Republic of Azerbaijan will situate the cooperation with UNESCO under its overall education

development framework and allocate the required resources for the implementation of the specified joint activities.

ARTICLE 5

UNESCO will make all necessary arrangements for implementation of the Memorandum through, inter alia, technical assistance missions, formulation of joint projects, facilitation of experience sharing and capacity building support.

ARTICLE 6

An Azerbaijan/UNESCO joint education reform support commission will be set up to regularly monitor and review the implementation of the Memorandum of Agreement within the overall Government's strategy framework.

ARTICLE 7

This Memorandum of Agreement will enter into force from the date of signature. Any additions and amendments can me made to this Agreement by mutual consent of the Parties.

Done in Baku on 24 August 2005, in two original copies in Azerbaijani and English languages, all texts being equally authentic.

On behalf of the Ministry of Education of the Republic of Azerbaijan

On behalf of the UNESCO

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

PLENAR HİSSƏ

YUNESKO-nun xoşməramlı səfiri **Mehriban Əliyevanın** çıxışı 7
YUNESKO-nun Baş Direktoru **Koişiro Matsuuranın** çıxışı 11
Azərbaycan təhsili: problemlər, reallıqlar, perspektivlər *(Misir Mərdanov)* 16
Azərbaycanda qeyri-neft sektorunun inkişafında insan resurslarının rolu *(Marko Borsotti)* 28
Qaçqın və məcburi köçkün uşaqların təhsilinin təşkili *(Əli Həsənov)* 33
Təhsilin inkişafına dəstək sahəsində YUNESKO-nun təcrübəsi *(Mir Əsgər Hüseyn)* 42

I BÖLMƏ:
ALİ TƏHSİL (BAKI DÖVLƏT UNİVERSİTETİ)

XXI əsr: universitetlərin cəmiyyətdə yeri və rolu *(Abel Məhərrəmov)* 46
Qloballaşma şəraitində ali təhsilin problemləri *(Dendev Badarç)* 53
Tələbə həyatının təşkili: müasir baxışlar və təcrübələr *(Hamlet İsaxanlı)* 59

II BÖLMƏ:
ÜMUMİ ORTA TƏHSİL (HEYDƏR ƏLİYEV ADINA MÜASİR TƏHSİL KOMPLEKSİ)

Ciriş sözü *(Elman Məmmədov)* 67
Keyfiyyətli təhsil: UNİCEF-in nöqteyi-nəzərindən *(Hanaa Singer)* 70
Davamlı insan inkişafı sahəsində fasiləsiz təhsil: konsepsiya və praktik tətbiq *(Urxan Ələkbərov)* 74
BMT-nin Təhsil, Elm və Mədəniyyət üzrə Təşkilatı (YUNESKO) ilə Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi arasında əməkdaşlıq haqqında Qarşılıqlı Anlaşma Memorandumu 78

CONTENTS

PLENARY SESSION

Presentation by **Mrs. Mehriban Aliyeva**, UNESCO Goodwill Ambassador 83
Presentation by **Mr. Koichiro Matsuura**, General Director of UNESCO 88
Education in Azerbaijan: challenges, reality, perspectives *(Mr. Misir Mardanov)* 94
Role of human resource development in developing the non-oil sector in Azerbaijan *(Mr. Marko Borsotti)* 106
Organization of education for Refugee and IDP children *(Mr. Ali Hasanov)* 111
UNESCO's Experience in supporting National Educational Development *(Mr. MirAsghar Husain)* 120

SECTION I:
HIGHER EDUCATION (BAKU STATE UNIVERSITY)

21st Century: Place and Role of the Universities in Society *(Mr. Abel Maharramov)* 124
Problems of higher education in globalizing world *(Mr. Dendev Badarch)* 129
Organization of students life: viewpoints and experience *(Mr. Hamlet Isakhanly)* 136

SECTION II:
GENERAL SECONDARY EDUCATION (MODERN EDUCATIONAL COMPLEX NAMED AFTER HEYDAR ALIYEV)

Introductory word by **Mr. Elman Mammadov** 144
Quality education: UNİCEF's vision *(Ms. Hanaa Singer)* 147
Continuous education on sustainable human development: concept and implementation *(Mr. Urkhan Alakbarov)* 150
Memorandum of Understanding on Cooperation Between the Ministry of Education of the Republic of Azerbaijan and the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) 155

Redaktorlar *Gülər Ələkbər qızı, Elşadə Əzizova*
Bədii və texniki redaktor *Abdulla Ələkbərov*
Kompyuter tərtibatı və dizayn *Səadət Quluzadə, Aqil Əmrahov, Römən Quliyev*
Korrektor *Zülfiyyə Rzayeva*

Çapa imzalanmış 10.12.2005. Formatı $70x90^1/_{16}$.
Fiziki çap vərəqi 10,0+1,0 yap. şək.
Sifariş 131. Tirajı 500.

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi
«Təhsil» nəşriyyatı